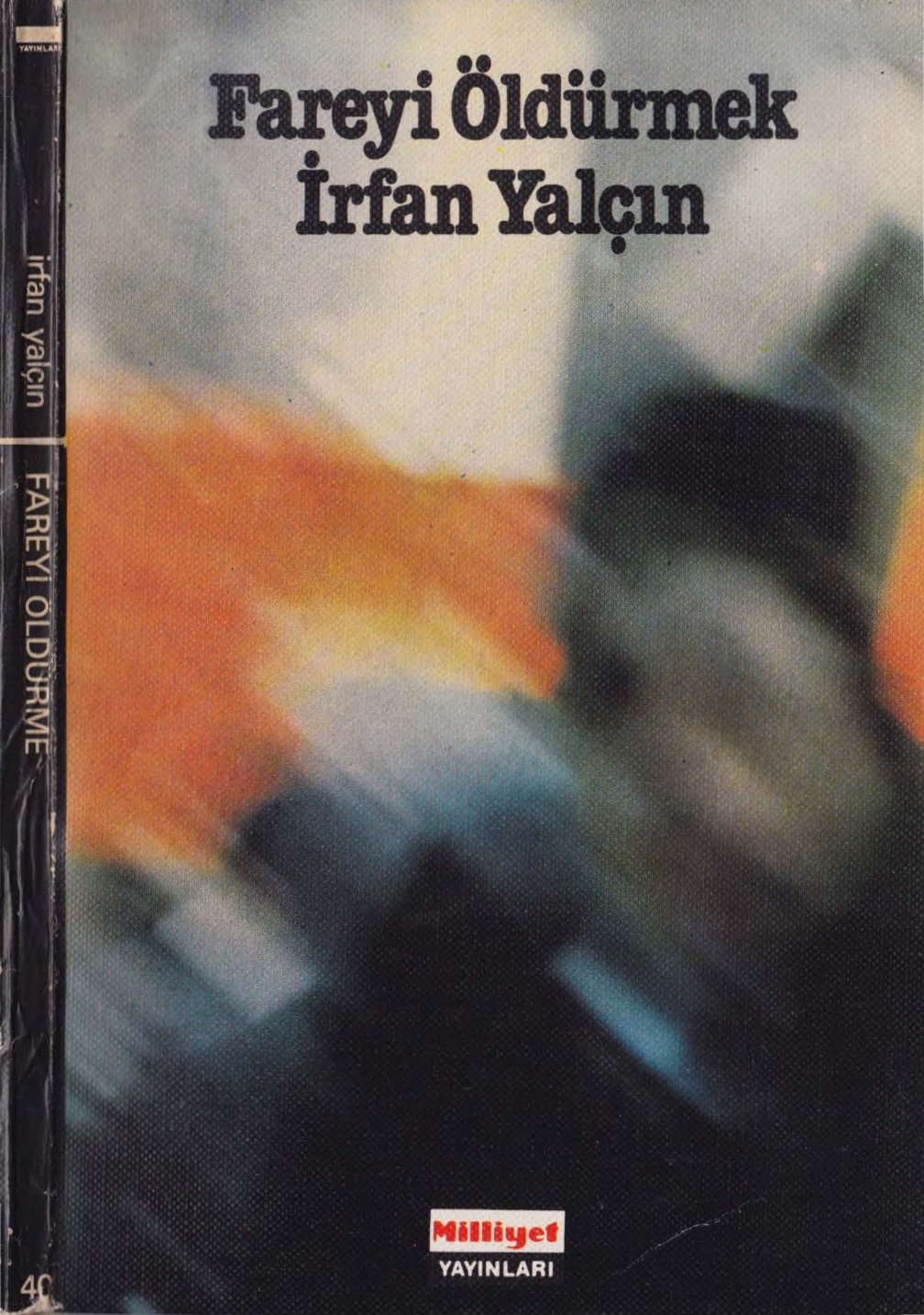
Fareyi Öldürmek

İrfan Yalçın

Milliyet
YAYINLARI

İrfan yalçın
FAREYI ÖLDÜRME

FAREYİ ÖLDÜRMEK

İRFAN YALÇIN

MİLLİYET YAYIN A.Ş. YAYINLARI
TÜRK YAZARLARI : 40

Türkiyede yayın hakkı : Milliyet Yayın A.Ş.

Birinci baskı : Temmuz 1980

Dizgi - Baskı : Dilek Matbaası

İRFAN YALÇIN

FAREYİ ÖLDÜRMEK

Milliyet
YAYINLARI

Güz ölür
Büyür ölüler

Doğan ŞADILLIOĞLU

NİÇİN

Geçen yılın ılık bir eylül sabahı, annemin mezarını görmeye gitmiştim. Mezarlık, şehre bir saate yakın çekiyordu. Minibüs, belediye otobüsü falan vardı ama yürüyerek gitmek istedim nedense. Güzün yaklaşmakta olduğu nasıl da belliydi. Ağaçlar sararmış, tepeler iç bayıltıcı turuncu bir renge bürünmüştü. Kuşların ötüşü bile değişmişti sanki! Mezarlığın giriş yerine geldiğimde, koca bir taşın üstüne oturmuş, yaşlı bir adam gördüm. Saçı başı o kadar ağarmıştı ki, vücudunun üstündeki baş değil de, baş büyüklüğünde koca bir pamuk topağıydı adeta! Küçücük, üç dört yaşlarında bir kız yere çömelmiş, toprakla oynuyor, arada bir yaşlı adama bir şeyler söylüyordu. Adamın karşılık falan verdiği yoktu hiç. Sarı, ince bastonunu çenesine dayamış, bir noktaya bakıyordu hep. Üstü başı yeni sayılmazdı. Ceketinin orası burası aşınmış, ayakkabılarının yanları patlamıştı. Tam önünde durmuş, ona bakıyordum. Dilenci sanmıştım doğrusu. Elimi cebime daldırdığımda, yüzünün ince çizgilerinden, parmağındaki alyans-

tan, dahası, bana hiç bakmayışından yanıldığımı anladım. Küçük kız ayağa kalkmış, çekingen gözlerle beni süzüyordu. Bir ara:

— Annem öldü benim, diye mırıldandı.

Şaşırdım ne diyeceğimi. Kekeleyerek:

— Ya, öyle mi? dedim.

Gözüm, yaşlı adamdaydı. Gözlerinin altı, sakalı ıpıslaktı. Bana bakmıyordu nedense hiç. Kör falan mı acaba diye düşündüm.

— Başınız sağolsun, dedim eğilerek.

O an baktı bana ilk. Dudakları titriyordu.

— Sağol, dedi.

Beni yine unutup aynı noktaya bakmaya başladı. Kız elindeki çomakla yeri kazıyor, uyduruk bir şarkı mırıldanıyordu. Mezarlığın kapısından girerken, küçük kızın durmadan:

— Sen de ölecen mi dede? Sen de ölecen mi dede? diye sorması geliyordu kulağıma. Uzun uzun aradıktan sonra, annemin mezarını, keçiyoluna benzeyen bir yolun başında buldum. Otlar kaplamıştı üstünü. Betonun üstüne oturup bir sigara yaktım. Mezarlığın alt yanındaki toprak iyice alçalmış uçsuz bucaksız bir ağaç havuzu olmuştu. Yeşilin bütün çeşitleri vardı. Baktıkça gözleri dinleniyordu insanın. Şöyle bir on dakika kadar oturduktan sonra, mezarın üstündeki otları annemin saçlarını okşar gibi okşayıp, ayrıldım. İncecik bir kekik kokusu geliyordu burnuma. Geldiğim yoldan dönmek istemiyordum. Mezarlığın içinde geniş bir tur yaptım. İlgimi çeken mezarlara durup durup bakıyor, oyalanıyordum. Muşmula ağacına benzeyen çelimsiz, hastalıklı bir ağacın yanından geçerken Sabri'nin mezarını gördüm. İçim bir tuhaf oldu. Yıllardır görmediğim, canım ciğerim gibi sevdiğim bir dostumu görmüştüm

sanki. Onu gömdüğümüz gün geldi aklıma. Şakır şakır yağmur yağıyordu. Islanmış sucuk gibi olmuştuk. İşimizi bir an önce bitirip yağmurdan kurtulmak için, bir yıldırım hızıyla dolduruyorduk mezarı. Ellerimiz makina gibi işliyordu. Sonradan bu aklıma geldikçe, bir tuhaf olmuş, utanmıştım. Başucuyla ayak ucundaki tahtalar olduğu gibi duruyordu. Ne de çabuk geçmişti on yıl! Daha dün gibiydi. O gün öylesine ıslanmıştım ki, eve geldiğimde sular sızıyordu her yerimden.

Mezarlığın kapısından çıkarken yaşlı adamla kızı göremedim. Durup uzun uzun sağıma soluma baktımsa da, gözüme kimse ilişmedi. «Demek gittiler» dedim içimden. Yürümeğe başladım. Hem yürüyor, hem Sabri'yi düşünüyordum. O ürkek, o durmadan gülümseyen suratı geliyordu gözümün önüne.

Sabri çok eski bir arkadaşımdı. Yıllar yılı aynı binada çalışmıştık. O vergi dairesindeydi, ben Tarım Müdürlüğünde. Hemen her akşam, iskele kahvesine gider, satranç oynardık. Ben ona Sabri dememe karşılık, o bana Necmi bey derdi. «Bırak şu beyi» falan diye söylensem de dinletemezdim. Bildiğini okurdu hep. Masaya oturur oturmaz, ilk söylediği: «Bir parti ama» ydı. Yense de yenilse de, ikinci partiyi oynamaz, kahveden uçarcasına çıkar giderdi. Pek bilmezdi satrançı. Çabuk oynamak ister, çabuk oynayınca da durmadan yanlışlar yapar, yenilirdi. Öyle bir huyu vardı ki, yense sevinmez, yenilse üzülüp öfkelenmezdi. Oyun biter bitmez, teşekkür eder, yenilmişse: «Sen çok iyi biliyorsun bu oyunu, senle oynanılmaz» der, yenmişse: «Bir aksilik oldu galiba» deyip utangaç utangaç gülümserdi.

Sabri'nin abisi Murat, maden mühendisiydi, Ta ortaokuldan arkadaşımdı o da. Onu cumartesi günleri görürdüm yalnız. İskele kahvesine gelir, kimi bulursa satranç oynardı. Sabri, Murat'ı görür görmez, oyun da oynasa, ayağa kalkar, saygılı davranışlarla abisinin iki yanaklarından öperdi. Hiç değişmezdi bu. Murat, gerek iş çevresinde, gerek şehirde, çok sevilen sayılan, ağırbaşlı, efendi biriydi. Doğruluğuna, namusluluğuna diyecek yoktu. Sinirlendi mi tam sinirlenirdi ama! Kafası atmaya görsün, gözü hiç bir şeyi görmezdi. Bir keresinde ben, Murat, Sabri, limana doğru yürürken, can sıkıcı bir şey oldu. Önümüzde, şişman mı şişman iri yarı bir kız yürüyordu. Gençten bir adam, tam yanımızda, kızın şişmanlığıyla alay edip abuk sabuk bir şeyler söyledi. Sonra da bize bakıp pis pis sırıttı. Deliye döndü Murat! Delikanlının yakasından tutup verdi veriştirdi! Nerdeyse tokatlayacaktı. İskele kahvesine dönüp satranç oynamaya başlayıncaya kadar yenemedi hırsını!

Murat, Sabri'ye benzese de başkaydı tabi. Daha yakışıklıydı. Üstüne başına özen gösterir, iki dirhem bir çekirdek gezerdi. Sabri üstüne başına bakmazdı pek. Yaz kış, aynı pantolon ceketle dolaşırdı. Pantolonu ayakkabılarının üstünde kıvrım kıvrım dururdu. Uzun gelirdi biraz. Ceketi de öyleydi. Bir yakaları vardı yelpaze gibi. Kolları parmaklarının ucuna varırdı ta. Bazı bazı, abisinin elbiselerini mi giyiyor acaba diye düşünürdüm. Ayakkabıları koca kocaydı. Otuz dokuz numara ayakta kırk bir numara ayakkabı nasıl durursa, öyle dururdu ayağında. Gözlükleri yusyuvarlaktı. Öyle camları vardı ki, Sabri bir kavanozun arkasından bakıyor gibiydi hep.

Aşağı yukarı Sabri'nin dış görünüşü buydu. Birisinin selâmını alırken bakamazdı yüzüne nedense.Gözlerini kaçırı kaçırıverirdi. Oldum olasıya aceleci, hemen görülecek bir işi var gibiydi. Başının üstündeki üç beş tel saçı durmadan geriye geriye iterdi. Bir şey sordun mu yapardı daha çok bunu. Gülümseme, ağzı, burnu, dişi, gözü, kaşı gibi başının bir organı olmuştu. Ne dersen, gülümserdi. Acıma uyandıran, insanın yüreğini ezim ezim ezen bir gülümsemeydi bu. Bir garip huyu da, olur olmaz her şeye teşekkür etmesiydi. Bazıları «teşekkür bey» koymuştu adını bu yüzden. Yerli yersiz söylediği de olurdu arada. Sözgelimi birisi, «bugün yağmur yağacak galiba» dese, o «teşekkür ederim efendim» diyebilirdi. Öylesine alışmıştı ağzı çünkü.

Sabri'yi alaya almak, onunla eğlenmek isteyenler çıkardı sık sık. Ama o hiç oralı olmaz, onların söylediklerini duymazlıktan gelirdi. Gülümsemeyi zinhar elden bırakmaz, kendisiyle alay etmek isteyene «tamam tamam, anladık» gibilerden kafasıyla bir şeyler yapardı. Karşısındaki ne kadar ti'ye almak isterse istesin, başarıya ulaşamazdı artık. Kaygan bir yüzeyde yürür gibi olur, kâh yüzüstü, kâh sırtüstü düşerdi. Kiminle olursa olsun, «beyefendi» siz konuşmazdı!

«İnanılmaz olay» bir nisan günü olmuştu. Bugünkü gibi aklımda hâlâ. Sabri, geleli daha üç gün olan şefini, kâğıtlar uçmasın diye üstlerine konan yuvarlak bir demirle komaya sokmuştu. Adam üç dört gün kendini bilmeden yatmış, sonra da ölüvermişti. Şaşmış kalmıştık hepimiz. Bir anlam verememiştik. Karıncayı incitmekten korkan Sabri, nasıl

olur da insan öldürebilirdi? Kimsenin aklı havsalası almıyordu. Doğrusu ya ben de inanmadım önce. Bir bit yeniği vardır diye düşündüm. Ama o an yanında olanlar, hep onun öldürdüğünü söylüyorlardı. Kendisinin de suçunu sakladığı yoktu zati. «Ben öldürdüm» diyordu. Olaydan bi kaç dakka sonra, Sabri'nin çalıştığı odaya girdiğimde, ana baba günüydü ortalık. Şef, upuzun yatıyordu yerde. Suratı irin sarısıydı. Sabri elinde demirle çalıştığı masanın yanında ayakta durmuş, herkese, «Ben öldürdüm, ben öldürdüm» diyordu. Her zaman nasılsa öyleydi suratı yine... Gülümsüyordu. Beni görünce, eliyle yerde yatan adamı gösterip, «Ben öldürdüm» dedi. Ne diyeceğimi bilemedim. Çalıştıkları yerde dört kişiydiler. Şef, Sabri, Hulusi bir de Neclâ... Hulusi benden daha iyi arkadaşıydı Sabri'nin. Ona sordum. «Evet, demirle vurdu arkadan» dedi. «Yıldırım gibi fırlayıp yerinden, küt diye yapıştırdı demiri şefin kafasına. Soluk soluğaydı. Korku telaş doluydu gözlerinin içi. Delirdi herhalde... Muhakkak delirdi! Nasıl yapar böyle bir şeyi yoksa? Aralarında hiç bir şey geçmemişti ki.»

Hulusi, şaşkın, perişandı. Ağzı dili kurumuş, durmadan yutkunuyordu. Neclâ da aynı şeyleri söyledi. Hem ağlıyor, hem, «nasıl yapar böyle bir şeyi ortada fol yok yumurta yokken» diye mırıldanıyordu.

Şehir, günlerce bu olayla çalkalandı durdu. Herkes bir başka şey söylüyordu. Kimi, yeni gelen şefin homoseksüelliğinden falan söz ediyor, «Tamam canım, öyleymiş o zati» diyordu. Laf uydurma yarışı vardı adeta. Dedikodunun böylesi görülmemişti. Sabri'nin abisi Murat, deli divane gibiydi. Hiç konu-

şası gelmiyor, «nasıl olur, nasıl olur?» deyip susuyordu. Sabri'nin karısı Şükran, gözlerinin akını devirerek, «O öldürmemiştir, valla o öldürmemiştir, küçücük bir fındık faresini bile ayağıyla ezememişti bir zamanlar» diye bağırıyordu.

Üç duruşmada da bulundum ben! İkincisinde üzücü, çirkin bir olay oldu. Ölen şefin iki oğlu, candarmaların arasındaki elleri kelepçeli Sabri'ye saldırıp, kaşla göz arasında darmadağın ettiler zavallının suratını! O günü unutmam hiç. Yüzü gözü kanlar içinde kalan Sabri, hiç bir şey olmamışcasına sağına soluna bakınıyor, başıyla bizlere selam veriyordu. Her iki gözünün altı da mosmordu. İkinci pandomima, Murat'ın yetişkin kızlarının, amcalarına saldıranlara saldırmasıyla koptu. Parçalayacaklardı şefin çocuklarını! Bas bas bağırıyorlar, kıyameti koparıyorlardı. Mahkeme başkanı, ak saçlı, oldukça yaşlı bir adamdı. Durmadan gözüyle oynuyor, sonra burnu tıkanmış gibi «hıı hıı» yapıyordu.
kyoışöüaS-yahbğdurş—

— Sen mi öldürdün şefin Ahmet Dinçer'i?

— Evet, sayın başkanım, ben öldürdüm.

— Bu demirle mi vurdun kafasına?

— Evet, o demirle vurdum!

— Neden vurdun peki? Bir şeye mi kızmıştın? Seni sinirlendirecek, öfkelendirecek bir şey mi yapmıştı?

— Hayır. Beni kızdıracak, beni sinirlendirecek hiç bir şey yapmamıştı. Geleli üç gün olmuştu zati...

— Peki nasıl yaptın bunu? Durup dururken nasıl öldürdün? Deli bile, ortada bir neden yokken adam öldürmez!

— .....

— Öyle değil mi, konuşsana!
— Evet, öyle...
— Eee?
— Bilmiyorum...

Sabri, birden sanık sandalyesine oturdu, başını ellerinin arasına alıp hüngür hüngür ağlamağa başladı. Mahkeme salonunda çıt çıkmıyordu. Sessizliği bozan, başkan oldu yine ilk.

— Ayağa kalk ta, konuş bakalım. Benim sorduklarıma karşılık ver... Niye öldürdün, niçin öldürdün?

Sabri hiç bir şey demedi. Ayağa kalkıp düşünceli düşünceli bir süre durdu öyle.

— Konuşsana oğlum! Konuşsana! Dilini mi yuttun?

Başkan kızmıştı. Yiyecek gibi bakıyordu Sabri'ye. Bu sıra, tutanak yazan kadın hapşırdı. Üç yargıç, kafalarını eğip bir süre bayan memura baktılar. Sabri ağzını açıp tek söz söylemedi.

Bir gün hapishaneye Sabri'yi görmeye gittim. Başgardiyan komşumuzdu. Onun odasında konuştuk. Durmadan sigara içiyordu.

— Sen eskiden bu kadar içmezdin, dedim.
— Canım sıkılıyor, ondan içiyorum, dedi.

Yüzündeki gülümseme gitmemişti hiç. Mutlu bir görünüşü vardı. İkimiz de laf sıkıntısı çekiyorduk bayağı. Durup durup aynı şeyleri konuşuyorduk. Bir ara:

— Neden böyle oldu Sabri, dedim. Neden yaptın bunu? Sana bir şey mi dedi? Küfür müfür mü etti?

Sigarasından çekip, uyur gezer gibi:

— Yalnız sana söylüyorum bunu Necmi bey, dedi...

— Söyle, dedim.

Ağzını kulağıma götürmüş, öyle konuşuyordu.

— Kimse yok odada ikimizden başka!

— Çok gönül azabı çekiyorum bazan!

— Öldürdüğüne mi?

— Öldürdüğüme.. İyi adamdı şef..

— Niye öldürdün peki? Neden vurdun kafasına demirle?

— Acele etme hele. Söyliycem hepsini.

Sustu. Gözlerimin içine bakıyordu tuhaf tuhaf.

— Çok çalışmıştım o gün ben, diye inledi. Beynim uyuşmuştu çalışmaktan adeta... Bir ara şeften yana baktım ki, şef yok.. Babam oturuyor şefin yerinde. Rüya mı görüyorum acaba dedim. Gözlerimi oğuşturup bi da baktım. Babam yok olmuş, yerine Fethi bey gelmişti... Hatırlarsın bizim eski şefi. Aklım almıyordu bir türlü... Nasıl işti bu? Hiç böylesi gelmemişti başıma... Korkmuştum. Yüreğim güm güm vuruyor, soluk alamıyacak gibi oluyordum. Hani insan gece kâbul falan görür de yüreği dışarı çıkacakmış gibi çarpar ya, öyle aynı... Bakmağa korkuyordum şefin masasına.. Gözlerimi üç beş boy oğuşturup bir Hulusi beye, bir Necla hanıma baktım... İkisi de önlerine eğilmiş, çalışıyorlardı. Ne olursa olsun deyip şefin masasından yana bi da çevirdim kafamı. İnanmıyacaksın, yalan diyeceksin belki ama, bizim hanımdı gördüğüm. Bağırmak istiyor, bağıramıyordum. Gözlerimi yumup bir süre bekledim. Geçer herhalde, düzelirim diye düşündüm. Ayaklarıma bir titreme gelmişti. Başımı kaldırıp yine baktım. Babam vardı masada. Kafamı çevirip çevirip bakıyordum artık. Sıra hiç değişmiyor-

du. Önce babamı, sonra Fethi beyi, daha sonra da Şükran'ı görüyordum. Bir ara, koca bir fareyi oturur gördüm masada. Nah, upuzun bıyıkları vardı. Gülümsüyordu bana.. Çocukluğumda, nefes darlığına tutulduğum zamanlar görürdüm bu fareyi ben. Öyle görünürdü gözüme. Gece tutardı daha çok hastalığım. Soluk alamaz, tıkanır gibi olurdum. Hele sıcak yaz geceleri! Boğulacak sanırdım kendimi! Her şeyi fare gibi görürdüm. Rüyalarımı fareler doldurmuştu!. Cıyak cıyak bağırırdım karanlıkta uyanıp. Bütün ev kalkar, üstüme yürürdü. Onlar da korkardı tabi. Düşün ki uykularının en tatlı yerinde, bas bas bağırıyor birisi!

Ne olmaz insan! Korktuğum az geliyor gibi, bir de annemle babam döverdi niye bağırıyorsun diye. İşte şefin masasında oturan küçüklüğümde sık sık gözüme görünen, ya da uykularıma giren o farenin aynısıydı! Onu öldürmek istedim ben! Şefi değil! Kâğıt demirini kapıp kafasına indirmeseydim, ölebilirdim. Vurur vurmaz rahatladım! Üstümden tonlarca ağırlığında bir yük kalkmış gibi oldu. Babamı, Fethi beyi, çocukluğumda gözüme görünen fareyi görmem, yarı uyanık bir rüyaydı belki de. Ama kana bulaştırdı benim elimi.

Sabri Mahkemede ağladığı gibi ağlıyordu. Başını sevdim, ağlaması duruncaya kadar ayrılmadım yanından.

— Bunu kimseye söylemedim. Hulusi beye bile, abime bile, dedi.

— Neden mahkemede söylemedin bunları? dedim. Etkili olabilirdi.

Bir şey demedi. Sigara uzattı bana. Aldım. Kendi kendine bir şeyler mırıldandı.

— Efendim? dedim. Bir şey mi dedin?
İrkildi.
— Yoo, demedim bir şey...

Sabri, kendisiyle hapishanede konuştuğumdan üç gün sonra öldü. Şaşırdık kaldık hepimiz. Hiç bir şeyciği yoktu oysa. Ölüm raporunu elime alıp uzun uzun inceledim. «Kalp yetersizliği» yazıyordu.

Bardaktan boşanırcasına yağan yağmurun altında, Sabri'yi gömmüş, evlerimize gidiyorduk ki, kendi kendime, «şu Sabri'nin romanını yazsam mı acaba?» diye düşündüm. O günlerde, bir yığın dergide, eleştirilerim, hikâyelerim falan çıkıyordu. Dahası, yerel gazetelerden biri, çok eskiden yazmış olduğum «sisler» adlı romanımı yayınlamaktaydı. İlk Murat'a açtım. Suratı bi hoş oldu. «Ne gereği var?» dedi. Satranç oynuyorduk. Eliyle taşları devirip, satranç tahtasını bir yana ittikten sonra, «elimden gelse, ben isterdim yazmayı!» diye mırıldandı. «Tam romanlık konu aslında!» Düşünüyordu. Konuşmuyordum ben. Nice sonra, «Yaz ama adları değiştir!» dedi. «Olur» dedim. «Ne varsa her şeyi anlatacaksın bana ama!» Kafasını salladı.

Sabri'nin karısı Şükran, anlamadı önce. Anladıktan sonra da, «Örnek çıkaracaksın demek ha!» dedi. «Rezil edeceksin bizi ele güne karşı!» Her şeyi bir bir anlattım. Laf anlamaz, deli bir kadındı. Önce razı olur gibi bir tavır takınıyor, sonra cayıveriyordu. Karım da ben de tanıyorduk kendisini. Kaç boy gidip gelmiştik birbirimize. Ama her şeyden işkillenen bir huyu vardı. Kimseye inanmaz, her şeyin altında bir bit yeniği arardı. Sonunda razı ettim ama canım

çıktı. Murat'ın da peki dediğini duyunca kabul e[illegible]. Kişi adlarını, olayın geçtiği yeri baştanaşağı değiştireceğimi söyledim. «Olmaz» diye bağırdı. «Sabri'ninkini değiştir ama benimkini değiştirme!»

— Tamam, dedim. Değiştirmem.

Sabri'nin oda arkadaşları, Hulusi'yle Necla'yı razı etmek sudan kolay oldu benim için. Seve seve kabul ettiler. Bana öyle geldi ki, böbürlendiler bile biraz. İkisinin de ağzı kulaklarına vardı ben söyleyince.

Hulusi, yusyuvarlak, yürüdü mü yuvarlanan bir balyayı andıran, konuşmaya şehvet duyan, hoşsohbet bir adamdı. Al aldı yanakları. Bir gözleri vardı, minnacıktı. Saçları adamakıllı ağarmıştı. Akşamcıydı. Yüzünün doğal olmayan kırmızılığından herkes anlayabilirdi bunu. Kim ne derse desin, böylesine konuşmayı seven birisine rastlamamıştım ben. Sabri'nin karısı da bayılıyordu konuşmaya ya, böylesi değildi. Onunki, boşalmak, rahatlamak içindi daha çok. Bütün gün evde oturuyor, birisini yakaladı mı, göz açtırmıyordu artık. Ama arada bir duruyor, karşısındakine «teneffüs» gibi bir şey veriyordu. «Hadi sen de bi kaç laf et bakalım» ya da «kafanı dinle azıcık» diyordu adeta! Ne ki Hulusi bambaşkaydı. Başlamayagörsün konuşmaya, gık diyemezdi kimse. Karşısındakinin tüm konuşma hakkını elinden alırdı. Öksürtmezdi bile insanı. Sıkılıp ta, kafanızı bi o yana, bi bu yana çevirseniz, «Ne o, sıktım galiba» der gibi bakardı. Öyle bir şeydi ki bu, bir iple kıskıvrak bağlanmış, ağzınıza kilit vurulmuş gibi olurdunuz. Araya bi kaç lâf da siz sokacak olsanız, duymazlıktan gelir, gözlerinin içi hoşnutsuzlukla dolardı. Sırf ona vergiydi konuşmak sanki! Onun hakkıydı! Zorbaca uygulanan bir çeşit iş bölümüydü bu!

Necla, etli butlu, fingirdek bir şeydi. Dev anasından zerre ayrımı yoktu. Yeni yeni resim yapmaya başlayan çocuklar, insan resmi çizerken, önce koca bir gövde yapar, üstüne de koca bir kafa oturtur ya, öyle bir izlenim bırakıyordu ilk bakışta. Gözleri iri iri, kömür karasıydı. Okkalı bir burnu vardı. Ağzı, doğanın bir sürprizi denecek kadar minnacıktı. Saçları saç değil çadırdı sanki. Bir sağnak gibi iniyordu omuzlarının üstüne. Bir bacakları vardı, Sabri'nin beli kadardı nerdeyse! Boyu da öyleydi. Aşağı yukarı bir seksene yakındı. Sabri'nin Necla'ya tutkun olduğu söylentilerine, bu kızla konuştuktan sonra, hiç mi hiç inanmadım ben... Bana iki mektup gösterip, «Sabri beyin bunlar» deyince, içimde belli belirsiz bir kuşku doğduysa da, aklım yatmadı yine de. Sabri'nin yazısına benzemiyordu çünkü. «Okuyabilir miyim» dedim, «Ihh» dedi, «Okuyamazsın.»

Murat, Hulusi, Necla ve Şükranla konuştuktan sonra, «demek Sabri benim için yalnız ve yalnız bir satranç arkadaşıymış!» dedim, «Ne kadar dışındaymışım meğer onun! Hiç mi hiç tanımıyormuşum!» Annemin mezarını, bu arada, bir raslantı sonucu, Sabri'nin mezarını görüp yürüye yürüye eve döndükten sonra, yıllar önce yazdığım notları aramaya başladım. Aramadığım yer kalmadı. Sonunda, kitaplığın küçücük bir gözünde, Sabri'yle ilgili konuşmaları içeren küçük defteri buldum. Sararmıştı. İçindekileri yutar gibi okudum. Okudukça heyecanlanıyor, yüreğim çarpıyordu. Yazdıklarımın çoğuna günlük tutar gibi tarih atmışım. Okumayı bitirdiğimde gece yarısı olmuştu. O zamanlar bir türlü romanlaştıramadığım bu notları kısa zamanda elden geçirip romanlaştırmak bir tutku oldu benim için. Gece gündüz, var gücümle çalışıp bir ay içinde, yüz daktilo sayfasına yakın yazdım. Kendimden pek bir şey kattığımı söyleyemem. Yazdıklarım belgesel nitelikte daha çok...

SABRİ'Yİ DAİRE ARKADAŞI HULUSİ ANLATIYOR :

«..... Sabri benden eskiydi. Benden değil tabi yalnız, burda çalışanların hepsinden.. Çok önceden başlayım istersen, ha?. Olur.. Hayhay.. Hayhay canım... Sabri'yi ilk gördüğüm gün var ya, bugünkü gibi aklımda hâlâ.. Düşün ki, yirmi iki, yirmi üç yıl oluyor. Şu masadaydı yine. O zamanlar Remzi bey adında, senden iyi olmasın, çok iyi, çok hoşsohbet bir şefimiz vardı. Rahmetli oldu sonra. Sabri'ye: «Yeni gelen arkadaşla tanıştırayım seni!» dedi beni gösterip. Sabri, oturduğu yerden yaylı bir bebek gibi fırlayıp önünü ilikleyerek: «Hoşgeldiniz efendim» dedi. Tuhafıma gitmişti doğrusu biraz bu! Benim gibi yeni gelmiş çaylak bir memurun önünde bunca saygı göstermesine ne gerek var diye düşünmüştüm. Hele önünü iliklemesini aklım almamıştı hiç. Sonra gördüm ki, yalnız bana değil, herkese öyle.. Hademelere bile: «Ahmet bey», «Niyazi bey» diye sesleniyor, ellerinden bi şey aldı mı, durmadan: «Teşekkür ederim, teşekkür ederim» diye mırıldanıyordu. Yapmacık, özenti falan değildi bu davranışları, içinden öyle ge-

liyordu. Hani bazıları vardır, incelicem, kibar olucam diye türlü tuhaflıklar yapar, öylelerinden değildi Sabri! Bir hademenin karşısındaki tavrı neyse, şefin, müdürün, dahası vali yardımcısının karşısındaki tavrı da aynıydı. Saygılı durumunu bozmazdı hiç. İşini görmeğe gelen vatandaşa da saygılıydı çok. Hiç birimizin olamadığı, olamıyacağı gibi hem. Çoğumuz, uşağımız gibi davranırız işini görmeğe gelenlere, bilirsin! Azarladığımız, payladığımız bile olur. Sabri'yse, tatlı tatlı gülümseyerek, «Buyrun efendim, bir isteğiniz mi var?» derdi. Onun böyle konuşmasına şaşıran çok olmuştur. «Benimle dalga mı geçiyor acaba?» diye kuşkulu kuşkulu bakmıştır bazıları. Ama dalga geçmek nerde, Sabri nerde? Düşünde bile kimseyle dalga geçemezdi herhalde o! Bizim millet, bu gibi inceliklere alışık olmadığından, Sabri'yi yadırgamıştır anlıyacağın! Şu kıçı kırık hademeler var ya onlar bile taklidini yapar olmuşlardır: «Çay rica edecektim Niyazi bey... Teşekkür ederimm..» Gırgıra almışlardır onu hep böyle işte! Ama aldırmazdı Sabri! Hep boş verir, çelebiliği, efendiliği bırakmazdı elden! Bir yol olsun, işi için daireye gelmiş birine kızdığını görmemişimdir daha! Ben mi yalnız, kimse görmemiştir!

«..... Bir ara, Fethi adında gençten bir şef vermişlerdi başımıza. Uzunca boylu, bıyıklı, şamatacı bir şeydi... O zamanlar benim karşımdaki masada güzelce bir kız çalışırdı. Ona sırnaşırdı hep. Sabri'nin yanında öpüvermiş kızı bir gün! Sabri ne dedi biliyor musun bana? «Adam yerine komuyor herhalde beni!» Kızarak falan söylememişti bunu. Her zamanki haliydi. Bu şef dediğim soytarı var ya, deli gibi futbol hastasıydı bir. Öyle hasta ki, inanılır cinsten değil!

Fenerbahçe yenilmiş mi nolmuş bir gün! Sen tut, dana kadar herif, çocuklar gibi ağla karşımızda hüngür hüngür... Boy büyümüş ama beyin büyümemiş ki! Sabri'nin sinirleri bozulmuş olacak ki, çatlıyacaktı gülmekten... Soytarı şef ayağa kalkıp, «Siktir lan!» diye bağırmaz mı? Sabri, pusup kalacak herhalde falan diye düşünürken ben, ummadığım bir şey oldu. «O sözü aynen iade ederim size!» dedi Sabri. İçimden «Aferin sana lan Sabri!» dedim. «Bravo!» Koskoca kazık kadar herif, Fenerbahçe yenilmiş diye oturmuş ağlıyor düşün ki! Üstelik başımızda şef bu, boru değil! Ağzını açıp gık bile diyemedi. Ağlamasını kesip yaptığı hıyarlığı anlamışçasına sağına soluna bakınmaya başladı aptal aptal... Sabri'nin üstüne falan yürürdü ya abisi Murat beyden çekinmişti herhalde.

Öyle düşünmüştüm o zamanlar ben. Öyle sırnaşık, öyle sinir bir herifti ki bu, kendi toto oynar, başkalarını da zorlardı. «Oynamam» dedikçe üsteler, zamk gibi yapışırdı insana artık. Başımdan savmak için oynardım ben bazı bazı... Sabri ölse oynamazdı ama! Manyak şefin yaptıklarını görecektin o zaman! Başlardı Sabri'nin taklidini yapmağa... Kendi yaptıklarına kendi gülerdi ama yalnız!.. Öyle böğürür gibi bir gülüşü vardı ki, kulaklarını tıkamadan duramazdın! Gelir, herkesin içinde, Sabri'nin orasını burasını eller, bebek gibi kucağına alır, sallardı. «Ninni de yavrum, ninni, hu hu hu...» diye bağırırdı. Biz bizeyken tabi, öğle tatillerinde falan. Sabri: «Yapmayın Fethi bey, yapmayın rica ederim» diye inler durur, fırsatını bulur bulmaz sıvışırdı hemen. Sabri'nin arkasına kuyruk takardı sık sık. Ona buna gösterir, gülmekten ölürdü. Yaptıklarını üç yaşındaki çocuklar yapmazdı gözüm çıksın! Başımızdan aldılar da, kurtulduk neyse. Sabri'nin sevincini

görecektin o gün! Durmadan: «Ohh, ohh, dünya varmış, dünya varmış!» deyip gülümsüyor, ona buna çay ısmarlıyordu.»

«..... Sabri, Hulusi bey derdi bana. «Yahu bırak şu beyi falan, Hulusi de bana» derdim de dinletemezdim. Bildiğini okurdu hep. Garip, tuhaf bir insandı çok. Cebi değil, gönlü zengindi. Memurlardan, hademelerden biri için para mı toplanıyor, Sabri verirdi en çok parayı... Bir gün: «Deli misin sen yahu?» dedim. «Ne alıyorsun ki ne veriyorsun? Bizim koskoca müdür bile senin verdiğinin yarısını vermemiş! Yazık değil mi parana? Bir değil, iki değil sonra bu... Filanca evleniyor, haydi para... Falanın bilmem nesi ölmüş, haydi para... Yok mu sende akıl fikir? be adam?»

Hiç unutmam, eliyle sırtımı sıvazlamış: «Sana ne Hulusi bey?» demişti. Afallayıp kalakalmıştım. Çokluk susar, bir şey demezdi çünkü. Ağzımı açıp gık diyemedim, inan! Öyle ya, niye karışıyordum ben de sanki? Karşımdaki çocuk değildi ya!»

«..... Sabri için Necla'ya tutuldu falan derlerdi ya, yalandı hep, palavraydı. Veznede bir Naci vardı, matrak olsun diye o çıkarmıştı bunu. Bu Naci nasıl bir adamdı biliyor musun, Fenerbahçe yenildi diye ağlayan Fethi'nin aynısı! Hınk demiş burnundan düşmüş. Ne söylesen, ne yapsan, ha ha ha diye başlardı çocuklar gibi gülmeğe. Durmadan laf uydururdu. Neymiş efendim, karın lapa lapa yağdığı bir gün, hükümet binasının merdivenlerinden inerken, Necla'nın bacakları havaya kalkıvermiş! İlk koşan Sabri olmuş sözde! Bir bakışı varmış kızın gözlerine, âşıkmış garanti! Anlıyacağın bir yığın gevezelik böyle! Biri yere düşecek te, Sabri gidip kaldırmayacak! Olacak, akıl alacak iş miydi bu? Düşen, değil Necla, kan düşmanı olsa yine kaldırırdı. O gün bugün kazan kaynamağa başladı işte! Naci her gün ayrı bir laf çıkarıyor, gelip gelip Sabri'yle Necla'ya takılıyordu. Orda burda neler neler uydurmuyordu artık. Sabri, Necla için deli divane oluyormuş! Mektup yazmadığı gün yokmuş! Karımı boşayıp seni alıcam diyormuş! İşin tuhafı, o sırık kadar kız da bunlara inanıyor, bana gelip gözlerini sü-

ze süze: «Şuna söyle de yakamı bıraksın Hulusi bey amca!» diyordu. Mektupları yazan Naci'ydi oysa! İşi gücü yoktu ki herifin, sabah akşam ha ha ha, hi hi hi..... Üstelik bütün bu işleri karıştıranın Naci olduğunu söylemiştim de Necla'ya! İnanmıyor, daha doğrusu inanmak istemiyordu. Çıkarılan söylentilerden hoşlanıyor, ağzının suyu akıyordu, anlıyacağın! «Âşık, valla âşık» diyordu. «Nasıl baktığını görmüyor musun bana öyle?» Yalandı. Sabri, kadın kız kısmına gözünün ucuyla bile bakamazdı. Bir gün bizim düttürü Leylâ: «Çok oldun ama artık yani Sabri bey, bi saniye bile ayırmıyorsun gözünü benden!» demez mi? Sabri'nin halini görecektin o an! Ne yapacağını, ne edeceğini şaşırdı da, aptal tavuklara döndü. «Ne yaptım ben, ne yaptım ben?» diyor, başka bir şey demiyordu. Kaçamak kaçamak bir bana, bir şefe bakıyordu habire. Kafamın tası atıvermişti artık! Açtım ağzımı yumdum gözümü. Verdim veriştirdim. Dana kadar kız hıçkıra hıçkıra ağlamağa başladı. «Yeterin artık be!» diye bağırdım. «Eğlenceniz mi bu adam sizin?» Sonra Naci'ye gittim. «Sabri'nin yakasını bırak, okurum senin de canına!» dedim. Gırtlağından tuttuğum gibi bir ileri bir geri, bir ileri bir geri, dut silker gibi salladım. Sabriye ilişen falan olmadı bir süre. Ama rahat dururlar mı, yine başladılar sonra. Karısına mektup yazmışlar bu sefer! Sözde Sabri'nin Necla'ya yazmış olduğu bir mektubu da koymuşlar zarfa! Sabri'nin karısı azgın boğalar gibi girdi bir gün daireden içeri! Masanın üstünde ne varsa, indirdi kocasının kafasına. Dört bir yanı darmadağın etti. Sabri'yi elinden zor aldık. Yalandı, şuydu buydu dedikse de para etmedi. İnandıramadık. Necla'nın o mutlu, o keyifli halini görecektin! Gözlerini süzüyor, dudaklarını bi hoş ediyor, mutluluğundan

eriyordu sanki! Ona da girişti Şükran! «Kız kaltak!» diye bağırdı. Elimle ağzını ben kapattım. «Delirdin mi be, ne yapıyorsun?» dedim. «Veririr mahkemeye valla seni!» Necla'nın dünya umurunda değildi gelgelelim. Şükran, bağırıp çağırdıkça, hindi gibi kabarıyor, fotoğrafçılara poz veren filim artistleri gibi çalımlı davranışlar yapıyordu. Dünya üstüne Şükran gibi çekilmez bir karı gelmiş midir daha, bilmiyorum. Gelmemiştir herhalde! Yoktur benzeri. Sabır taşını bile çat diye çatlatır. Sabri gık diyemezdi karşısında. Susar, gülümserdi yalnız. Bunu karı da bildiğinden, azrail kesilirdi artık. Hamur nasıl yoğurulur öyle yoğururdu Sabri'yi! «Ulan inek» dedim bir gün, «Ne biçim erkeksin sen? İki tokat vuramıyor musun şunun ağzına?» Sesini çıkarmadı çıkarmasına ya, gözlerimin içine öyle bir baktı ki, utancımdan yerin dibine geçtim. Demeseydim keşke dedim. «Ulan inek» diye ağzımdan kaçmıştı tabi. Demezdim yoksa. Sonra gönlünü alıp yanaklarından öptüm. «Beni sevdiğini biliyorum canım» dedi. Gerçekten çok severdim. Canını ver dese, verirdim hemen. Babamın öldüğü gün görecektin Sabri'yi! Kendini perişan etti. Benden çok o koştu, o yoruldu. Beş kuruş param yoktu. Ne yaptı, ne etti bin lira buldu getirdi bir yerden. Durmadan: «Sıkma canını, sıkma canını Hulusi bey!» diye avutmaya çalışıyordu beni. Haa, ne diyordum, bir karı ki, Tanrım düşmanımın başına vermesin. Dakka rahat vermezdi Sabri'ye! Kalk şunu al, kalk bunu al! Tek tek aldırırdı aldırdıklarını da! Evim de evim der, başka demezdi hiç! Ne zaman gitmişsem, hep bana eski kocasını övmüştür Sabri'nin yanında! Pelvan gibi bir herifmiş sözde! Bir yürümeye görsün, döşemeler sarsılırmış! Şükran, iki de bir: «Hele yavaş yürü, tah-

taları sökeceksin!» dermiş. Bir bıyıkları varmış: «Aman ne babayiğit herif bu böyle» diye parmak ısırırmış her gören. Sabri onun bir kolu kadarmış ancak. Üflese toz gibi uçarmış! Sabri'nin yanında söylüyordu bunları, düşün ki! Mahsus tabi. Üzmek, onurunu kırmak için. Ben görmedim ya, dövdüğünü falan da söylerlerdi Sabri'yi. Yalan da değildir hani, döver mi döverdi! Öyle bir karıydı çünkü. Ağzı paradan başka laf etmezdi. Ayın biri oldu mu şıp damlardı daireye. Bordroyu Sabri imzalar, paraları o alırdı. Böylesi görülmemiştir valla daha! Bir iki ay olsa öp öp te başına koy, her ay böyleydi. Üstelik utanmazdı da hiç. «Maaşımı almaya geldim» der, sandalyeye çöküverirdi.»

«..... Bir gün Sabri'ye yine, «Amma geniş için be!» dedim. Anlamamış gibi uzun uzun yüzüme baktı. Baktım karşılık vermiyor: «Nasıl çekiyorsun bu karıyı yani?» diye sürdürdüm konuşmamı. Bana ne dedi biliyor musun? «Yaptığı hiç bir şeyi görmüyorum, söylediği hiç bir şeyi duymuyorum.» Çarşıdaki fırının arkasında küçük bir kahve vardı, ordaydık. Sabri sözünü bitirmişti ki, birden ayağa fırladı. Şaşırmıştım. «Noldu?» diye sordum. Eliyle fırının daracık arka penceresini gösteriyordu. Üç adam paçavralara sarılı bir şeyi binbir güçlükle camdan aşağı sarkıtmaya çalışıyorlardı. Ben de meraklanmıştım bayağı. Adamlardan ikisi pencerede, biri aşağıda, yoldaydı. Bir ara bir kol, sonra bir kafa gördüm. Sabri «ölü» diye inledi. Kahveyle fırının arası iki üç metre anca vardı. Ölünün üstündeki çaputların kirliliğini bile görebiliyorduk olduğumuz yerden. Penceredeki iki adam, ölüyü aşağıdaki arkadaşlarına sarkıtmak için onca zorlanıyorlarsa da pencereden geçiremiyor-

lardı bir türlü. Gemilerdeki kamara delikleri gibi bir şeydi pencere! Bıyıklı olanı, eliyle ölünün omuzlarını sıkıştırıyor, sopa gibi sarkmış çıplak kolu toparlamağa çalışıyor, bir yandan da basıyordu pencereyi yapanlara küfürü. Kahvedekilerin çoğu çıkmış, fırının arkasında toplanmıştı. Sabri'yle biz de çıktık. Hamurcu oldukları üstlerindeki beyaz giysilerden anlaşılan iki adam, sonunda ne yapıp yapıp ölüyü aşağıdaki arkadaşlarına uzatabildiler. İri kıyım, güçlü biriydi ölüyü arkadaşlarından alan. Sendelemedi bile. Omuzuna koyduğu gibi üç beş adım yürüyüp kaldırımın üstüne bırakıverdi. Kimsede çıt yoktu. Ürpertici bir görünüştü ne de olsa. Sabri, ölüyü kaldırıma upuzun yatıran adamın yanına yaklaşıp: «Kim bu, arkadaşınız mı?» diye sordu. Adam, kendinden beklenmeyen bir incelikle: «Evet efendim, bizim arkadaştı» diye karşılık verdi. «Birden ölüverdi dün gece. Biz de şaşırdık» Sabri eğilmiş adamın yüzünü inceliyordu. «Sabri, yürü gidelim» dedim. Kahveye doğru yürürken uyuz bir köpeğe üç beş kişi birden «Hoşşt, hoşşt» diye bağrışmaya başladılar. Köpek dosdoğru gelmiş, ölünün başına dikilivermişti. Sabri'yle kol kola çarşıya doğru yürüdük. Konuşmuyorduk. Nice sonra, «Yaşamak güzel değil mi?» diye fısıldadı kulağıma. Bunu söylerken yüzü solgun gibiydi. Pis paçavralara sarılı ölüyü görünce heyecanlanmıştı besbelli. Bu «yaşamak güzel» sözünü ikide bir ederdi nedense. Bir anlam veremez, canı ciğeri gibi sevdiği oğluyla karısı ardarda ölüp giden bir insan nasıl hâlâ bu dünyayı sevebilir diye düşünürdüm. Böylesine büyük bir acıyla karşılaşan, Tanrının günü onun bunun eğlendiği, alay ettiği ben olsaydım üzüntümden, kahrımdan ölürdüm herhalde. Ama Sabri'ydi bu. Başka insandı. Kimseye benzemezdi.

Olaylar karşısında öyle halleri vardı ki, dünyanın, hayatın, bütün insanların uymak zorunda olduğu yasaları kendi eliyle o yazmıştı sanki! Oğlunun öldüğünün ertesi günü, herzaman ki gibi daireye gelmiş, çalışmıştı. Üzgündü, gözleri yaş dolu gibiydi ama çalışmaktan da geri durmuyordu. Gerek bizlerle, gerek işleri için gelenlerle, eskiden nasılsa öyleydi yine. Yaşadığı dünyada neyin ne olacağını, neyin nasıl olacağını daha önceden biliyor derdin! Ne diyim, anlatılmaz, acayip bir şeydi bu! Herifin biri yeni bir makina yapar da onun içindeki tüm vidaları, tüm çarkları ıcığına cıcığına kadar bilir, ya, Sabri de hayat karşısında öyleydi adeta! Karısı öldüğünde de değişmemişti hiç. Ertesi gün gelmiş, hiç bir şey olmamışcasına masasına oturup çalışmıştı. Bilmem ya, üzüntüsünü, perişanlığını belli etmemekte ustaydı belki de...»

«..... Akşamları daireden çıktıktan sonra, elinde file, o dükkân senin, bu dükkân benim dolaşıp dururdu Sabri! Bazı bazı, ben de takılırdım arkasına. Alışveriş etmesine bayılıyordum doğrusu! Yüz gram ondan, iki yüz elli gram bundan, yarım kilo şundan, az az alırdı böyle her şeyi! Bazan kızar, «Yahu» derdim, «Şunları aybaşı gelince toptan alsana, noluyorsun evcilik oynar gibi böyle» Kurnaz kurnaz yüzüme bakar: «Taze oluyor ama Hulusi bey!» derdi. Dediği doğruydu belki ya, gerçek neden bu değildi. Karısı öyle istiyordu! Sabri'nin belli yerleri vardı, oralara giderdi hep. Tezgâhtarlar onu görür görmez yılışırlar: «Oooo, buyursunlar efendim.. Kaç ton makarna, kaç ton şeker istiyorlar acaba?» ya da «Şu but yeter mi beyfendi?» diye dalga geçmeye başlarlardı akılları sıra. Sabri hiç istifini bozmaz, o her zamanki saygılı tavrıyla: «İki yüz elli gram kıyma» ya da «yarım kilo şeker» der, susardı. Paketleri aldıktan sonra, vereceği parayı birkaç boy sayar, öyle verirdi kasaya! Para canlısı falan olduğundan değil, karısından çekindiğinden yapardı böyle. Yanlışlıkla fazla verecek olsa, burnundan fitil fitil geleceğini bi-

lirdi. Alacağı şeyler için Şükran verirdi parayı. Bir liste hazırlar, şunlar şunlar alınacak diye tek tek yazardı. Gramlarıyla üstelik! Hele biraz çok ya da az alsın Sabri, canına okunduğunun resmiydi. Dilinden kurtulamazdı karının! Ne alırsa alsın, beğendiremezdi zati. Kadın, Sabri'nin her aldığına: «Bu bayatlamış şeyleri de hangi cehennemden bulup getiriyorsun?» diye basbas bağırır, bütün alınanları pahalı bulurdu. Sabri de ne yapsın yalan söylerdi durmadan. Ispanağın kilosunu yetmiş beş kuruştan mı aldı, elli kuruş derdi. «Bunca pahalı ıspanak alınır mı, körolası?» diye başının eti yenirdi yoksa! Aldığı otuz lira haftalığın yarısı giderdi aşağı yukarı böyle! Evet, evet, okul çocukları gibi haftalık alırdı karısından Sabri... Topu topu otuz lira. Bildiğin gibi daireden çıkar çıkmaz, iskelenin ordaki kahveye uğrar, çayını içer, senle ya da başkasıyla satranç oynamağa otururdu. Bunları anlatmaya gerek yok tabi. Sen benden daha iyi bilirsin! Nasıl fırtına gibi çıkardı, değil mi, kahveden? Doğru çarşıya gider, alacağını alır, sonra eve seğirtirdi. Çok çok bir, bilemedin iki saatin içinde olurdu bütün bunlar. Saat sekize dokuza kadar dışarda kalamazdı. Kadın yollara dökülürdü hemen. Merak ettiğinden mi? Yoo... Kahvede, şurda burda para harcıyor mu diye Sabri! Bir zamanlar çok sık giderdim Sabri'lere ben! Balkonda oturur, tavla oynardık. Tavla da tavlaydı ha! Sedef işlemeli falan... Şükran'ın ilk kocasından kalmış sözde!. Sonra sonra gitmez oldum. Kadın bana bile illallah dedirtmişti! Bir gün cinlerim başıma toplanıp, eşek sudan gelinceye kadar döveceğimden korkuyordum. Sabri'ye ettiklerini gördükçe yüreğim eriyordu, inan ki! Doğru dürüst sigara bile içirtmezdi zavallıya!»

«Sabri, haftada bir kolon toto oynar, bir de en

ucuzundan bilet alırdı her ay. Şükran'ın ruhu duymazdı tabi. Biletle toto kâğıdını dairedeki masasında saklardı. Karısının haberi olsa, kıyameti koparacağını bildiğinden: «Aman söyleme, ağzından bir şey kaçırma» diye sık sık tembih ederdi bana. İnanır mısın, ağzından bir yol olsun amorti çıktığını bile duymamışımdır. Totodan da öyleydi. Yedi, çok çok sekiz tutturmuştu benim bildiğim. Kimseyle ortak oynamazdı nedense. Maçtan falan anladığı yoktu tabi. Takım makım da bilmezdi. Gelişigüzel, aklının estiğine göre doldururdu öyle. Necla, bir gün; «On üç tutturursan ne alırsın Sabri bey bana?» diye sormuştu da, Sabri Necla'ya dik dik bakmış, sonra başını masaya koyup gülmeğe başlamıştı. Çok gülemezdi nedense. Çıkışırlar, kızarlar diye korkardı herhalde. O günde hemen kesti gülmesini. Utangaç utangaç önüne baktı. Bilmem niye gülmüştü?...»

«..... Yıllar önceydi. Arkadaşlardan biri, kuş uçmaz, kervan geçmez bir yere atanmıştı. «Şöyle oturup, bir veda gecesi yapalım» dedik. Düzenleme işini ben aldım üstüme. Lokantayı ben seçecek, gelmek isteyen arkadaşlarla ilişkiyi ben kuracaktım. Limanın orda içkili bir lokanta var ya, orayı seçtim yer olarak. Sabri'nin gelmesini de istiyor, kendi kendime: «Bir güncük te olsa değişiklik olur hayatında» diye düşünüyordum. Arkadaşlara da söyleyip durumu anlattım. «Para mara veremez ama» dedim. «Tamam» dediler. «Katmazsın hesaba onu!» Sabri çok şaşırdı duyunca. «Demek beni de alacaksınız yanınıza, ha?» diye mırıldandı. Gözlerinin içi ışıldadı adeta. Sonra birden mahzunlaşıp: «Şükran gönderir mi ki?» diye sordu. «Korkma sen, alırım ben izin komutandan!» dedim. O akşam, daireden çıkınca, onlara gittik dosdoğru. «Sen konuşma, ben konuşurum» diye tenbih ettim. «Olur» dedi. İçim pır pır ediyordu doğrusu. Karıyı tanıyordum çünkü. Çingene halt etmişti yanında. Daha kapıdan girer girmez, açtım konuyu. Durum, böyle böyle, dedim. Karşısında asker gibi çakılıp: «İzin istiyoruz sayın komuta-

nım» diye bağırdım. İşi şaklabanlığa vurmuştum iyice. Gülümsedi mülümsedi ya, bozulduğu belliydi. Bir süre donmuş gibi durup, konuşmağa başladı sonra. Bana değil, Sabri'ye söylüyordu. Hakkı yenmiş, gadre uğramış insanların o iğneleyici tavrıyla konuşuyordu hep. Sabri ürkek tavşanlara dönmüş, ne diyeceğini, bilemiyor, başımı derde soktun der gibilerden gözümün içine bakıyordu durmadan. Allahın belâsı karı, konuşmaktan yorulmuş muydu, yoksa söyleyeceği bir şey mi kalmamıştı, sustu bir ara nasılsa! Ben aldım hemen lafı. Yalvar yakar olup bir yığın söz ettim... Yumuşar gibi oldu biraz. Durmadan alttan alıyor, «Haklısın, haklısın» diyordum. Bir prenses edasıyla: «Gitsin ama çabuk dönsün eve!» dedi.

«..... Masada yedi sekiz kişiydik o akşam. Sabri yanıbaşımda oturuyordu. Garsonun: «Ne içersiniz?» sorusuna hep bir ağızdan «rakı» demiştik. Sabri: «Yo, yo, içmem ben rakı falan!» dedi. Gülüşe gülüşe bi kaldılar masadakiler. Kimi: «Su iç», kimi, «Gazoz iç» gibilerden gevezelikler yapıyordu. Elimi masaya vurup: «Tamam, tamam» dedim, «bira içer o!» Sabri demedi bir şey. Garsonun önüne koyduğu birayı yudumlarken: «İlk içiyorum ben içki, ha» diye fısıldadı kulağıma. İlk içtiği, belliydi. Birayla bile sarhoş oluvermişti hemen. İkide bir ayağa kalkıyor, aramızdan ayrılacak arkadaş için konuşmak istiyordu. Ama daha ayağa kalkar kalkmaz, her kafadan bir ses çıkıyor, konuşamıyordu bir türlü Bir ara: «Bırakın da konuşsun şu be» dedim. «Ne diyecek bakalım?» Sabri zor duruyordu ayakta. Topu topu iki üç bardak biraydı içtiği... Nasıl güzel konuştu, aklın durur! Tıss, sustu kaldı herkes. Çoğu dalga falan geçmeye hazırlanıyordu oysa. Bozum ol-

muşlardı anlıyacağın! O ara iki bardak bira daha yuvarladı. «Yavaş ol-oğlum, karıdan yersin köteği sonra» dedim. Sabri'nin ağzından kötü bir laf çı[redacted]nı ilk o gün duydum işte!» «Allah bin türlü belası[redacted]rsin karısının da...» diye bağırdı. Sonra ürkek ürkek sağına soluna baktı. Olur ya karısı gelmiş olabilirdi belki. Unutamam o bakışını hiç. Arkadaşlardan biri, durmadan: «Hele bi da söv, çok esaslı sövüyorsun» diyordu. Sabri yine; «Allah bin türlü belasını versin karısının da...» diye bağırdı. Öfkeli bir tavırla: «Ayıp ediyorsun ama çok!» dedim. «Bu akşam ayıp edicem» diye söylendi. «Dövüşmek isteyen varsa çıksın dışarı!» Herkes nasıl gülüyordu, şaşarsın. Şef: «Hele bir türkü çağır da dinleyelim Sabri!» dedi. «Kıyaktır senin sesin!» Sabri hiç nazlanmadan, «Halimeyi samanlıkta bastılar» türküsünü söylemeğe başladı. Bir ses ki karga sesi halt etmiş yanında! Sabri'ye artık başka masalardan da laf atanlar oluyordu. «Yeter» falan diyorsam da susmak bilmiyordu hiç. Türküyü bitirdi ya, gülmekten kimsede hal kalmadı. Arkadaşlar: «Vay canına, vay canına, neymiş bu Sabri meğer?» diye şaşmış kalmışlardı. Bir ara o konuşur olmuştu yalnız. Neler neler söylemiyordu ki! Neymiş efendim, Deli İbrahim, bilmem kaç çadır kurdurmuş sarayın bahçesine! Çadırlardaki puf döşeklerde, dana iliği gibi kızlar beklermiş çırılçıplak! Padişah, sıradan dolaşırmış çadırları. Macuncubaşı macun yapmaktan illallah demiş artık! Bunları söylerken halini görecektin Sabri'nin. Kırılıyordu gülmekten.»

«Dışarı çıktığımızda, saat on falandı. Sabri duramıyordu ayakta. Bulut gibiydi. Birayla sarhoş olmuştu bayağı. Kaşla göz arasında bardağına rakı fa-

lan koyan olmuş muydu, bilemiyorum? Olmuştu belki de. Bir ara işler iyice sululuğa dökülmüştü çünkü. Kimin ne yaptığı, ne dediği belli olmuyordu. Hele şefi görecektin, sandalyede bile zor duruyor, ikide bir: «Başbakan olacak adamım ben, yazık oluyor bana» diye bağırıyordu. Dışarı çıktığımızda Sabri kolumdaydı. Askerler ikişerle kol yürürler ya, öyle yürüyorduk daracık kaldırımlarda. Bir ara nasıl oldu bilmem, gözüme bir yığın balon ilişti. Yanlış mı görüyorum yoksa deyip uzun uzun baktım. Gördüğüm doğruydu. Sırtı iki büklüm olmuş yaşlı bir adam, çarşıdaki sinemanın önünde balon satıyordu. Ola ki bayram falandı o gün, baloncunun ne işi olabilirdi o saatte yoksa? Sabri kolumdan çıktığı gibi koşmaya başladı... Aval aval bakakalmıştım ardından. Baloncunun yanına nasıl vardı, balonları herifin elinden nasıl aldı, hâlâ şaşarım. Ne kadar balon varsa tek tek patlattı. Adamın suratına eğilmiş: «Balon satma, balon satma» diye bağırıyordu Zavallı baloncu da şaşırmıştı neye uğradığını. Az önce bir gülüp bir söyleyen, türlü şaklabanlıklar yapan Sabri, hıçkıra hıçkıra ağlıyordu artık. Bilmem haberin var mı, balon şişirirken boğularak öldüydü Sabri'nin oğlu. Şöyle şu kadar minnacık bir şeydi daha. Tabi ossaat anlamıştım ben. Onca «Yapma, etme» diyorsak ta geçiremiyorduk laf. Yere zamk gibi yapışmış, kalkmak bilmiyordu. Dört beş kişi zor kaldırdık. O minnacık, tirit gibi Sabri'de ne güç kuvvet varmış meğer! Keçi gibi diretiyor, «Yüksel, Yüksel» diye ağlıyordu. Bir ara: «Balonlarım, balonlarım» diye yaşlı baloncu da başlamaz mı? Tam festivaldi yani. O an, bir herif peyda oldu yanımızda. «Polis, polis» diye nasıl bağırıyordu, şaşarsın! Bıraksak parçalayacaktı Sabri'yi. Vay efendim, balonları patlatmaya ne hakkı

varmış? Nasıl patlatırmış? Neyse, balonların parasını üç beş fazlasıyla ödedik te, yatıştı ortalık! Baloncunun halini görecektin! Olanlardan kafası bir şey almamış, şaşkın şaşkın bakınıyor, durmadan yutkunuyordu. Sabri'yi gösterip: «Ne yaptım ben ona, ne yaptım ben ona?» diyordu. Hoşuna da gitmemiş değildi hani! Öyle saatlerce dikilip duracağına, dakkada tüketmişti balonlarını!»

«..... Sabri, sevdiğini canı gibi sever, sevmediğini de bit kadar sevmezdi. Sevmediği parmakla gösterilecek kadar azdı ama! Bizim şişko nüfus müdürü sözgelimi... İfrit kesilirdi ona! Neden, biliyor musun? Durmadan burnunu karıştırıyor diye... Nüfusçuda burnunu karıştırmak tik olmuştur, bilirsin! Sokar parmağını, oyar da oyar artık! Sabri bir keresinde: «Altın var burnunda mübareğin sanki!» demişti de gülmekten çatlatmıştı beni! Öyle gülmüştüm ki, karnıma kasıklarıma ağrılar saplanmıştı. Sen tut, yanındaki adamla bir yığıt kâğıt gönder Sabriye bir gün! Neymiş efendim, memurlarından biri hastaneye yatmış, öbürü yıllık tatile çıkmış, falan filan.. Bunu yapan, Sabri'nin ifrit kesildiği yağ tulumu nüfusçu, düşün ki! Birgüne yazılmış olacakmış kâğıtlar üstelik! Sabri nüfusçunun gönderdiği memuru o her zamanki saygılı haliyle karşılayıp, «yaparım» ya da «yapamam» diye bir şey söylemedi. «Buyrun oturun, çay söyliyim size» dedi incelikle. Adam oturmadı. «İşim çok» deyip, çıktı gitti. Ertesi sabalı damladı tabi yine. Getirdiği kağıtlar duruyordu öylece. Sabri elini bile sürmemişti. Adam bir iki homurdanıp: «Neden yazmadın peki kardeşim» diye kükredi. Babasının oğluna bağırıyordu sanki. Çok kızmıştı. Bağırmakla kalsa iyi, bir sağa bir sola bakınıyor, Sabri'yi

dövmek ister gibi davranışlar yapıyordu. Sonra bizim şefe dönüp: «Size de söylemiştim ama yani» dedi, «Yap deseydiniz yapardı herhalde!» Şef kestirip attı: «Bizim işimiz kendi başımızdan aşmış, bir de sizinkiyle mi uğraşacağız?» Adam kağıtları kaptığı gibi kızgın kızgın çıktı odadan. Az sonra nüfusçu geldi. İnanır mısın, parmağını burnuna vida gibi geçirmiş döndürüyordu habire. Çekindiği mekindiği yoktu kimseden. Sabri'nin tam önüne dikilmişti. Kızgın bir pars gibiydi adeta. Hele bir soluması vardı, gülmekten ölürdün. Sinirlenmiş numarası yapıyordu aklı sıra. Sabri büyük bir rahatlıkla: «Buyrun müdür bey, bir emriniz falan mı var?» dedi. Nüfusçu: «Neden yazıvermedin o kağıtları?» diye inledi. «Hadi yazmayacaktın, neden «yazamam ben» demedim?» Bizim şef, oturduğu yerden: «Sizin işlerinizi yapmak zorunda değil benim memurum» dedi. Sabri, nüfusçunun yüzüne tatlı tatlı gülümseyerek: «Doğru» dedi, «değilim!» Ayağa kalkmış nüfusçunun burnunu karıştırmasına bakıyordu. Karşılıklı bir süre durdular öyle. Dövüşe hazırlanan Hint horozlarına benziyorlardı. Bizim Sabri ne dese beğenirsin sonunda: «Sabahtan akşama burnunu karıştırıp duracağına, bana buyurduğun işi kendin yap!» Sabri'nin böyle yanları da vardı işte. Kişiliğini bir hançer gibi koyuverirdi ortaya bazı bazı! Tek anlıyamadığım, tek kafamın almadığı, onun bazı insanlarda bir takım sadistçe duygular uyandırmasıydı! Bir gün bana: «Hayat bir papazkaçtı oyunu, papazı da hep ben çekiyorum galiba» demişti.»

SABRİ'Yİ DAİRE ARKADAŞI NECLA ANLATIYOR

«..... Onu ilk gördüğüm gün: «Aaaa, bu maymun da ne arıyor burda?» dedim kendi kendime. Kıkır kıkır gülesim geldi. Önünü ilikleyerek, elimi öyle bir sıkışı vardı ki, sözle anlatılmaz! Elimi sıkan bir erkek değil de, kullanıla kullanıla pörsümüş bir karbon kâğıdıydı sanki! Bu duygu bende hiç mi hiç eksilmemiştir. Elime ne zaman bir karbon kâğıdı alsam, Sabri beye bakar, deliler gibi gülümserdim. Kendisine de söyledim bunu bir gün. Gözlerimin içine baygın baygın bakarak -bana baygın bakardı zati hep- «Teşekkür ederim Necla hanım» dedi. Ne vardı teşekkür edecek oysa? Bir erkek için karbon kağıdına benzetilmek çok mu iyi bir şeydi? Hele bu benzetmeyi benim gibi genç ve güzel bir kız yapmışsa! «Neden teşekkür ediyorsun Sabri bey?» dedim, «İltifat falan ettiğim yok ki, kullanılmış karbon kağıdına benzetiyorum sizi!»

— İlgileniyorsunuz ya benimle, yeter bana bu! dedi.

Gel de gülme, demek fareye de benzetsem, te-

şekkür edecek, kendisiyle ilgilendiğimi falan kuracaktı kafasında? İyimserlik dediğin bu kadar olurdu hani! Sen kimsin, ben kimim be adam? İnsan aynaya bakar bir yol! Hadi aynan yok diyelim, fotoğraf tamı çektirmedin hiç?»

«..... Sabri beyinki aşk falan değildi bana artık, karasevdaydı. Gözlerimin içine bir bakışı vardı, yüreğin acırdı şöyle. Derdin ki, para dilenen bir dilenci.. Unutmam hiç, atıverdi beynim bir gün. Çok rahatsız oluyordum çünkü. Gözünü dakka ayırmıyordu benden. «Bana bakıp duracağına biraz da önündeki işinle uğraş Sabri bey!» dedim. Halini görecektin o an! Kafasına odun yemiş gibi oldu. Birtakım şeyler geveledi abuk sabuk. Neler neler söyledim daha tabi. Yaşlı başlı kazık kadar herif olduğunu, biraz haddini bilmesi gerektiğini, kendisine çekidüzen vermezse valiye kadar çıkabileceğimi, hayatında hiç mi güzel kız görmediğini, avazım çıktığı kadar bağırdım suratına. «Özür dilerim, özür dilerim» demeğe başladı bir ara. Hacıyatmaz gibi ayağa kalkıp kalkıp oturuyordu. Onun bu hali o kadar hoşuma gitmişti ki, bana baksın bakmasın, «İşine bak biraz da Sabri bey!» diye bağırıyordum aklıma estikçe. Oyun haline getirmiştim bunu artık. Ben öyle der demez, Fethi beyi görecektin bizim, gülmekten kırılıyordu. Bir kızan Hulusi beydi. Sabri bey değil de o bozuluyordu nedense. Kraldan çok kralcı derler ya, öyle tam. Bende az hınzır değilimdir hani! Sabri beyi o hale soktum ki, sustalı maymun oldu karşımda tam! Sabahları daireye gelir, herkese tek tek bakıp günaydın der, sıra bana gelince başını yere eğerdi. Yüzüme bakmaya korkar olmuştu.

Bazen bir iş için masasına gider, bir şey sorardım, bakamazdı yüzüme inan! Kafası yerde, öyle konuşurdu benimle. Bir keresinde ne yaptı biliyor musun? Utanan çocuklar gibi eliyle yüzünü örttü. O gün yüreğim sızladı işte. Çok acıdım. Kendi kendime: «Yapmıyacağım böyle şeyler bi daha» diye söz verdim. Özür dilercesine bazı sözler söyledim Sabri beye! Şaşırdı. Ne diyeceğini, ne yapacağını bilemedi. Ama hâlâ bakamıyordu yüzüme. «Bak, bak» dedim, «şaka yapıyordum sana ben!» Gülümsedi. O günden sonra, doya doya, keyfini çıkara çıkara bakmaya başladı bana. Sesimi çıkarmıyordum tabi artık. «Mademki tutkun, bakacak elbet» diyordum. Bana iş bile yaptırmaz olmuştu. Kendi işini bitirir bitirmez, doğru benimkine koşuyordu. Bazı bazı, eve falan götürdüğü de olmuyor değildi. Onu bir gün nasıl yakaladım biliyor musun? Ayakkabılarımı öperken... Bir öğleden sonraydı. Birden odaya girdim ki, benim masanın altındaki lacivert ayakkabılarımı çıkarmış, öpüyor! Yalnızdı. Görmezlikten, mörmezlikten geldim ya çok kötü oldu. Kekeleyerek: «Buyrun değiştirin!» dedi. Elindekiler daire ayakkabılarımdı. Aldım elinden, giydim.»

«..... Sabri beyin halini nişanlandığım gün görecektin sen! Bitti, eridi... Akşama kadar bıçak açmadı ağzını! Yine öyle gülümsüyor, kibarlığı, inceliği elden bırakmıyordu ama yüreğinin eridiği belliydi. Gözleri birden dalıveriyor, derin derin göğüs geçiriyor, «ah», «of», gibi acayip sesler çıkarıyordu birtakım. Ne ki beni ilk kutlayan o oldu yine. «Sizi kutlarım, mutluluk dilerim» dedi. Gözleri buğulu buğuluydu ama. Masasına doğru bir yürüyüşü vardı, ayakları dolanıyordu birbirine»

«..... Sabri bey, her gün gazete alır ama eve götürmezdi. Dairede bırakırdı. Günü gününe okumaz, biriktirir biriktirir, yıllık izninde okurdu. Hep kışın kullanırdı yıllık iznini de! Ama izin kullanmıyormuş gibi her gün daireye gelir, bizlere elinden geldiğince yardım eder, sonra da gazetelerini okurdu. Sen de bilirsin ya, gazeteler nah boyu kadar yükselirdi masanın yanında! Onları tek tek elden geçirir, sıraya kor, sonra okumaya başlardı. Eksik falan çıktı mı, çok canı sıkılır: «Hademeler kullanıyor herhalde» derdi. Gazetede okumadığı tek yer kalmaz, ilânları bile incelerdi adamakıllı... Okurken kimseyle konuşmaz, araya laf falan sokmazdı. İştahla, kendini vererek okurdu. Takılan makılan olursa duymazdı bile. Çok zevk aldığı belliydi. Bazen kendinden öyle geçerdi ki, dudaklarıyla mırıl mırıl bir şeyler söylenirdi. Çok beğendiği bir haber olursa bize de okur, heyecanlanırdı adeta. Gazeteleri neden günü gününe değil de yıllık izninde okuduğunu soranlara: «Böyle daha iyi oluyor, daha rahat okuyorum» derdi. Geçen yıl, yeni gelen hademelerden biri, Sabri beyin olanca gazetesini kilosu elli kuruştan satmamış mı eskiciye? Güle güle öldük dairede. Sabri beyin halini görecektin o gün! Önce inanamadı. «Şaka» falan sandı. Gerçek olduğunu anlayınca, hepimizin yüzüne ayrı ayrı bakıp, bizimle birlikte gülmeğe başladı kendi de. Arada bir, «Olsun olsun, yanlışlıkla satmış» diye söyleniyordu. Gazeteleri satan hademeye kızacağı yerde: «Boş ver» diyordu, «üzme kendini!» O öyle dedikçe, biz daha çok gülüşüyorduk! Hademeyi görsen, çatlıyacaktı gülmekten! Çok tip bir hademeydi bu. Dairede kimseyi takmazdı hiç. Tek sevdiği Sabri beydi diyebilirim. Çay isterdik, «kalk ta kendin beyan et, uşağm yok senin nezdinde» derdi. Lügat parçalardı

aklı sıra! Bir gün bizim şef: «Şurdan bir sigara al bana Ali» demişti de, ona; «Bilumum idare işlerinizi ibra ve icra ederim, ama vasıtalı işlerde özel bir riayetkârlık kabul edemem» diye karşılık vermişti. Hepimiz ezberlemiştik bu cümleyi. Kim bir şey dese yapıştırıyorduk hemen. Canı isterse iş yapar, istemezse yapmazdı. Onu konuşturmak için durmadan: «Ali bana şunu al, Ali bana bunu al» diye çağırırdık. Neler söylemezdi ki! Gülmekten karnımıza ağrılar girerdi. Bir Sabri beye sesini çıkarmaz, o ne dese yapardı! Daha bir gün bile ona karşı geldiğini görmemişimdir. Sabri bey: «Ali efendi bir kahve» ya da «bir çay» dese, «Hüsnü maalmemnuniye» diye bağırırdı. Çok bozulurdu gülmemize! Bir gün ben gülerken: «Senin bünyevî psikolojinde bir zafiyet ve ırsiyet var herhalde» demişti. Anlıyacağın, başkalarından duyduğu birtakım hoşuma giden sözleri anlamlı anlamsız ardarda sıralıyor, böylece güzel konuştuğunu falan sanıyordu! Sabri beyin gazetelerini sattığını şöyle haber vermişti bize: «Gayrı şahsî ve gayrı menkul bütün gazeteleri satmış bulunuyorum. Mesuliyet özellikle şahsımla varittir» Bu cümleyi de ezberlemiştik o zaman!

«..... Sabri bey sabahları dokuz kırkbeşte öğleden sonra üçü on geçe yüz numaraya giderdi. Bunun bir dakika değiştiğini gören olmamıştır daha. Sabahları da öyleydi. Yaz, kış, sekizi yirmi beş geçe daireye gelir, masasına oturur, çalışmaya başlardı hemen. Böylesine dakikti. Onun yüz numaraya gideceğini anlar olmuştuk hepimiz artık. Saatimize bakar: «Sabri bey saat üçü on bir geçiyor ama!» derdik. Gülümseyerek, «sizinki bir dakka ileri» diye söylenirdi. Ben bunu ilk zamanlar evdekilere söylemiştim de inanmamışlardı. Bana kalırsa orijinal olmak, başkalarına benzememek falan gibi tutkuları vardı Sabri beyin. Herkes diyecekti ki: «Aaaa, ne kadar da başka, ne kadar da değişik adam!» Bunu bir keresinde Hulusi beye söyledim de kızdı bana.. «Hadi canım» dedi, «sen mi o, olduğundan başka türlü görünmeğe çalışsın! Öyle şeyler bilmez Sabri!» Bana kalırsa, benim dediğim gibiydi tam. Orijinal olmak istiyordu. Dokuz kırkbeşten ya da üçü on geçeden önce çişi geldi mi, yüz numaraya gitmiyor, kendini tutuyor, tam o dakkada masasından kalkıyordu. Benim işe ilk girdiğim yıllar, bir Maksut bey vardı.

Sabri bey çiş saatlerinde ayağa kalktı mı; «tınn» diye bağırır, «Arkadaşlar saatlerinizi ayar edin» derdi.

«..... Dediğim gibi orijinal olmak istiyordu bizim Sabri bey! Herkes gibi davranmak hoşuna gitmiyordu. İş gördürmeğe gelenlerin bazıları, elli yüz bahşiş verir bizlere, bilirsin! Almazdı ama o!... Elini bile sürmezdi şöyle. Namuslu, dürüst olmak mı yani şimdi bu? Aptallık! Sonra rüşvet değil ki aldığımız bizim, bahşiş! Adamın acelesi var, işini öne alıyorsun, çıkarıp veriyor! Ne var bunda yadırganacak yani? Hakkını, devletin sana veremediğini alıyorsun sonra! Ölecek değilsin ya acından, alacaksın elbet! İşim çabuk bitsin diyen, yarını, öbür günü beklemek istemeyen, vermek zorunda tabi. Kimin işini yapıyorsun sonra, değil mi? Sabri bey gibi düşünüyordum ben de ilk zamanlar. Bahşiş te olsa, hediye de olsa, almam diyordum. Sonra sonra olacak gibi değil baktım ki, ben de başladım almaya. Her şey ateş pahası bu zamanda, biliyorsun. Ufacık bir koku alıyorsun, elli yüz lira! Bahşiş almazsan, ondan bundan hediye kabul etmezsen, Sabri bey gibi kadın şemsiyesi ile dolaşırsın yollarda! Karısının şemsiyesi ile daireye ilk geldiğinde, güle güle ölmüştüm ben. Benden başka da gülen yoktu. Öbürleri onu öyle görmeye alışıklarmış meğer. Mavili sarılı çiçekleri olan solmuş bir şemsiyeydi elindeki. Benim güldüğümü görünce: «Yalnız daireyle ev arasında kullanırım bunu ben» dedi, «Arada bir o da, her zaman değil. Bugün elime bu geçti, bunu aldım.» Yeniydim o zamanlar daha, utandım. Başımı öne eğip gülmemeğe çalıştım. Ama tutamıyordum kendimi bir türlü. Duruyor, duruyor, pırtt diye patlıyıveriyordum arada bir. Sinirlerim bozulmuştu iyice. Şemsiyenin halini görecektin. Telleri

çıkmış, orası burası patlamıştı. Düşün ki, karısının eski püskü şemsiyesini kullanan bir adam, verilen üç beş kuruş bahşisi kabul etmiyordu. Olacak iş miydi yani bu? Kitabına uydurulacak işi olan kimse, bükmüş boynunu, sızlanır da sızlanır karşında. Başka şeye benzemez ki, vergi işi bu. Devlet baba bir yapıştı mı yakandan, canına okur da, fitil fitil getirir anandan emdiğini! Üç kuruş alacağı için, inim inim inletir seni. Devletten senin alacağın varsa, o zaman değişir bak iş. Kimse tınmaz bile. Almaya ömrün ya yeter, ya yetmez! Vatandaş kuzu, devlet canavardır çünkü. Ne yapacaksın böyle olunca? Döküleceksin paraları... İşe göre mangır tabi... Zor bir işse, yüz, iki yüz, üç yüz, beş yüze kadar yolu var... İsterse vermesin, on katını, yüz katını toslar sonra! Kiminin çok acelesi vardır, işim ossaat olsun bitsin ister. Ona: «Üç gün sonra» deriz. Ne etsin, avucuna gizli gizli bir yüzlük sıkıştırır. Ola ki, az bulduk değil mi, «Olmaz, olmaz, üç gün sonra» diye diretiriz. Bir yüzlük daha kor yanına. Korkar da vermeğe... Aptal aptal sağına soluna bakınır. Ne varmış korkacak, alt tarafı bahşiş bu! Rüşvet değil, bir şey değil! Ne aptalım ben de değil mi? Aldığım bahşişleri bile açık açık söylüyorum sana. Ama benim aldıklarım, şefin, müdürün, aldıklarının yanında devede kulak kalır. Yeni müdürü göreceksin hele sen, çatır çatır pazarlık ediyor milletle. İstediğini koparmadıkça da, evet demiyor. Bir evi var çarşının göbeğinde, nah, saray gibi! Hulusi bey almaz malmaz görünür ya, inanma hiç. Yere bakan yürek yakanlardandır o. Deveyi hamuduyla yutar.»

«Dairede herkes üç beş kuruş yolunu bulurdu da, Sabri bey neden namusluluk taslardı sanki? Çok mu

parası vardı? Yoo, doğru dürüst elbisesi bile yoktu üstünde. Ceketinin kollarını sen de bilirsin, Püskül püskül olmuş, dökülüyordu. Pardösüsünün sırtı tülbente dönmüştü giyile giyile. Alay konusu oluyordu herkese tabi. Önüne para koyardı biri, eliyle itiverirdi şöyle. Sertleşirdi sözümona. Namusluluk taslardı. Namus karın doyursa, ben de anlarım, ama doyurmuyor ki! Bak sana bir şey anlatıyım da dinle.. Bir gün nasıl olmuşsa, elli lira bırakmış adamın biri Sabri beyin önüne. Seninki önce görmemiş, sonradan farketmiş. Durup dururken: «Vay anasını» diye bağırmaz mı avazı çıktığı kadar! Yüreğimiz ağzımıza geldi hepimizin. Kötü bir şey oldu sandık. Ayağa kalkmış, şaşkın gözlerle: «Vay canına, vay canına» diyordu durmadan. Elli lirayı fare ölüsü tutar gibi tutmuştu. Para elini ısırmış gibi, atıverdi sonra birden. Sami diye biri çalışıyordu o yıl bizim bölümde. Parayı yerden kaptığı gibi attı cebine. Atmazdan önce de, Sabri beyin suratına doğru parayı uzatıp: «Seni yer bu, öcüü...» demişti. Sabri bey ayaktaydı hâlâ. Öyle durmuş, Sami beye bakıyordu aptal aptal. Bir ara: «Olamaz, olamaz» diye inledi. Şef: «Olamazı molamazı var mı, oldu bile işte!» dedi. «Üzme tatlı canını sen, Sami iyi bir tütsüler kafayı o parayla bu akşam!» Dedim ya, tuhaflık yapmak, orijinal olmak için zorlardı Sabri bey kendini adeta. Öyle olmasa gönül verir miydi bana hiç? Haftada bir kaç boy süslü süslü mektuplar gönderir miydi?»

«..... Bir zamanlar, Fethi bey diye çok şakacı muzip bir şefimiz vardı. Güle güle öldürürdü bizi. Zamanın nasıl geçtiğini bilemez, doğru dürüst çalışamazdık bile. Sabri beyin cebine kertenkele koyardı iki de bir. O mini mini kertenkeleleri nerden de bulur-

du, bilmem ki? Sabri bey oturduğu yerde zıp diye sıçrayıverirdi. Şef, önceden kulağımıza fısıldadığı için, hepimizin gözü Sabri beyde olur, beklerdik öylece. Ben yanına gider: «Tırnak makasını az verir misin Sabri bey?» derdim. Çakı falan isterdim ya da. Daha elini cebine sokmasıyla çıkarması bir olurdu. Kahkahadan yıkılırdı oda artık! Bazen kendi de güler; «Bu güzelim kertenkeleleri nerden buluyorsunuz, Fethi Bey?» derdi. Gülmekten konuşamazdı şef. Kertenkelelerin belleri kırılırdı çok kez. Sabri bey kendisine yapılan şakalara değil de onlara üzülürdü daha çok. İyileşirler belki diye, alır, bahçeye salardı. Fethi bey: «Hastaneye yatır, hastaneye yatır» diye bağırırdı. İğne koyardı bazen de Sabri beyin altına. Topluiğneyi çengel gibi kıvırır, sandalyenin tam ortasına yerleştirirdi. Sabri bey dışarı falan çıktığı zaman tabi. Gelsin de otursun diye dört gözle yolunu beklerdik artık. Oturur oturmaz: «Goll» diye bağırırdık hep bir ağızdan. Sabri bey gün günden yutmamağa başladı bunu. Eliyle iyice yoklayıp öyle oturuyordu. Fethi bey, bir gün: «Ara verelim biraz da, unutsun!» dedi. On beş gün, bir ay koymadı iğne hiç. Bir sabah, bize: «Bu gün şenlik var, iki iğne birden koyacağım» dedi. Adeta pusuya yatmış, Sabri beyin gelmesini bekliyorduk. Ha geldi, ha gelecek diye heyecan içindeydik. Sabri bey, ellerini mendiliyle kurulaya kurulaya girdi içeri az sonra. Yorgunluktan ölmüşçesine öyle bir oturuş oturdu ki, iğnelerin üstüne, avazı çıktığı kadar «Ahh» diye bağırdı. Bir süre kalkamadı oturduğu yerden. Çakılmış gibi kalakaldı sandalyenin üstünde. Fethi bey yere oturmuş öyle gülüyordu. Beni görecektin hele, gülmekten çenelerim yorulmuş, ağzımı elimle tutuyordum. Sabri bey, daha önceleri, kaç boy iğnenin üstüne otur

muş ama ağzından gık bile çıkmamıştı. Belli bile etmezdi çok kere. Şöyle hafifçe doğrulur, eliyle iğneyi kıçından alır, kaşla göz arasında kül tabağına atıverirdi. Bozuntuya vermezdi yani. Çok canı yanmıştı demek bu sefer! Boş bulunmuştu bir de. Ummuyor, beklemiyordu hiç. Gülmeyen Hulusi beydi yalnız. Sabri bey gülüyor da, o gülmüyordu nedense. Suratını asmış, dik dik şefe bakıyordu. Sabri beyin çektiği o «ahh»'a günlerce güldük durduk. Konuştuk konuştuk, kahkaha attık. Gülünmeyecek gibi değildi ki, komediydi tam. İlâhi Sabri bey, çok alem adamdı doğrusu...»

«Ters yanları da vardı tabi. Öyle uslu, halim selim görünürdü ya, diyeceğini pattadak diyiverirdi bazı. Korkmaz, çekinmezdi hiç. Bir gün, Fethi beye ne dedi, biliyor musun? «Bok herif!» Bizim şef de hak etmişti ama artık! Hulusi beyin olmadığı zamanlar yapıyordu yapacağını daha çok. Durup dururken, güm diye bir ses bakmışın ki; İnsanın yüreği oynuyordu içinde. İşin aslını bilmiyordum o zamanlar tabi ben. Sonradan öğrendim. Sabri beyin oğlu balon şişirirken ölmüşmüş meğer! Balon boğazına mı ne kaçmış? Nerden biliyim ama, değil mi? Bilsem, Fethi beyle bir olur güler miydim yoksa? Duyunca çok canım sıkıldı o zaman. Kendi kendime: «Amma eşeklik ettik yani!» dedim. Fethi beye de çıkıştım hatta. Oğul bu, evlat bu, başka şeye benzer mi hiç? Hadi adamın altına iğne koyuyorsun, karşısına geçip balon patlatmak da ne oluyor? Kertenkele de bir şey değil, şaka alt tarafı. Oğlunun balondan öldüğünü öğrenince, beynimden vurulmuşa döndüm valla! Şef balonları patlattıkça, Sabri beyin halini görecektin sen! Başını masaya kor uyurdu adeta. Dakikalarca kı-

pırdamadan kalırdı. Yıllar önce, sarası tutmuş bir adam görmüştüm, ona benzetirdim aynı. Göğsü körük gibi inip kalkar, derin derin solurdu. Bir çeşit ağlama mıydı bu, bilmiyorum? Yaş falan akmazdı gözlerinden ama hiç. Bir keresinde, ayağa kalkıp, Fethi beye: «Bok herif!» dedi işte. Ama bunu öyle bir söyledi ki, teşekkür ederim falan der gibi hani... İnce ince gülümseyerek, sesini sertleştirmeden hiç. Bu Fethi bey dediğim kafadan çatlak gibiydi biraz. «Hakkıaliniz var ekselans» diye karşılık verdi Sabri beye. Var mı yok mu soytarılıktı işi. Başka yere gitti sonra.»

«... Bu Sabri beyi aklım almamıştır benim hiç. Daireden eve, evden daireye, daireden eve evden daireye... Saat sarkacı gibi... Bir yıl, üç yıl, beş yıl değil bu, ömür boyu... Üstelik, yerini değiştirmeden hiç. Ben olsam çıldırırdım valla. Başkaydı ama o. Herşeyi hoş görmeğe çalışır, herşeye gülümserdi. Bize bir gün: «Bir çiçeğe, bir çocuğa bakar gibi bakarım hayata ben!» demişti. Ne demektir bu, anlayamamışımdır hâlâ? Amma gülmüştük o gün! Bir çiçeğe, bir çocuğa bakar gibi... Günlerce düşürmedik bunu dilimizden. Kim bir şey dese, yapıştırıyorduk hemen: «Bir çiçeğe, bir çocuğa bakar gibi bakarım hayata ben..» Hiç kızmazdı. Gülümserdi hep. Dedim ya, o gün kızdı bir. Fethi bey balonları şişirip şişirip patlattığında.. Ama çok haklıydı tabi. Canına tak demişti artık. Başkası olsa, kanlı bıçaklı olurdu. Şaka değil, eşek şakasıydı o kadarı da! Adamcağızın oğlu balon şişirirken ölmüş, sen geç karşısına, balon şişir! Olur mu bu da yani? Buncası da yapılır mı? Sabri bey çok bile dayanmıştı. O «Bok herif» sözünü

ilk gün demeliydi daha. Sabri beyin o halinin rüyama bile girdiği oluyordu arasıra. Hani, başını masaya kor uyur gibi durur öyle demiştim ya, o işte! Çok etkilemişti demek beni! Ama gel göl ki, Fethi bey balon şişirmeğe başlar başlamaz kendimi gülmekten alamıyordum bir türlü. Hem Fethi beye yapma diye yalvarıyor, hem katıla katıla gülüyordum. Bende de vardı kabahat tabi. Şefte değil yalnız!»

SABRİ'Yİ KARISI ŞÜKRAN ANLATIYOR

«..... Şimdiki aklım olsa evlenir miydim onunla hiç? Ablam: «Kız şununla evlenme, senin bu yaptığın turp suyu içmek nar şerbeti üstüne» diye onca söylediydi oysa! Ama dinlemedim. Evlendim. Koca bolluğuna kıran girmiş gibi sanki! Ne diycen, yazı işte, kader! Kimler kimler demedi ki daha! Herkes. Tutturdum da tutturdum evleneceğim diye. Nuh dedim peygamber demedim. Hele o ablamın söylemesi! «Kız, o pelvan gibi Hasan'ın üstüne bu maymunla evlenilir mi hiç?» diye başımın etini yedi. Hasan da dediği gibiydi yani! Bir vücut, bir omuzlar, bir boy... Vermiş Allah hepsini! Esirgememiş. Yürüdü mü yerler sarsılırdı, inan. Bıyıklarını görecektin, ta kulaklarına varıyordu. Bir ensesi vardı hele, aslan ensesi derdin! Başını sağdan sola, soldan sağa zor döndürürdü. Yelesi eksikti bir! O da tamam olsa, aslan diye ormana sal! Beş yüz metre ötede konuşsun, sesini burdan duyardın. Öyle bir sesti. Davul sesi gibi... Gümbür gümbür... Ne diycen, Tanrının işi işte. Dev gibi Hasan'ı elimden alıyor da, tirit gibi Sabri'yi çıkarıyor karşıma! Nahide diye bir arkada-

şım vardı, bir gün bana: «Çocuğu mocuğu olmaz kız bunun, erkeğe benzemiyor hiç!» demişti de, güle güle çatlamıştık. Dedim ya, yazı işte! Ben onun dengi miydim?»

«Sen Sabri'yi ilk evlendiğimiz günlerde görecektin! Sinir ederdi beni durmadan. Ölmüş karısıyla çocuğunun ne kadar öteberileri varsa, sergi gibi yayardı dört bir yana. Evi müzeye çevirmişti. Bir gün atıverdi beynim! Hepsini topladığım gibi parça parça edip atıverdim ateşe. Gık bile diyemedi. Gülümseyip bel bel yüzüme baktı öyle. Bir şey diyemezdi zaten bana. Diyecek olsa, kapıyı gösteriverirdim. Ev benimdi çünkü, babamdan kalmaydı. Kapı dışarı edileceğini bilirdi anlayacağın. Yüzüne de tükürsen gülümserdi hep. Ama bazan bu gülümseyip durmasına da sinirlenirdim. Erkek dediğin bağırıp çağırmalıydı azcıkta! Gerektiğinde dövmeliydi bile karısını. Hasan'ı görecektin sen! Beni bir keresinde döve döve öldürüyordu az kalsın! Elinden konu komşu zor aldı! Erkekti tabi o! Bambaşkaydı! Sabri değil karı dövmek, kedi bile dövemezdi...»

«Dedim ya, ilk günler çok çektim elinden... Gün günden biraz yola geldi ama bana sor bunu bir de! Anamdan emdiğimi fitil fitil getirdi burnumdan! Kurban bayramı gelmeye görsün, seninki basbayağı deliriyordu. Bir yere gitmez, kimseyle konuşmaz, odanın bir köşesine oturur, dururdu öyle. Gelenlere: «Hoş geldin, bayramın mübarek olsun» falan da demezdi. Başını ellerinin arasına alır, düşünür de düşünürdü artık. Bir sefer, iki sefer, üç sefer, beynim

atıverdi bir gün! Kolundan tuttuğum gibi savuruverdim! Her gelen: «Yok mu Sabri bey?» diye bana soruyordu durmadan. Oğlu Kurban Bayramında ölmüştü ya, her bayram yas tutuyordu artık! Balonu oğlunun boğazına ben kaçırmışım gibi, zehir zıkkım ediyordu bayramı bana! Ne yapalım, anası göz kulak olaydı! Hadi o olmuyor, sen olaydın! Balonu şişirip öyle vereydin eline! O günden sonra bıraktı o huyunu işte. İnsan içine çıkmaya, bayramlaşmaya falan başladı. Bir baloncu görmesin ama, sararıp soluyor, eriyordu adeta. Bir gün evdeydik. Dışarda balon satıyordu adamın biri. «Baloncuuu, baloncuuu...» diye bir bağrışı vardı ki, yırtıyordu ortalığı. Sabri bir köşeye çekilip ağlamaya başladı. Bayram falandı yine öyle galiba. Nedense o gün çok üzüldüm. İçim bir hoş oldu. Koskoca herif, «hık, hık» ağlıyordu oturmuş! Camdan doğru: «Git başka yerde sat şu balonlarını be!» diye bağırdım adama. Sabri ağlamasını kesip durgunlaştı. Öylece duruyor, konuşmuyordu hiç.. Neden sonra yanıma gelip: «Şükran, evlat acısı çok kötü» dedi. O günden sonra, yüz boy etti bu lafı belki. Bıkmıştım artık. Bir gün: «Anladık be, anladık be, yeter» diye bağırıverdim suratına.. Benden çok korkardı. Söylemez oldu o lafı bir daha. «Peki Şükran, olur Şükran» dedi. Her sözüme öyle derdi zati. Bazı onu koç boy çarşıya gönderdiğim olurdu. Mahsus tabi. Karşımda oturup durmasın diye öyle. Sinir oluyordum çünkü. Eline bir kitap alır, okur da okurdu. Abisi Murat beyin kızlarına: «Şuna kitap getirmeyin, nolur!» diye söylerdim de, dinletemezdim bir türlü. Sabri'yi kitap okumaya onlar alıştırmışlardı. Eskiden okuduğu yoktu pek. Ama sonradan öyle bir alıştı ki, tiryakisi oldu. Kitabı, bir gün, elinden kaptığım gibi, parça parça edip, atıverdim

sobaya... Gözlerini çıkarıp: «Benim değildi, benim değildi» diye bağırdı. O pazar, abisi gelmişti karısı kızlarıyla. Kitabı yırttığımı saf saf anlatınca ben, çoluk çocuk üstüme çullandılar kurt gibi. Bilsem söyler miydim? Ağzımdan kaçırmıştım! Vay efendim, ben de kim mişim? Kendimi ne sanıyor muşum? Artık kitap bile okutmaz olmuşum koskoca adama! Deliysem tımarhaneye gitmeliymişim! Var mıymış kitap yırtmaya hakkım? Dövecekler sandım, inan! Hele o Murat beyin küçük kızını görecektin! Suratıma tükürüp tükürüp: «Şirret karı, şirret karı» diye bağırıyordu. Amcasını sarılıp sarılıp öperken, yaşlar boncuk boncuk akıyordu yüzünden. «Bize gel, bizde kal» diye yalvarıyordu. Çoluk çocuk kudurmuş gibiydiler. Dört dönüyorlardı evin içinde. Amcalarını çok sevdiklerini bilirdim ya, buncasını değil hani. Murat beyin o sosyetik karısı «Ayıp ediyorsun yani Şükran» diyor, başka demiyordu. O efendi, o halim selim Murat bey bile: «Yalnız mı sandın bunu sen be, pis karı!» diye bağrıyordu bana! Ne yalan söyliyim çok korktum o zaman işte! Ne de olsa koskoca mühendis, koskoca bölge müdürü tabi! Sözü geçen adam! Görsen, gözlerini iri iri açmış, üstüme yürüyecek gibiydi. Sabri, durmadan ortalığı yatıştırmağa çalışıyor, bir abisine, bir yengesine, bir çocuklara koşuyor, «Yapmayın, nolur yapmayın, kırk yılda bir geliyorsunuz zati» diye yalvarıyordu. O ara, Murat beyin o küçük sarı çıfıtı gelip, boynumu sıkmaz mı benim? Nerdeyse boğacaktı valla! Beş parmağının izi kaldı mosmor. Günlerce geçmedi. Onlar gittikten sonra, boynumun halini gören Sabri, bayılacaktı nerdeyse! Durmadan: «Benim yüzümden, benim yüzümden» diyordu. «Senin yüzünden, evet» diye bağırdım. «Senin eşekliğin yüzünden. Sabah akşam, genç kız-

lar gibi roman okumanın yüzünden!» «Bi da okumayacağım» diye söz verdi o gün bana. Ama tutmadı sözünü. Uysal muysal görünürdü ya, kendi bildiğinden zerre kadar şaşmazdı. Çok içten pazarlıklıydı yani. «Tamam Şükran, olur Şükran, peki Şükran, nasıl istersen Şükran» der, benim dediğimin tersini yapardı tam. Doğru, üç gün, beş gün, kitap okumadı hiç. Ama bir gün baktım, okuyor yine. Odanın bir köşesine çekilmiş, hafız gibi okuyor mırıl mırıl. Benim içeri girdiğimi duymadı bile. Öylesine geçmiş kendinden! Diyeceksin ki nolur okursa? Yooo, çok canım sıkılıyordu. Afakanlar basıyordu içime. Erkek dediğin, işten döndü mü, iki laf ederdi benim bildiğim. Şu şöyle olmuş, bu böyle olmuş diye anlatırdı. Babamdan da, ilk kocam Hasan'dan da böyle görmüştüm ben...»

«Herkesin kocası, karısını alır, sinemaya, tiyatroya, oraya buraya götürür... Eğlensin diye... Hoş vakit geçirsin diye.. Ama Sabri bir gün bile: «Kalk seni sinemaya götüreyim» dememiştir bana. Bilmezdi öyle şeyleri hiç. Var mı yok mu satranç, var mı yok mu roman! Bir gün ta burama geldi artık. «Sen ne biçim erkeksin be» dedim, «Hadi böyle şeyleri bildiğin yok, başkalarında da mı görmüyorsun?» Düşünceli düşünceli sobanın yanında oturuyordu. Ben durmadan: «Sen ne biçim erkeksin böyle» deyip duruyor, arada bir, tükürür gibi tuuu, tuuu, diyordum. Ardını arkasını bırakmıyordum ama hiç! Belki on, on beş dakka sürdü bu böyle. Bir ara sert sert:

— Ne istiyorsun benden sen? dedi.

— Erkek dediğin karısıyla ilgilenir biraz, dedim. Neden hoşlandığını, neden hoşlanmadığını bilir...

Daha sözümü bitirmemiştim ki, sobanın demirini kaptığı gibi, hışımla üstüme yürüdü. Kendimi yandaki odaya atmasaydım, bilmem ne olurdu? Önce delirdi falan sandım. Böyle görmemiştim onu çünkü hiç. Sürmeyi arkadan çekip beklemeye başladım. Omuzuyla kapıya yükleniyor, ayağıyla yumruğuyla

vuruyor ama açamıyordu birtürlü. Nedense, korku falan yoktu yüreğimde zerre kadar. Bir ara:

— Delirdin mi sen Sabri? diye bağırdım.

Ses vermedi. Kapının önünde beklediği belliydi beni. Ben hâlâ konuşuyor:

— Senin gibi erkek olacağına olmaz olsun, diye söyleniyordum.

Bu yaptığını abisine anlattım da, inanmadı bana. «Yapmaz öyle şey o!» dedi. Ne yapmazı, öldürüyordu az kalsın beni. Yani diyeceğim, böyle yanları da vardı işte! Kafası attı mı Allah olsa dinlemezdi. Sonra özür diledi tabi benden. Meğer o gün zimmetine iki yüz lira geçiren bir veznedarı tutuklamışlar! Durmadan bunu söyledi bana! Çok bozulmuş sinirleri. Ondan yapmış! «İstersen bu hafta denize götüreyim seni» dedi. O günler havalar bir başka türlü sıcaktı. «İstemem» dedim. «Beni öldürmek isteyen biriyle adımımı atmam hiç bir yere» diye bağırdım. Ağladım hatta. Çok üzüldü. Ne yapacağını, ne edeceğini bilemedi. Günlerce sürdü bu böyle. Yemek yapmıyor, ortalık temizlemiyor, elimi hiç bir şeye sürmüyordum. Sürgüyü kapıp üstüme saldırmasını burnundan fitil fitil getirdim, anlıyacağın. Bazı akşamlar kapıyı bile açmıyor, almıyordum içeri. Sonunda denize gitmeyi kabul ettim ama binbir nazla! Keşke gitmez olsaydım! Orda da beni rezil etti! Donla girdi denize. Naci beyler de gelmezler mi o gün! Güle güle bayıldı millet. Naci bu, durur mu ağzı hiç? Sabri'yi durmadan kucağına alıyor, parmaklarını kaburgalarında dolaştırıp: «Dur da, kanun çalalım azcık» diye bağırıyordu. Ben kızıyordum da, Sabri'nin sesini çıkardığı yoktu hiç. Bir ara, herkes denize girmiş, dışarda bir Sabri kalmıştı. Kim; «Sabri bey, gel de güzelim» dese, «Yüzmek bilmem ki ben» diye karşı-

lık veriyordu. Donyağı gibi akpak vücuduyla kumlara uzanmış, güneşliyordu sözde! Herkes denizden çıkmıştı ki, baktım bizimki giriyor. Bir alkıştır koptu. Yüzdüğü falan yoktu tabi. Denizin kıyısında, karga gibi dinelmiş, evden getirdiği tasla su döküyordu kafasına. Tanıyan tanımıyan çatlıyacaktı gülmekten. Ama o hiç oralı değildi. Tasla suyu boşaltıp boşaltıp, sırtını göğsünü falan ovuyordu habire. Takılan takılanaydı artık. Alayın bini bir paraydı. «Kese verelim mi Sabri bey?», «Sabun da ister misin?», «Tallak çağıralım mı?» Neler neler canım, hırsımdan ağlayacaktım az daha. Eve varınca, açtım ağzımı yumdum gözümü. «Rezil rüsva ettin beni» diye bağırdım. «Hadi iç donuyla giriyorsun, tasla yıkanmak ta noluyor?» Her zamanki gibi, sesini çıkarmadı hiç. Demedi bir şey. Ne diyecekti, haksızdı tabi.»

«Üstüme soba demiriyle saldırmasına hâlâ şaşarım. İnanamam. Ama saldırdı. Valla saldırdı. Gözlerini deli boğalar gibi çıkarmıştı hem de. Acaba kaçmasaydım, kendimi öbür odaya atmasaydım, ne yapardı? Vurabilir miydi kafama demirle? Kimbilir, vururdu belki de! Ama onun bu yaptığını nasıl kullandım ben biliyor musun, canına tak dedirttim şöyle! Hemen her gün, «Sen beni öldürmeyi aklına koymuşsun, ya sen git bu evden, ya ben gidiyim» diye bağırıyordum. Ev benimdi tabi. Kendi gideceğini o da biliyordu. Arada bir, polis lafını falan da ediyordum. O zaman daha bir telaşlanıyor, eli ayağı birbirine dolaşıyordu. Bir gün bana: «Bazan insan yapmak istemediği, yapmayı düşünmediği şeyleri de yapabiliyor» dedi. Sonra sonra, boşanmaktan sözetmeğe başladım. Yalnız «Boşanalım» diyor başka bir şey

demiyordum. O zaman görecektin halini. İçi eriyordu adeta. İnler gibi: «Ne var da boşanacağız ki..» diyordu durmadan, «Unut artık!» Unutamıyordum gelgelelim. Bana yaptığını her gelene söylüyor, «Bunu böyle görmeyin siz, öldürüyordu beni az kaldı» diyordum. Kimse inanmıyordu nedense. «Yok canım, Sabri bey yapar mı öyle şey hiç?» diyorlardı. Kılıbık sanıyorlardı onu! Ne kılıbığı, anasının gözüydü! Bir gün evde, bir yığın misafir yanında: «Benim tek suçum parasız oluşum, biliyorum» demişti bana! Bir şey söyleyememiş, kalakalmıştım öyle.»

«..... Sabri'yi adam etmek için yarı ömrümü tüketmişimdir ben! Ama olmadı. Edemedim. Toto mu, moto mu, bir oyun var ya, ona dadanmışmış meğer! Geliverdi kulağıma bir gün. «Hele şunun ettiğine bak» deyip, mantoyu giydiğim gibi çalıştığı yerde aldım soluğu. Masasının çekmecelerini didik didik ettim hep. Altını üstüne getirdim. Dairedekiler, benim ne titiz, ne sinirli bir insan olduğumu bildiklerinden, şaşırmadılar hiç. Baktılar sade. Araya araya buldum sonunda toto kağıtlarını. «Oyunuyor musun?» diye kaç boy sormuştum oysa! Her soruşumda: «Oynamıyorum» diye karşılık vermişti. Toto kağıtlarını burnuna doğru uzatıp: «Ne bu, ne bu?» dedim. Yavaşça: «Eve git hadi Şükran!» dedi. İnanır mısın, Sabri'den o gün korktum bir! Üstüme soba süngüsüyle yürüdüğünde, zerre korkmamıştım da, «Eve git hadi Şükran!» derken yüreğim oynamıştı nedense. Bana: «Eve git hadi» derkenki sesini görecektin! İncecik, serçe sesi gibi tıpkı... Gık demeden çıktım gittim hemen. Korktuğuma kendim de şaştım. Nolmuştu da korkmuştum sanki? Kendi ken-

dime: «Deli miyim ne ben?» diye söylendim. «Çocuk bile kor[redacted]ondan!» Sinirlerim bozulmuş olacak ki, eve geli[redacted]kir kikir gülmeğe başladım. Öyle ya, korkmuştum basbayağı. Ağzımı açıp tek lakırdı edememiştim. Giderken kafamda neler neler kurmuştum oysa! Toto kağıtlarını yırtıp yırtıp suratına savuracak, ağzıma geleni söyleyecektim. Boşu boşuna para harcamanın nolduğunu gösterecektim ona bir güzel! Ama yapamamıştım. Olmamıştı. Kuyruğunu bacaklarının arasına kıstırıp kaçan itler gibi savuşmuş gitmiştim. Çok canımı sıktı bu. Akşam, kapıdan girer girmez, pars gibi atıldım üstüne. Açtım ağzımı, yumdum gözümü. «Geber de kurtulayım» diye bağırdım, «Elime geçen üç kuruşa düğüm üstüne düğüm atıyım ben, sen har vurup harman savur!» Yemek koymadım önüne o akşam. Yatakta da yatırmadım. Sofada bir sedir vardı, gitti onun üstünde yattı. Durmadan başını sallıyor, sanki çok haklıymış gibi gülümseyip duruyordu kendi kendine. «Sen haklısın, değil mi?» dedim. «Haklıymışsın gibi gülüyorsun bir de!»

— Hayır, sen haklısın, dedi. Ben haklı değilim, sen haklısın... Yalnız sen haklısın... Yalnız sen... Yalnız... Yalnız ...

İnanır mısın, belki beş yüz boy «Sen haklısın» diye söylendi kendi kendine. Delirdi falan sandım. Gözleri boş boş bakmaya başlamıştı.

«..... Sabri'nin çalıştığı yerde rüşvet almayan, para yemeyen tek Tanrı kulu yoktu. Hademeler bile ufak ufak alırlardı. Öyle bir yerdi ora çünkü. Adam küçücük bir evrak, bir makbuz bulacaktır, elli yüzü atmadıkça cebe kılını bile kıpırdatmaz. Enayi mi, alacak elbet! Her işin başı para bu zamanda! Gelgelelim tek kuruş almazdı bizimki! «Sen de alsana» diye onca söylerdim oysa! «Elalem alıyor da, sen niye almıyorsun? Herkesin namuslusu sen misin?» Bir şey demez, susar, dinlerdi hep. Hele bazı bazı gülümsemez mi, cinlerim başıma toplanıverirdi ossaat. Hiç olmazsa bir şey söyle, şunu şunun için almıyorum falan de! Anlıyacağın, ne desem adam edemedim. Kendim söyledim, kendim dinledim hep. Söylediklerim bir kulağından girdi, bir kulağından çıktı. Herkesin kocası adam oldu da, o olamadı. Ne yapıyım, aksi aksi davranmaya başladım ben de. Sinir etmişti çünkü beni! Ne yapsa, ne dese, içime bir sıkıntı basıyor, cinler başıma toplanıveriyordu. Çok kızdım mı eve almıyordum. Gidip abisinde yatıyordu. Bazı bazı, «Neden bunca ifrit oluyorum buna» diye düşündüğüm de olmuyor değildi hani. «Beni başka-

larının karıları gibi yaşatamıyor, şuydu buydu ama onca da kötü mü bu?» diyordum içimden. Bana bir şey yaptığı yoktu hakçası. Değil Hasan gibi dinime imanıma sövmek, neden şunu şöyle yaptın, neden bunu böyle yaptın, diye sormazdı bile. Soramazdı. Ne yapsam beğenir: «Teşekkür ederim Şükran», «Sağol Şükran» derdi. Kendisine çok kızdığım bir gün: «Babam da senin gibi sinir olurdu bana küçükken» demişti. «Sinir sinir işler yapma da, kimse sinir olmasın!» diye bağırdım. Nasıl sinir olmayacaktım ki, elin düğününe, nişanına para toplandığında, en çok parayı bizimki veriyormuş dairede! Milyoner sanki! Kendisine verdiğim haftalıkları biriktirip biriktirip, elalemin düğününe, ölümüne yatırıyormuş meğer! Kulağıma gelince delirecek gibi oldum! «Ne dedin, elli lira mı vermiş falancanın düğünü için?» Bir süre nutkum tutuldu, konuşamadım. Aptal aptal bakakaldım öyle. Sonra bir ateş bastı vücuduma. Arkasından soğuk soğuk bir ter boşandı ki, «tamam gidiyoruz galiba» dedim. Başıma böylesi gelmemişti doğrusu. Gidip camı açtım hemen. Derin derin soluk aldım. Açık hava iyi geldi serin serin. Durmadan: «Allahım sen bilirsin, Allahım sen bilirsin» diye dua ediyordum. Küçüklüğümde annem: «Eline ayağına bir cansızlık, bir titreme geldi mi, ağzına bi topak şeker at» derdi. Öyle yaptım ben de. Bi lokma ekmek koparıp çiğnedim. Kendime biraz gelir gibi oldum ya bana sor! Bir türlü aklımdan çıkmıyordu yaptığı... Düşündükçe çekiçle vuruyorlardı beynime sanki! Başladım hırsımdan ağlamaya. O sıra çıkıp gelmez mi bizim beyinsiz! «Gözüme görünme» diye bağırdım basbas. Huyumu suyumu iyi bildiğinden, öbür odaya kaçtı. Durur muyum, ben de gittim yanına hemen... Irın mırın ettiyse de «Hayır» diyemedi. «Bu paraları

nasıl veriyorsun, sende vicdan, utanma yok mu hiç?» diye ağlıyordum. Ağladığımı görünce korktu. «Artık vermem, artık vermem» diye yalvarmağa başladı. Ertesi gün sabah sabah daireye damladım tabi. Onun bunun için para toplayan herifi bir payladım, bir payladım, aklın durur. Sesini çıkaramadı hiç. Sustu kaldı. Nasıl çıkaracak, haksızdı tabi. Bizim deli, bütün maaşını da verse, almam demiyecekti demek!»

«Sabri'nin böyle şeylerine kızardım daha çok işte! Erkek olarak ne bir güzelliği, ne de parası pulu vardı ama yine de en çok sinir olduğum bu gibi halleriydi!' Laf anlamazdı hiç! Bana, «tamam, olur» der, bakmışın kendi bildiğini yapmış yine. Sonunda çileden çıkardı tabi beni. Kaba, kavgacı bir insan oldum çıktım. Öyle şeyler yaptım ki ona, insan düşmanına bile yapmazdı hani... Ama kabahat bende değil, kendindeydi. Zorladı adeta. Beni ez, bana çile çektir derdi sanki. Hiç unutmam, yatağa serilmiş ateşler içinde yatıyordu bir gün. Gözleri çakmak çakmaktı. Değil yürüyecek, ayağa kalkacak hali bile yoktu. İnleyip duruyordu habire. Kızgınlığımdan gidip bakmadım bile. «Nasılsın?» falan demedim. Onun kendine göre birtakım inatları varsa, benim de vardı. Akşama doğru: «Kalk ekmek al bakalım» dedim. «Bütün gün yatmak yok öyle. Sen hastaysan ben de hastayım. Hadi!» Öyle bir gülümsedi ki, ağzı burnu çarpıldı sandım. Söylediğimi şaka falan bellemişti galiba. Üsteleyince sahi olduğunu anladı. Nazlı çocuklar gibi: «Çok hastayım Şükran» dedi. «Kalk, kalk» diye bağırdım. «Gönderme nolursun beni» diyordu. «Daha kötüleşirim sonra... Gidiver kendin bu sefer!» Nuh diyor peygamber demiyordum gelgelelim. Baktı ki

pabuç pahalı, o hasta haliyle giyinmeğe başladı. O kadar halsizdi ki, pantolonunun paçalarına bacaklarını zor geçiriyordu. İçi üşüyordu belli ki. Hem giyiniyor, hem de : «Karın altına çırılçıplak koymuşlar sanki... Öylesine üşüyorum..» diyordu. Kapıdan dışarı çıktı ama içim bir hoş oldu valla! Yaptığım gaddarlık gibime geldi biraz. Üstüme demir süngüyle yürüdüğünü, hele hele, uzaktaki bir daire arkadaşına yazdığı mektubu düşününce, içim iyice serinledi ne ki! Yazıp masanın üstünde unuttuğu mektubu bir güzel okumuştum. Bir yerinde: «Ömrümün balıydı o yıllar...» gibi bir cümle vardı. Ölen karısı ve çocuğuyla geçirdiği yılları kastediyordu besbelli! Ne olacaktı başka? Bunu anlamıştım tabi. Açık açık yazmıyordu ama muhakkak öyleydi. Lafa bak sen: «Ömrümün balıydı o yıllar». Nerden de buluyordu bu gibi lafları bilmem ki? Bırakır mıyım, o saniye yırttım mektubu tabi... Sormadı bile. Daha doğrusu, soramadı. «Benim burda bir mektup vardı, noldu?» diyemedi. Suçunu biliyordu çünkü. Az sonra, elinde ekmekle geldi ya, çok bitkindi. Dişleri takırdıyordu. «Gözlerim karardı» deyip merdivenin başına çöküverdi. Baktım, gerçekten kötü, kolundan tutup yatağa yatırdım. «Ihlamur pişireyim de iç» dedim. Aspirin buldum bi yerlerden. Çok sevinmiş, iyileşmişti nerdeyse. Benden böyle bir şeyi ilk görüyordu çünkü. Çocuklar gibi kollarımı seviyor, «Sağol Şükran, teşekkür ederim Şükran» diyordu boyuna. «Demek o yıllar ömrünün balıydı, ha?» diye sordum. Şaşırdı önce. Anlıyamadı.

— Ne? dedi.

— Karınla çocuğunla geçirdiğin o yıllar, ömrünün balıydı demek? dedim yine.

Gözleri daldı gitti. Nice sonra:

— Evet Şükran, dedi, öyleydi. Ömrümün balıydı o yıllar...

Hiç sesimi çıkarmadan uzaklaştım yanından. Akşama kadar ne ekmek getirdim ne su! Getirsem de, yiyecek içecek hali yoktu zati. Midesi almıyordu.

«..... Ben mi çok titizdim, Sabri mi çok aksiydi, bilemiyorum. Ama benim de aşırılıklarım yok değildi tabi. Kabul ediyorum bunu. Sözgelimi, ramazan geldi mi, kendim oruç tutar, Sabri'nin de oruç tutmasını isterdim. Tutamazdı. Midesine düşkün biri değildi ama yemek zamanını azcık geçirdi mi, ölecek gibi olurdu. Zorlardım durmadan. «Tutacaksın» derdim, «Herkesin erkeği tutuyor da, sen niye tutmuyorsun, müslüman değil misin sen?» «Olur, tutarım» der, tutmazdı ama. Sahura kalkar, benimle yemek yerdi oturup. «Tutuyormusun?» deyince de, «tutuyorum» derdi. Yine böyle, «tutuyorum» dediği bir gün, baktım sigara içiyor. «Hani tutuyordun?» dedim. Elindeki sigaraya uzun uzun bakıp: «Unutmuşum, hay Allah be» dedi. Kaç boy gizli gizli ağzına bir şeyler atıştırırken varmıştım üstüne! Şaşırır, ne yapacağını bilemezdi. Ama bir pazar günü tutturdum. İnat değil mi, evden çıkarmadım o gün. Gözümün önünden ayırmadım bir dakka. Akşama doğru delirecek gibi oldu artık. Gözü caminin ışıklarındaydı hep. Pencereye kuş gibi tünemiş, minarenin ışıklarının yanmasını bekliyordu. Sabri'nin sövdüğünü ilk o zaman

duymuşumdur. Bir takvime, bir saate bakıyor, ışıkları yakmayı unuttu diye verediyordu hocaya küfürü. Top patlayıncaya kadar perişan oldu. O gün oruç tutmasa nolurdu sanki? Zorla oruç tutulur mu sonra? Kafa işte bende ki de! Kabahatlı olduğumu kabul ediyorum bak bunda! Neden üzüyordum onu sanki? Tutmazsa tutmasın! Yalnız kalmamak için istiyordum ben de tabi. Kendim tutuyordum ya, «O da tutsun benimle» diyordum.

«Sabri kötü insan değildi aslında. Herkesin iyiliğini ister, herkesin yardımına koşardı. En kötü huyu, kendi bildiğinden şaşmaması, beni dinlememesiydi hiç. Son zamanlarda tansiyonu çıkıyordu. «Kahve, çay içme, yediklerine biraz dikkat et» dedikçe ben, duymazlıktan geliyor, söylediklerime kulak asmıyordu. Misafir falan geldi mi, çay kahve yapmazdım ona tabi. Gelenlere tatlı matlı koyuyorsam, koymazdım ona. Kıskandığımdan, yemesini istemediğimden mi, valla değil! Sağlığını düşünüyor, tansiyonu çıkıverir diye korkuyordum. Ama şimdi, «Ya beni yanlış anlamışsa» diye içime batıyor. Bol bol önüne koysaydım da yeseydi keşke, diyorum. Valla kıskanmıyordum! Kıskanır mıydım hiç. O kazanıyor, o getiriyordu. Bütün korkum, hastalanıp yatağa düşmesiydi! Bir keresinde yığınla misafir gelmişti eve. Bayram falandı galiba. Tatlı yapmıştım. Herkese verdim, vermedim ona. Korkuyordum tansiyonu çıkıverecek diye. Misafirlerden biri: «Sabri bey oruç mu tutuyorsun?» diyordu durmadan. Sabri sesini çıkarmadan öyle duruyor, «Bana da getir» der gibilerden gözlerimin içine bakıyordu. Çok severdi tatlıyı. Hamurunu yer, arkasından su içer gibi tadını içerdi. «Getiriyim

mi Sabri?» dedim. Gülerek: «Getir tabi!» dedi.

— Tansiyonun çıkarsa karışmam ama! dedim.

— Karışma! diye karşılık verdi.

Getirmedim. En çok ta içime batan bu işte. Durmadan aklıma geligeliveriyor! Neden getirmedim sanki? Neden bir parça da onun önüne koymadım? Tansiyonu çıkarsa çıksın, nolacaktı sanki? Kimin tansiyonu yok ki sonra? Keşke önüne bi lokma bi şey koysaydım da, tansiyonu çıkaydı!.. Hasta olup öleydi!»

«Bir de neye üzülüyorum, biliyor musun, Sabri'nin ölen karısına «orospu» derdim ikide bir. Biraz şöyle dalıverse gözleri, «Ne o, o orospu karıyla geçirdiğin günleri mi düşünüyorsun?» diye bağırırdım. Ne yalan söyliyim, çok kıskançtım bu konuda. Sabri'yi sevdiğim, beğendiğim falan yoktu ama onun benden önce bir karısının olmasını kabul edemiyordum birtürlü. Ben bağırır bağırmaz, Sabri benilder, gözlerini benden bir süre ayırmaz, hep aynı lafı söylerdi:

— Çok hanım bir kadındı o!

Ağzını bir daha açmaz, susar kalırdı öyle. Ama o «orospu» sözünün onu allakbullak ettiğini bilirdim. Gözlerinin içi kararırdı adeta. Soba demiriyle üstüme yürüdüğünde de o «orospu karın» sözünü etmiştim galiba! «Çok hanım bir kadındı o», dememişti nedense o gün. Bir o gün dememişti! «Orospu karın» sözünü her zaman etmezdim tabi. Beni çok kızdırdığı, inadıma inadıma davrandığı zamanlar söylerdim. Yüreğim soğurdu adeta, rahatlardım. Haklıydım tabi. Durmadan kendi bildiğini okuyor, sinirlendiriyordu beni çünkü... Ama yine de söylememeliydim. Be-

ni ne kadar üzerse üzsün, dememeliydim bunu! Belki hak ediyor, belki böylesi gerekiyordu ona ama, şimdi çok içime batıyor. Yapmamalıydım diyorum. Gece yatarken «İyi geceler Şükran» derdi hep. Bir iki değil, her gece... Demeden yatmazdı zinhar. «Ne var da iyi geceler deyip duruyorsun sanki» diye kızar, karşılık vermezdim. Bir sefer bile «İyi geceler» dediğimi bilmem. Şu bu, her şey bi yana, çok yanıyorum buna! Ne tansiyonu yükselecek diye önüne abur cubur şeyler koymadığıma, ne ölen karısına «orospu» dediğime, ne zorla oruç tutturduğuma değil de buna çok kahrediyorum! Bir kerecik olsun «iyi geceler» deseydim ölür müydüm sanki? Dilim mi aşınırdı? Ama olmadı. Kaç boy diyim diye niyetlendim, diyemedim. Yo, yo, ne kadar kötülersem kötüleyim iyi insandı yine de! Hem çok iyiydi. Şimdi anlıyorum bunu. Öldükten sonra... Bir gün olsun kırmamış, incitmemiştir beni... Onca bağırır, çağırırdım da ağzını açıp tek lakırdı etmezdi. Tabi onun iyiliği için bağırır çağırırdım ben de.. O da bilirdi bunu... Ağlıyorum, görüyorsun işte... Yapayalnız bıraktı beni... Bir başıma... Ta şurama bir kor sokmuşlar sanki! Gündüz yanıyor, gece yanıyor! Dün bir taşcı ustasıyla konuştum. Betondan bir mezar yaptıracağım Sabri'ye! Betondan olmazsa kayboluyormuş hemen! Üstüne ölü falan gömüyorlarmış! Amma da ağlıyasım varmış bu gün benim!. Tutamıyorum kendimi birtürlü... Elimde değil... Hiç böyle olmamıştım çoktandır... Yalnızlık ne kötüymüş meğer! Ne berbatmış!

«Geçenlerde, ağızlığı geçti elime. Sarı bir ağızlık. İşlemeler var üstünde yeşil yeşil. Bayılırdı sigara içmeye onunla. Aldım ağızlığı elime, öptüm öptüm ağladım. Nasıl olmuş ta kalmış bir köşede, bilmem ki? Öbür eşyalarını olduğu gibi eskiciye satmıştım oysa. Hiç bir şeyini komamıştım evde. Gördükçe dayanamıyor, ağlıyordum çünkü. Elbisesini, pardösüsünü, gözlüğünü, çoraplarını, iç çamaşırlarını, gözüm görmesin deyip uzaklaştırmıştım evden hep. Kullandığı mendillere varıncaya kadar... Dedim ya, bi hoş oluyordu içim... Ağlaya ağlaya bi kalıyordum... Komodinin küçük çekmecesinde, düğme ararken, görmem mi ağızlığı üç dört gün önce. Beynimden vurulmuşa döndüm. Önce bilemedim ne yapacağımı! Süremedim elimi bir zaman. Baktım durdum aptal aptal... Odaya Sabri girmişti sanki. Geliverdi gözümün önüne birden. Dudaklarında ağızlık, «Ne arıyorsun Şükran?» diyordu gülümseyerek. Öyle diyordu sanki. Ayağa kalktım. Oturdum. Ağızlığı elime alıp, bastım yaygarayı. Bir güzel ağladım doya doya. Gece rüyama girdi bu. «Ağızlığımı ver!» diye yalvarıyordu bana. «Nolur ver! Bir sigara içiyim şununla doğru dürüst!» Vermiyordum. Sobaya atıyordum sinirli sinir-

li. Üstüme yürüyordu. Sobanın demiriyle vuruyordu kafama. Ölüyordum. Ölmüş olarak görüyordum kendimi. Sabri'nin telaşını görecektin o an! Neler neler yapmıyordu başucumda! Yüzünün eridiğini gördüm bir ara. Şeker gibi eriyip akıyordu yüzü. «Noldu yüzüne?» diye sorduğumda, «Çok korktum da ondan» diyordu. Rüya işte... Nasıl uyandım, anlatamam! Yüreğim, göğsümü delecekti adeta! Güm güm atıyordu. Kendimi öyle yalnız hissettim ki, o an, delirecek gibi oldum. Bir kedi, bir köpek bile olsa evde, razıydım. «Sabri'nin kadrini bilemedim, horlamıyacaktım onca» diye düşündüm. Sabaha kadar uyku tutmadı gözümü. Sağa dön, sola dön, perişan oldum yatakta. Kirpiklerimi yumar yummaz, Sabri'nin o erimiş yüzü geliyordu gözümün önüne hep. Diken diken oluyordu tüylerim. Nasıl ağladığımı görüyorsun, değil mi? Her gün böyleyim işte ben! Sabah böyle, akşam böyle... Bilmem ya, bu ağlamak öldürecek galiba beni? Şaşırdım ne yapacağımı artık. Ne çoluk var, ne çocuk! Bir başıma kalakaldım şu bok dünyada!. Böyle bir şeyin olacağı aklıma gelmemişti ki hiç. Öleceğini düşünmemiştim ki onun bir yol olsun! Böyle sürüp gidecek sanıyordum her şeyi.. Şuram var ya şuram, yanıp tutuşuyor gece gündüz. Mezarını yaptırırsam rahatlarım gibi geliyor biraz... Öyle düşünüyorum nedense. Çok esaslı usta mezarı yapacak adam! Taşını da mermerini de en iyisinden koyacak! Kendi dedi. Bozuluverirmiş yoksa hemen. İki bin liram var şu an elimde. Sabri'nin mezarı için harcıyacağım olduğu gibi hepsini. «Ben yaptıracağım» diyor abisi. Kabul eder miyim hiç?. «Zinhar olmaz» dedim, «Kendi paramla yaptıracağım onu ben... Kendi biriktirdiğim, kuruş kuruş yığdığım paralarla...» Kusura bakma çok ağlıyasım var bugün nedense benim. İçim coşuyor adeta... Ağladıkça ağlıyasım geliyor... Şu mezarı bir yaptırabilsem, bir yaptırabilsem ah...

SABRİ'Yİ ABİSİ MURAT ANLATIYOR :

«..... Dört kardeştik. Üç oğlan bir kız. En büyükleri bendim. Kızın adı Fazilet'ti. Ne dedim, Füruzan mı? Yo, yo, Fazilet... İşe bak sen, adını bile hatırlayamaz olmuşum ölen kardeşimin. Fazilet'ti evet.. Benden bir yaş küçüktü. Birer yıl arayla doğmuşuz zati. Osman en küçüğümüzdü. Bugünkü gibi aklımda, ilkokula o gün başlamıştım. Fazilet ölüverdi. Hastalanmış mıydı, hastalanmamış mıydı, bilemiyorum. Upuzun yatıyordu yatağın içinde. Kımıldamıyordu. Gözleri açıktı. Bir kadın komşumuz vardı, gözlerini o kapadı. Bu, çok tuhafıma gitmişti o zaman. Günlerce «Neden kapadı acaba, kapamasa olmaz mıydı?» diye düşünmüştüm. Babama da sordum bir keresinde, «neden baba?» dedim. Babam uzun uzun gözlerimin içine baktı. Demedi bir şey. Ölümle ilk o zaman karşılaşmıştım. İnandırıcı gelmemişti. Umursamamıştım bile. Zerre korku duymamıştım. Ama, çocuk yüreğimin bir köşesinde, cilet yarası gibi incecik bir yaranın zonk zonk attığını söyleyebilirim yine de. Kardeşimdi ölen nihayet. Tanrının günü oynadığım, kavga dövüş ettiğim, birtakım sevinçleri, acıları bir-

likte tattığım bir insandı. Yığınla anılarımız vardı.. Aklıma onlar geliyordu bir bir.. Onu pasa pasa dövüşüm geliyordu. Nasıl bir kardı o günkü, bilemezsin! Buram buram yağıyordu mübarek! Göz gözü görmüyordu. Şimdi düşünüyorum da, Fazilet'in ölümü ilginç, değişik bir olay olmuştu bizim için. Evimizde bambaşka bir hava esiyor, konu komşudan geçilmiyordu. Sahan sahan yemekler geliyordu ordan burdan. Tatlısı, tuzlusu gırlaydı. Buydu hoşuma giden belki de. Çocukluk işte! Osman'ın halini görecektin hele! Bir alemdi! Gelen yemekleri fırtına gibi yiyordu. Babam da öyleydi, annem de! Bir Sabri yemiyordu. Lokma sürmedi o gün ağzına! Masanın altına girip için için ağladı. Hiç birimiz çıkaramadık... Annem, habire, «Çık Sabri, nolursun çık!» diye yalvarıyordu. Sonunda babamın kafası atıverdi. Masayı kaldırdığı gibi başka yere koydu. Sabri, suçüstü yakalanmış bir hırsız gibi kalakalmıştı orta yerde. Herkes ona bakıyordu. Nasıl ağlıyordu hıçkıra hıçkıra, bilemezsin! Oysa, o günler, dört beş yaşlarında anca vardı. Ağlamasına afallayıp kalmış kendi kendime, «Ağlamak gerekiyor demek» diye düşünmüştüm. Annemle babamın gözünden damla yaş çıkmıyordu ne ki! Hapur hupur komşulardan gelen yemekleri atıştırıyorlardı. Sonradan nasıl olduysa, annem de ağlamağa başladı. Ama bu çok zorlama bir ağlamaydı. O küçücük aklımla sezmiştim bunu. Öyle zorluyordu ki, kendini, ağlama taklidi yapıyor derdin! Sustu sonra. Ordakilerin ayrı ayrı yüzlerine baktı. Ne gibi bir etki yarattığını arıyordu herhalde. Öyle ya, ölen birinin ardından ağlanırdı tabi! Adetti bu! Yoksa ayıp olurdu! Şu bu bi yana, Fazilet'in ölümü bizim için şölen oldu adeta. Yemek şöleni. Karınlarımızı tıka basa doyurduk. Her gün yarı aç yarı tok kalkıyorduk sof-

radan. Annemin de, babamın da «katık edin, katık edin» diye diye tüy biterdi dillerinde. Yoktu ellerinde avuçlarında, onlarda haklıydı. Babam terzi kalfasıydı alttarafı. Annem, haftada bir kaç boy onun bunun işine giderdi. Fazilet'in ölümüyle evimizde bir boğaz eksilmişti. O sağken altıya bölünen ekmek, beşe bölünecekti artık. Az buz şey miydi bu? Dedim ya, bunları şimdi düşünebiliyorum ancak. Babamın, mezarlık dönüşü o rahat haline şimdi bir anlam verebiliyorum. Sabri, günlerce küs gibi durdu bize, konuşmadı. Sorulana karşılık verdi yalnız. Evin içinde ikide bir kayboluyordu. Arayıp buluyorduk ki, bir köşeye sıkışmış, hık hık ağlıyor. Unutmam hiç, babam Sabri'yi çok kötü dövdü bir akşam bu yüzden. Her yerlerini kanattı. Sabri gık demedi. Öyleydi hep. Dayak yerken gık çıkmazdı ağzından. Annem de, babam da dövse ağlamazdı. Belli ki ağlamayı onur konusu yapıyordu. Babam, birisini döverken, haddimize mi düşmüş, zinhar karışamazdık. Karışan marışan olursa, şap gibi yandığının resmiydi. Kudurmuşa dönerdi babam. Karışanı yere yıkar, orasını burasını hart hart ısırırdı.

Bir beni dövmezdi evde. Ama yine de ödüm kopardı. O birini döverken yanına yanaşamaz, «yapma, etme» diyemezdim. Ama o akşam dedim. «Dövme Sabri'yi baba!» Yüzüme iri iri baktı. Belki bir, belki iki dakka gözünü ayırmadı benden. Sonunda kısık bir sesle, diyemezdim. Ama o akşam dedim. «Dövme Sabri'yi baba!» Yüzüme iri iri baktı. Belki bir, belki iki dakka gözünü ayırmadı benden. Sonunda kısık bir sesle, «ne dedin, ne dedin?» diye inledi. Bi da, «dövme Sabri'yi!» dedim. O sesim kulaklarımdadır hâlâ! Kırık dökük, perişan, pörsümüş bir ses... Babam bir şey demedi. Bıraktı Sabri'yi. Geldi, incitmekten korkar-

casına başımı okşayıp usul usul saçlarımı sevdi. Üzüldüğümü, korktuğumu anlamıştı. Böyle bir şeye dayanamazdı zinhar. Delimdi benim çünkü. Sevmek falan diyemiyorum buna ben artık... Tapardı bana!

Sabri'yi, Fazilet'in öldüğü o karlı günde tanımış gibiyimdir ben. Budur onunla ilgili ilk anım. Ölsem çıkmaz aklımdan. Ne zaman düşünsem, gözümün önüne yığın yığın yemekler, annemle, babamın, yağa bulanmış pırıl pırıl ağızları gelir. İğrenir gibi olurum, içim döner. Nedense hiç bir şeye anlam veremem. Koyu, katı bir karanlık basar yüreğimi. «Neden?» derim, «Neden?».

Fazilet'in ölümünden bir ay geçti geçmedi, Osman da öldü. Ölümden o zaman korktum işte! Bana da geliyor sıra sandım. Hâlâ bilmem neden öldüklerini! Neydi hastalıkları, birer ay arayla neden öldüklerini! Neydi hastalıkları, birer ay arayla neden neden ölüp ölüp gittiler, öğrenememişimdir. Bir akşam, annemle babamın kavga ettiklerini hatırlıyorum yalnız. Annem çamaşırdan yeni dönmüştü. Kağıt bir para attı babamın önüne. Çok öfkeliydi. «Al şunu da, doktor çağır, hadi!» dedi. Babam gitmek istemiyor, «Allah ne yazdıysa o olur» diyordu. Ama annem barut gibiydi. O zamana kadar onu hiç öyle görmemiştim. Babamdan korkardı. Gelgelelim, bir başka insan olmuştu o akşam. Babama dövecek gibi bakıyordu. Başına dikilmiş, «sana diyorum» diye bağırıyordu. Babam, gık demeden çıktı gitti. Bekledik ki, doktor gelecek az sonra! Gelecek te Osmanı iyi edecek! Ama nerdeee, babam zilzurna sarhoş döndü. Bulut gibiydi. Elinde koca bir kese kâğıdı tutuyordu. Annem, kese kağıdını kaptığı gibi, indirdi babamın ba-

şına! «Evde bir kırık yiyecek yok, portakal al gel, sen ha!» diye kükredi. «Hani doktor?» dedi sonra. Babam suçlu suçlu, «bulamadım valla» dedi. «Tek tek dolaştım, gelmedi hiç biri»...

Annem, pars gibi atladı o zaman işte! Saçını başını yoldu babamın. Doğrusu, şaşıp kalmıştık. O güne kadar babam annemi döverdi çünkü. Kural buydu. Şaşmazdı hiç. Sabri, korkusundan dışarı attı kendini. Bir köşeye sindim ben de. Osman başına yorganı çekmiş, ince ince inliyordu. Ölsem unutamam o akşamı! O akşamki korkumu anlatamam lafla! Babam, anneme: «Döv, öldür» diyordu. Acıdı mı ne, babama bir şey demedi annem. Babamın yüzünden şakır şakır kan akıyordu. Kapıyı açıp ben çağırdım Sabri'yi. Soğuktan mosmor kesilmişti. Çeneleri tıkırdıyordu. Birkaç gün geçmedi, Osman öldü...»

«..... Dedim ya, en küçüğümüzdü o. Çok severdim. Annem hele.. Babam nasıl benim delimse, annem de onun delisiydi. Fazilet'le Sabri'yi sevmezlerdi nedense. Varsa da, yoksa da bizdik! Osman'ın öldüğünde günlük güneşlik bir hava olmasına karşılık, bıçak gibi bir soğuk vardı. Sorarım kendime hep, gece düşlerime girer, neden ölmüştü kardeşlerim, neydi hastalıkları? Aklımda kaldığına göre, yürüyemez olmuştu ikisi de. Az bayır çıksalar, az hızlı yürüseler, soluk soluğa kalırlardı. Ayva gibi sararmıştı benizleri. Canlarım benim...»

«... Osman'ın ölümüne en çok annem ağladı. Ağıt yaktı günlerce. Gece bile ağladığı oluyordu bazı. Hepimiz uyanıyor, korkuyla bakıyorduk annemi-

ze. Bağıra bağıra ağlıyordu. Fazilet'in ölümüne pek oralı olmamıştı oysa. Olmuştu da belli etmemişti belki. Belki de üst üste gelen iki ölüm acısı canına tak demişti artık. Bilmiyorum. Hiç bir şey bilmiyorum. Almıyor bazı şeyleri kafam. Sabri de çok ağlamıştı Osman'ın ölümüne. Annem başlayınca, o da başlıyordu. Osman'ın bir çorabı, bir oyuncağı geçmesin eline hele, ağlaya ağlaya bi kalıyordu. Bana bir gün, Osman'ın mutfak kapısına çizdiği bir resmi gösterdi. Yaş içindeydi gözleri. Çenesi titriyor, konuşamıyordu. Ha ağladı, ha ağlayacaktı. Resmi görünce, ben de bir hoş olmuştum doğrusu. O ara, babam geldi. «Osman yapmıştı bunu baba!» dedim. Babam, resmi eliyle silip «Hayır, Sabri'nin işidir olsa olsa bu!» diyerek, çat diye bir tokat aşketti kardeşime...»

«... Neden, niçin öyleydi babam? Ne gerek vardı o tokadı atmaya sanki? Resmi mutfağın kapısına Sabri değil, Osman çizmişti. Bunu bile bile neden vurmuştu Sabri'ye çat diye? Düşünüyorum da şöyle, çok kafadan sakat bir adamdı babam diyorum! Deli gibi bir şeydi öyle. Ne gibisi, deliydi basbayağı. Elinde tuğla, kedi avlardı bahçede. Görmeye görsün bir kedi, hemen indirirdi beynine. Gözümüzün önünde kaç kedi öldürmüştür böyle! Bakamaz, gözlerimizi yumardık. «Yapma» falan da diyemezdik korkumuzdan. Bize de vuruverir diye ödümüz kopardı. O gittikten sonra, kediyi canlandırmaya çalışırdık uzun uzun. Canlanmazdı tabi. Bahçenin köşesine bir çukur kazar, ağlayarak gömerdik. Kaçıncı olmuştu artık! Sabri, bir gün : «Söyle de, kedileri öldürmesin!» dedi. «Dinler o seni, nolur söyle!» Sesimi çıkarmadım. Olur ya da olmaz demedim. Bir gün,

anneme: «Neden sevmiyor kedileri babam?» diye sordum. Annem, dişlerinin arasından: «Cehenneme gidecek te, ondan!» dedi. «Yanacak cayır cayır!» O zamanlar çok üzüldüm buna. Seviyordum ne de olsa babamı. Bana karşı bambaşkaydı çünkü. Onun gözünde dünya bi yana, ben bi yanaydım. Ne desem yapar, bir dediğimi iki etmezdi. Bir gün olsun bağırıp çağırmamış, şöyle tek fiske vurmamıştır daha bana. Severken bile kollayarak, aman bir yerini incitmiyeyim der gibi severdi. Bana alırdı ne alsa. Bazı bazı, «Neden Sabri'ye yok?» derdim. «İkinize aldım» derdi o zaman. Bana verirdi ama hep. Sabri bu gibi haksızlıklara alışmış, her şeyi olduğu gibi kabul eder olmuştu. Babama, «Baba» diyemezdi ama severdi yine de. Sözgelimi, annemin, babam için dediğini duyunca, yüzü bulutlanmış, sessiz sedasız durmuştu öyle. «Cehennemde yanacak, ha?» diye iç geçirmişti...»

«Evet... Baba dediğini duymamıştım Sabri'nin hiç. Babam, bir akşam, Sabri'yi karşısına almış, «Neden demiyorsun bana baba? Baban değil miyim ben senin?» diye sormuştu. Şimdiki gibi gözümün önündedir hâlâ. Sabri başını eğmiş, süklüm püklüm duruyordu. Ağzından çıt çıkmıyor, soluk bile almıyordu sanki. Babam ayağıyla Sabri'nin dizlerine dizlerine vuruyordu durmadan. Bu böyle saatlerce sürdü belki. Annemle ikimiz filim seyreder gibi seyrediyorduk. Sesimizi çıkaramıyor, «Bırak şu çocuğun yakasını» diyemiyorduk. Sabri, bir ara, gözünün altından doğru bize baktı. Yardım dileniyordu adeta. Babam hâlâ: «Baba de bana, baba de bana!» diye üsteliyor, Sabri'nin ayaklarını eziyordu. Sabri, «Baba» demi-

yordu birtürlü. Yerinde olsam ben de demezdim elbet. Ama Sabri'nin o haline öyle üzülmüştüm ki, «Baba de Sabri, baba de Sabri» diye bağırıverdim. Sabri, ürkek, titreyen bir sesle: «Baba..» dedi. Sevincimi görmeliydin o an benim! Ellerimi çırpıp, «Dedi, baba dedi» diye bağırdım. Babam, rahatlamış olacak ki, bıraktı Sabri'yi.»

«... Anlıyorsun ya, kaçığın biriydi babam! Sabri'yi üzmekten hoşlanır, onun varlığını benim varlığım için zararlı bir şeymiş gibi görürdü adeta. Olanca sevgisini bana verdiği için, başkasını sevemez olmuştu belki de. Neden böyleydi peki? Neden ikimizi de aynı sevmiyor, göz göre göre haksızlıklar yapıyordu? Bir nedeni olmalıydı elbet! Ama neydi? Nolabilirdi? Bulamamışımdır hâlâ.»

«... Bir akşam, babam, «Murat, Sabri, giyin üstünüzü başınızı, sinemaya götüreceğim sizi» diyerek geldi eve. O günler, sessiz filimler oynuyordu daha. En çok ta Şarlo'nun filimleri... Sevincimizi görmeliydin! Mutluluktan bayılacaktık nerdeyse! Hemen kalkıp bayramlık urbalarımızı giydik. Islattık ıslattık taradık saçlarımızı. Kedi yalamış derler ya, tıpkı öyle... Sevincinden ağlayacak gibiydi Sabri. Erir gibi bakıyordu babama. Tam kapıdan çıkarken, babam: «Sabri, sen evde kal!» demez mi! Beynimden vurulmuşa döndüm o an. Ne edeceğimi, ne diyeceğimi bilemedim. Sabri gülümseyerek bana bakıyor, babamın şaka falan yaptığını kuruyordu ola ki. Kardeşim, sinemaya gidicem diye onca giyinmiş, süslenmişti oysa! Babam: «Duymadın mı, sana söyle-

dim?» diye gürledi. Sabri'nin yaprak gibi titremesini unutamam. Kımıldamıyordu yerinden. İnanası gelmiyordu belli ki. «O gitmezse, ben de gitmem!» diyecektim ya, diyemedim. Babama karşı ne zaman bir başkaldırma isteği uyansa içimde, öldürdüğü kediler gelirdi gözümün önüne hep. Susar kalırdım. Canı ciğeri gibi sevdiğini bilsem de beni, sesimi çıkaramaz, birşey diyemezdim. Sabri gelip boynuma sarıldı. «Gülegüle abi» dedi. İçeri girdi sonra hemen. Olduğum yerde kalakalmıştım. Gözlerimi dikmiş, yiyecek gibi bakıyordum babama. O da bana bakıyordu. «Yürü» dedi. Yürüdüm.»

«... Bir başka sefer de: «Çocuklar sizi cambazlara götüreceğim» dedi babam. Günlerden pazar olmalıydı. Okul falan yoktu çünkü. Yaz tatiliydi belki de. Hemen hazırlandım ben. Görecektin Sabri'nin halini yine. Aynanın önünde yarım saat saç taradı belki. Uzun konçlu çorapları vardı bayramda alınmış, onları giydi. Hohlaya hohlaya parlattı ayakkabılarını. Benim yüreğim işkilliydi gelgelelim. Babamın bir oyun edeceğinden korkuyordum yine. Etti de. Evin kapısından çıkmış, yüz, yüzelli metre kadar yürümüştük ki, «Eve dön bakalım sen Sabri!» dedi. «Yalnız kalmasın annen evde!» Sabri şaşırmadı bu sefer. Utanırcasına bir bana, bir babama baktı. Ayıp eden, babam değil de kendisiydi sanki! Koşar adım yürümeğe başladı eve. Hani şarr diye bir yağmur boşanır da, kaçacak delik ararız ya, öyle kaçıyordu. Kapının önüne gelince durdu, el salladı bana. Ben de ona el salladım.»

«... Eve gelince, bir bir anlattırdı gördüklerimi bana. Durmadan: «Bi da, bi da..» diyordu. Coşkuyla

anlatıyordum. Görmeliydin yüzünü, nasıl mutluydu! Dünyalar onun olmuştu. Bir ara; «Sen olsaydım keşke ben!» dedi. «Ne güzel, baban var senin!» O zamanlar bu sözden bir şey çıkaramamıştım hakçası. Durmamıştım üstünde. Sonra sonra koydu ama bana. Kardeşime acımaya başladım. Acımayla sevgi karışımı bir şeydi daha çok bu. Kendi kendime karar verdim bir gün: Babam böyle bi halt karıştırırsa bi da, gitmiyecektim. Koymuştum kafama. Dövsün, öldürsündü ister. Yapacaktım dediğimi.»

«... Babam aynı şeyi bi da yaptı Sabri'ye. Üçüncüydü bu artık. Çok iyi hatırlıyorum, bir Cumhuriyet bayramı akşamıydı. Bana değil, Sabri'ye söyledi bu sefer. «Sabri hadi, fener alayına götüreyim seni!» dedi. Gülümsüyordu. Sabri beni gösterip: «Abim de gelsin!» dedi. «Yoo...» dedi babam, «Biraz da o otursun evde bakalım.. Her yere o gidecek değil ya.. Hadi yürü!» Hoşuma gitmiş, içimi bir sevinç bürümüştü bayağı. Razıydım gitmemeğe. «Tamam, gitmem ben» dedim. «Annemle otururum.» Annem yeni dönmüştü çamaşırdan. Mayalanmış hamur gibiydi elleri. «Hayvanım tabi ben» diye homurdandı. «Gitsem gitsem, onun bunun çamaşırını yıkamaya giderim» «Giy ayakkabılarını» diyordu babam Sabri'ye durmadan. Sabri giymiyordu. Gözlerimin içine bakıyordu, durmuş. Belli ki, babamın kendisine ilk kez tanıdığı bir ayrıcalık, kuşku yaratmıştı yüreğinde. Gidip yanına: «Giysene ayakkabılarını Sabri, ne duruyorsun?» dedim. Hâlâ, «Sen de gel» diye inliyordu. Babam, bana dönüp, «Sen de gel bari, hadi!» dedi. Gülmeye başladı sonra da. «Naz edersin, ha? Naz edersin, ha?» deyip deyip basıyordu kahkahayı. Belli ki,

oyundu yaptığı. Sabri'yi kandırmaktı niyeti yine. Bana sorarsan, şehvet gibi bir şey duyuyordu bundan. Sonunda, «Evde kal da, aklın başına gelsin öyleyse» dedi. Sabri'ye söylemişti tabi bunu. Bana sevgi dolu bir sesle: «Hadi Murat, gidelim!» diye fısıldadı. Nolduysa o zaman oldu işte. Kaybettim kendimi birden. Azgın boğalar olur ya, öyle saldırdım babama. Ne hayvanlığı kaldı, ne eşşoğlu eşekliği! Ağzıma geleni söyledim. Pat küt yapıştırıyordum yumrukları. Karşı koymuyor, duruyordu öylece. Afallamıştı. Bir ara, eğilip, «Yüzüme de vur Murat!» dedi. Vurmadım. Babamdı ne de olsa karşımdaki. Havada kalakaldı kolum öyle. «Vur, vur» diyordu habire. Kendimi yere atıp ağlamaya başladım. Öyle doluydum ki, doyamıyordum birtürlü. Bir el usul usul başımı seviyordu. Babamdı. Alamamıştım hırsımı hâlâ. «Çek elini, çek elini!» diye bağırdım. Çekti.»

«... İğrendiysem, o gün iğrendim babamdan işte! Bunu kesinlikle söyliyebilirim. Yüzünü görmek, sesini duymak istemiyordum. Tiksinir olmuştum. Sabri öyle değildi ama. Onca horlanmasına, onca aşağılanmasına karşılık, seviyordu babasını yine de. Enikonu seviyordu hem. Babamı yumruklamamdan birkaç gün sonraydı, «Neden yaptın öyle?» diye kınamıştı beni. Sesimi çıkarmadım. «Senin için, seni çok sevdiğim için yaptım» demedim. O da biliyordu bunu. Bir ara, gözgöze geldik. Ağlıyordu. Kendimi tutamayıp ben de başladım ağlamaya. Nasıl sarılmıştık birbirimize, anlatamam!»

«... Babam oldum olası bir soru işareti olarak kalmıştır kafamda. Neden öyle davranıyordu bize

sanki? İkimiz de öz oğlu değil miydik? İçindeki birtakım küçük küçük sevgi danecikleri bir yatakta birleşip koca bir ırmak olmuş, sonra da bana akmıştı gürül gürül! Ama yalnız bana! Canlı olarak tek sevdiği bendim sanki. Bazı bazı düşünürüm de, Sabri'ye düşmanlığı vardı gibime gelir. Sabri'ye mi yalnız herkese! En çok ta ona tabi. Nasıl uslu, nasıl halim selim bir çocuktu oysa, bilemezsin! İyilik perisi derler ya, öyleydi tam. Zerre değişmedi ölünceye kadar, öyle kaldı hep. Vur başına, al ağzından lokmayı! Kendi çocuklarım, onu sevdikleri kadar sevmemişlerdir beni. Bayılır, taparlar şöyle! Öldüğü gün görecektin hallerini. Bittiler, mafoldular! Deli divane gibiyiz hepimiz hâlâ. Canımız ciğerimizdi o bizim..»

«..... Çocukluğumun üzüntüyle andığım en acılı günleri, Sabri'nin astım nöbetlerine tutulduğu günlerdi. Soluğu gece tıkanırdı daha çok. Bazan iki üç saat, bazan iki üç gün sürerdi. Nöbet geldi mi, hepimiz uyanırdık evde. Sabri, soluk alamadığı için ağlardı. Bambaşka bir ağlamaydı ama bu. İnler gibi, can çekişir gibi... Soluğu yetmezdi ağlamaya çünkü. Annem, Sabri'yi kucağına alır, camı açar; «Derin derin soluk al Sabri!» derdi. Sabri, hırıltılı hırıltılı soluk alır, soluk aldıkça daha kötüleşir, yorulurdu. Annem de ağlamaya başlardı bu sefer. «Bu derdi nerden verdin parmak kadar çocuğa?» diye Tanrıya kızardı. Durmadan çay, ılıamur içirirdi kardeşime. Suyu bile ısıtıp öyle verirdi. Babam, ortalıkta bir iki dolaşır, «Yine mi hastalandın? Yine mi hastalandın?» diye konuşurdu kendi kendine. Bir hastalandığı zaman ilgi gösterirdi Sabri'ye. «Yarın seni doktora götüreyim bari» der, başını severdi. Götürmezdi ama. Sabri, babamın sevgi dolu sözlerini işitince, çok zor durumda da olsa, sevinir, gözlerinin içi ışıl ışıl olurdu. Alçak yastıkta zor soluk aldığından, yastıklarımızı ona verirdik hep. Bir keresinde, o kadar üst

üste yığılmıştı ki yastıklar, Sabri yatağın içinde ayakta duruyor gibiydi. Başladık gülmeye. O da gülüyordu. Annem: «Sabri, gülme, tıkanırsın!» diyordu habire. Dediği de oldu az sonra. O kadar kötüleşti ki kardeşim, soluk alamadı bir süre. Ellerini kasıklarına koyup ıkınmaya başladı. Taş gibiydi göğsü. Annem korktu. Korkulmayacak gibi değildi gerçekten. Dudakları mosmor olmuştu Sabri'nin. «Ölecem, ölecem anne» diye inliyordu. Yatıyor, doğruluyor, bir sağa, bir sola dönüyor, rahatlıyamıyordu birtürlü. Babamın içtiği sigaranın dumanı da dokunmuştu besbelli. Sabri, babama eliyle işaret edip: «İçme» dedi. Oralı değildi babam. Annem söyledi bu sefer: «At şu sigarayı elinden be, boğulacak zati!» dedi. Sabri bir tuhaflaşmıştı. Olmayacak, saçma sapan şeyler söylüyordu. Annem korktu. «Noldu buna böyle?» dedi bana bakıp. Çocuktum tabi. Anlamıyordum hiç bir şey. Sabri neden hastalanıyor, hastalandı mı, biraz gülse, konuşsa, yürüse, neden öyle ölecek gibi oluyor, çocuk aklımın bileceği şeyler değildi bunlar. Demedim anneme bir şey. Baktım kaldım yüzüne sade. Annemin gözleri yaş içindeydi. Durmadan Sabri'nin saçlarını seviyor, «Sana noldu? Sana noldu?» diyordu.

«Bir gün, çok yaşlı bir doktor getirdi babam eve. Sabri hastaydı yine. Doktor Sabri'ye adını soruyor, ama birtürlü karşılık alamıyordu. Annem de, babam da, «Söylesene, söylesene» diye üsteliyorlardı habire. Ben: «Adı Sabri» diyorsam da, doktor kabul etmiyor, «Yoo, kendi söylesin!» diyordu. «Söylemezse muayene etmem!» İnadı tutmuştu Sabri'nin. Ağzını açıp, «Sabri» demiyordu. Doktor bunağın biriydi besbelli! Oturmuş duruyordu öyle. «Sen inat-

san, ben daha inadım» diyordu. Bir ara, ayağa kalkıp, «Adını söylemezsen, giderim ben de!» dedi. Gidiyordu essahtan. Annem, önüne geçip: «Dur doktor bey, söyleyecek» dedi. Doktor dönüp, Sabri'nin önüne geldi. «Hadi bakalım» dedi, «Söyle!» O zaman o kadar tuhafıma gitmişti ki bu, nolacak adını söylese, söylemese diye düşünmüş, doktora kızmıştım. Sabri yine söylemiyordu adını. Babam öfkelenip, iki büklüm oturmuş, zarzor soluk alan kardeşimin kafasını eliyle dürtükledi. İçimde bir şeylerin koptuğunu duydum o an. Doktora dönüp, «Konuşamıyor» dedim. «Hastalandı mı konuşamaz hiç!» Bu sözüm üzerine yaşlı doktor yumuşadı. Sabri'yi soyup orasını burasını dinlemeğe başladı. Dikkatle izliyordum. Çok hoşuma gitmişti. İlk görüyordum böyle bir şeyi. Sabri bir ara gıdıklandı mı ne, güldü. Doktor unutmamıştı hâlâ: «Şimdi söyle bakalım adını» diyordu, «İlâç yazmam sana sonra!» Söylemiyordu Sabri. Babam öfkelendi yine. «Tüü, tüü senin gibi çocuğun suratına» diye üstüne yürüdü kardeşimin. Gelip önünde durdu. Yiyecek gibi bakıyordu. O çıplak haliyle, öylesine zavallı bir görünüşü vardı ki Sabri'nin, dayanılmaz bir acıma duygusuna kapılıp ağlamaya başladım. Doktor, «Tamam, tamam» deyip, hem benim, hem Sabri'nin başını sevdi. Reçete yazıp verdi babama. «Al bu ilâçları hemen» dedi. Babamın verdiği parayı almadı. «Komşuyuz canım, olur mu öyle şey?» diye söylendi.»

«İlâçları annem aldı. Bunlardan biri şurup, biri beyaz bir hap, biri de tatulaydı. Şaşıp kalmıştım o zamanlar tatulaya. Almamıştı aklım. Sabri'nin ağzında ilk gördüğümde , ne diyeceğimi bilememiş, ağzım

bir karış açık kalmıştı. Sigara içiyor sanmıştım! Annem, durmadan: «Çek içine iyice, çek içine iyice!» diyordu. Sabri, sigara içen büyük adamlar gibi tavırlar takınıyor, derin derin nefes çekiyordu tatuladan. «Sigara mı içiyor Sabri?» dediğim, bugünkü gibi aklımda. Annem; «Sigara değil, ilaç,» dedi, «Göğsünü açacak, balgam söktürecek!»

«Evde kimse olmadığı zamanlar, Sabri'yle karşılıklı tatula içerdik. Kutudakilerin çoğunu ben bitirmiştim. Şurup tatlıydı ama berbat bir şeydi. Yine de dayanamamış, üç dört kaşık içivermiştim bir gün. Kafam uyuşur gibi olmuş, uzun süre yüreğim çarpmıştı. Korkmuştum çok.»

«Sabri'nin çok sıkıştığı geceler, annem durmadan hap içirirdi ona. Bir süre iyileşir gibi olur, ara ara uykuya dalardı. Uyandığı zaman korkulu gözlerle sağına soluna bakınır, bir şey arardı sanki. Bir gece, annemle baş ucuna oturmuş, bekliyorduk yine. Sabri biraz rahatlar gibi olmuş, tedirgin bir uykuya dalmıştı. Göğsü körük gibi inip kalkıyor, cızz cızz sesler çıkarıyordu. Annem: «Göğsü cızladığına göre geçecek, hadi yatalım biz» dedi bana. Yattık. Uyumuşum. Öyle bir çığlıkla uyandım ki, az sonra, yorganı kaptığım gibi kapıya attım kendimi. Sabri hastalandığı zamanlar, annemle babamın yattığı odada, yer yatağında yatardım ben. Kapının önünde tirtir titriyordum. Annemle babam, bana kütt diye çarparak Sabri'nin yanına gittiler dosdoğru. Çok korkmuşlardı. Ben yerde upuzun yatıyor, yorganı ısırıyordum habire. Sabri, ikide bir, «Fare... Fare... Yatağın

içinde fare var..» diye bağırıyordu. Kalkıp ben de gittim Sabri'nin yanına. Babam yorganı kaldırmış, fare arıyordu yatağın içinde. Annem de sağa sola bakıyor, «Fare falan yok Sabri, hani fare?» diyordu. Sabri'nin hali yürekler acısıydı. Hepimize ayrı ayrı bakıyor, gözleriyle yalvarıyordu adeta. Körük gibiydi göğsü. Babam gidip yattı. Biz annemle ikimiz uzun süre kardeşimin baş ucunda bekledik. Ara ara dalıyor, sonra benildeyerek uyanıyordu. Her gözlerini açışında, tanımamış gibi bakıyordu bize.»

«... Sabri'nin bu fare korkusu aylarca sürdü gitti böyle. Özellikle hastalandığı zamanlar çok korkuyor, hepimizi uyandırıyordu gece. Öylesine boğazı yırtılacakmışçasına bağırıyordu ki, uykudan uyanır uyanmaz nolduğumu bilemiyor, kendime gelemiyordum uzun zaman. Güm güm vuruyordu yüreğim. Babam, Sabri'ye: «Delirtecen beni, delirtecen beni» diye bağırıyor, sigara üstüne sigara içiyordu. Uyku durak kalmamıştı kimsede. Sabri hastalandığı zaman uyuyasım gelmiyor, «İkimiz yatalım» diyordum anneme. Gece, en azından, iki, üç boy uyanıyorduk çünkü. Sabri her gördüğünü fare sanıyor, tavanı, yerleri inceliyordu uzun uzun. Bir gece, anneme, «Minderin altına kaçtı» dedi. Annem minderi ters çevirip gösterdi: «İşte bak, dedi, yok...» Tersliğe bak ki, minderden koca bir yün parçası düştü yere. Korkudan ölecek sandım Sabri'yi o an. Kendini yataktan atıp babamın boynuna sarıldı. Göğsü o kadar sıkışıktı ki, zor soluk alıp veriyordu. Babam: «Korkma Sabri, korkma Sabri» diyor, bağırmasın diye eliyle ağzını tutuyordu kardeşimin. Annem, elinde yere düşmüş yünle Sabri'nin yanına gelip, «Bak Sabri, yün..»

dedi, «Fare değil...» Sabri görmek istemiyor, başını babamın göğsüne göğsüne sokuyordu.»

«Tuhaf bir şey oldu bir gün. Hepimiz evdeydik. Sabri hasta falan değildi. Ben canım önünde, küçük küçük kâğıtlardan uçaklar yapıyor, bahçedeki ağaçlara doğru fırlatıyordum. Korkunç bir çığlık duydum bir ara. Sabri'ydi. Heladan çıkmış, «Fare, fare...» diye bağırıyordu. Korkudan donunu bile çekememişti. Annem, «Sen artık delirecek misin ne?» deyip, bir güzel dövdü Sabri'yi. Sabri, «Valla gördüm, valla gördüm» diye ağlıyor, şaşkın şaşkın sağa sola koşuyordu. Birkaç gün sonra, annem de aynı fareyi görmüş olacak ki, helada, «Seni boşuna dövmüşüm o gün» deyip, uzun uzun öptü Sabri'yi.»

«İyileştiği zaman sorardım Sabri'ye: Aynı fare mi görünüyor gözüne hep? «Aynı» derdi. «Tam göğsümün üstüne oturuyor. Uzun uzun bıyıkları, güvercin ayağı gibi ayakları var. Öyle çirkin ki!»

«..... Aynı ilkokulda okumuştuk Sabri'yle. Çocuklarla boğuşurken, kolum küt diye sınıfın camına çarpıvermişti, bir gün. 'Koca cam şangır şungur indi yere. O yıl, ben beşteydim, Sabri üçte. Sınıflarımız karşılıklıydı. Tam yanda, başöğretmenin odası vardı. Dersin ortasında hademe beni çağırdı. Adımı, numaramı söyleyip, «Başöğretmen çağırıyor» dedi. Hindi gibi sinirli bir kadındı öğretmenimiz. Beni gözlüklerinin altından uzun uzun süzdükten sonra, «Hadi git bakalım, yumurcak» dedi, «Ne halt karıştırmışsındır kimbilir yine!» Korka korka gittim başöğretmenin odasına. Bir boy vardı herifte, nah, sırık gibi... Tavana değiyordu nerdeyse.. Nasıl dövdü beni, biliyor musun? Halıya çiş etmiş bir kedi yavrusunu ensesinden tutarlar da, orasına burasına pat pat vururlar ya, aynı öyle! Uluyor gibi bağırıyordum. Ağzımdan burnumdan kan boşanıyordu fokur fokur. O ara, Sabri'nin suratını görür gibi oldum kapının önünde. O ürkek, o korkak Sabri, sesimi tanımış, sınıftan kaçtığı gibi, başöğretmenin odasında almıştı soluğu. Duyulmayacak gibi değildi ki sesim, yırtıyordum ortalığı! Sabri'yi görecektin o an, kolumdan

tutmuş çekiyor, bir yandan da ver ediyordu çığlığı. Boğulacak gibi ağlıyordu. Akşam olur olmaz, babamın çalıştığı dükkânda aldım soluğu dosdoğru. Bir bir anlattım her şeyi. İster inan, ister inanma, bayıldı babam! Ayakta ama. Düşmedi yere. «Bu da olacak iş mi?» diye sorma. Oldu. Kendi gözümle gördüm. Sandalyede oturuyordu öyle. Ben diyim beş, sen de on dakka, donmuş gibi kalakaldı oturduğu yerde. Soluk almıyordu inan. Dükkânda ne kadar çalışan varsa, başına birikmişti. Onca «Fahri, Fahri...» diye dürtüklüyorlarsa da ayıltamıyorlardı birtürlü. Sonra sonra açtı gözlerini. Çoktandır görmemişçesine sevgi dolu gözlerle baktı bana. Gülümsedi. Yavaş yavaş doğrulup, dükkânın içinde gezindi. Kendi kendine bir şeyler söylüyor, başını sallıyordu iki yana. Sövüyordu belli ki. Yanıma gelip, «Babam öder, demedin mi Murat?» diye sordu. Benimle konuşurken kadife gibi yumuşak olurdu sesi. Öyle olmuştu yine. «Dedim, baba!» diye karşılık verdim. Ustasına dönerek, deli bir sesle, «Benim de adım Fahri'yse, sererim o puştun leşini» dedi. Fırlayıp çıktı dükkândan. Öyle bir koşuyordu ki, göremezdin bacaklarını! Dükkândakiler afallayıp kalmıştı. İçlerinden biri: «Ne var da söyledin sanki? Gider bir şey yaparsa, görürsün ananın örekesini» diye payladı beni.

«..... O akşam, geç saatlere kadar bekledik babamı. Geldi sonunda. Başöğretmeni bulamamıştı. «Geberteceğim» diyor, başka demiyordu. Çok içkiliydi. Sabri'nin, başöğretmenin elinden beni kurtarmak için yaptıklarını duyunca, küçük dilini yutacaktı nerdeyse! Işıl ışıl oldu gözlerinin içi. Sabri'ye:

«Gel hele az yanıma!» dedi. Kucağına alıp öptü. «Fareden korkuyor musun yine?» diye sordu. Babamın Sabri'yi yürekten öpüp sevdiğini o akşam görmüştüm ilk!»

«... Hiç bir şeyi unutmazdı babam. Çok kinciydi. Başöğretmenin beni dövmesini de unutmadı. Gün günden kudurmuşa döndü. Hapislere düştü sonunda. Başöğretmenin önüne bıçakla çıkmış meğer? Zor almışlar elinden! İçerde epey yattı ya, ne kadar yattı. Bilmiyorum? Görecektin annemin halini o günler! «Niye söyledin? Ne var da haber ettin o deliye?» diye beni dövüyordu habire. Gerçekten deliydi babam! Yaz akşamları kelebeklerle dolardı evimiz. Zırnık acımaz, filit sıkardı üstlerine. O renk renk, küçüklü büyüklü güzelim kelebekler, pıt pıt düşüp ölürlerdi. Sabri, babam filit yaparken, perişan olur, «Söyle de yapmasın» diye bana yalvarırdı durmadan. Çekinirdim gelgelelim. Beni çok sevdiğini bilsem de, korkardım. Dengesizin biriydi çünkü. Saati saatine uymazdı. Kafama keserle vuruverirdi ola ki! Ya da bir odaya kapar, filit sıkardı üstüme! Öyle geçerdi o günler içimden. Korkardım.»

«..... Yaz geldi mi, işte çalıştırırdı Sabri'yi babam. Nereye olsa, sokardı. Girip çalışmadığı yer kalmamıştı zavallının! Garsonluk, terzi çıraklığı, küfecilik.. Ne varsa yapmıştı. Bir yaz, belediye helasında bile çalıştığını hatırlıyorum. Mahallenin çocukları onca yolu tepip mahsus çiş etmeye giderler, dalga geçerlerdi Sabri'yle. Durmadan oralarını buralarını gösterip, «Naber, helacıbaşı?» derlerdi. Bir gün

kavgaya tutuşmuştuk ta, burnum kanamıştı benim. Amma kızmıştım o gün babama! Bana kıyamıyor, Sabri'yi çalıştırıyordu hep. «Sen derslerine çalış, adam ol» diyordu bana, «Onda kafa yok zati!» Tam tersiydi oysa. Çok iyi bir öğrenciydi Sabri. Aramızda iki yaş olmasına karşılık, benim çözemediğim aritmetik problemlerini o çözerdi. Dakka da hem, şıp diye... Nasıl yaptığını kafam almaz, şaşar kalırdım. Akıldan bulurdu çoğunu. Şimdi anlıyorum tabi, işte çalışmasının, parayla falan uğraşmasının sonucuydu bu. Babam, Sabri'nin bütün paralarını alırdı elinden. Almasına gerek yoktu zati, kendi verirdi Sabri. Babam: «Şu parayı al da, harca!» dememiştir bir gün olsun. Durmadan «Para, para» der, «Kazanamazsan, çalacaksın!» diye bağırırdı. Bu «Çalacaksın!» sözü kulaklarımda çın çın öter hâlâ. Duya duya bıkmış usanmıştım artık! Anneme de öyle bağırırdı: «Çalacaksın!» Annem: «Hapislere düşeyim de, başkasını al koynuna, de mi!» derdi. Ne annemin, ne de Sabri'nin bir gün bir şey çaldıklarını görmemişimdir gelgelelim. Babamın da tabi. Kendi öyle derdi ya, kimsenin bi şeyini almazdı. Parça kumaş bile götürmezdi dükkândan eve. Niye öyle derdi peki? Niye üzerdi annemle Sabriyi?»

«... Fazilet'le Osman'ın ölümünden sonra, zamk gibi yapışmıştık iki kardeş birbirimize. Kardeşler arasındaki kavga döğüşten, birbirini çekememezlikten çok uzaktık biz. Annem, babama, durmadan: «Muratı da sok bir yere, o da çalışsın!» diyorsa da, kabul ettiremiyordu birtürlü. Sabri gibi ben de çalışmak istiyordum doğrusu. Söyledim babama bir gün. «Madem o kadar istiyorsun, olur!» dedi. Köp-

rü altında, küçücük bir şekerci dükkânı vardı, oraya soktu beni. Bütün işim, sağa sola koşmak, bir de küçük kavanozlara şeker doldurmaktı. On beş gün anca sürdü ama bu. Bir akşam, babam: «Çalışmayacaksın artık» dedi, «Ne sen çalışacaksın, ne Sabri!»

«..... Sabri'yi dövmek için bahane arardı babam. Can düşmanıydı sanki. Ölse, sevinirdi belki de. Belki değil, kesinkes öyle.. Yemek yerken gözü Sabri'de olurdu hep. Sabri biraz iştahlı yemek yemeye görsün, «Yeter artık, hadi bakalım» diye bağırır, çocuğa doğru dürüst yemek bile yedirmezdi. Zavallı Sabri başını iğer, dururdu öyle. Yüreğim kan ağlardı o zaman. Önümde ne varsa Sabri'nin önüne koyasım gelirdi. Babam: «Kalk dedik ya sana be!» diye kükrerdi, «Senden başka yemek yiyecek kimse yok mu bu evde?» Sabri yarı aç, yarı tok kalkardı sofradan. Ben de kalkardım onunla çok kez. İştahım miştahım kalmazdı. Yürekten üzülürdüm. Ne kadar hasta bir adamdı babam benim!»

«..... Evimizin tam karşısında (Gümrükçüler) otururdu. Öyle anardık nedense bu aileyi. Gümrükçüler... Sanki yoktu adları! «Gümrükçünün oğlu», «Gümrükçünün karısı», «Gümrükçü»... Oğlanın adı Nusret'ti. Bizimle yaşıttı aşağı yukarı. İncecik, çirkin bir oğlandı. Mum gibiydi suratı. Onunla oynardık mahallede en çok. Ben evlerine giderdim bazı. O da gelirdi arasıra bize. Onun geldiği günler, utancımdan yerin dibine geçerdim. Bizim ev alemdi tam. Ne varsa, kırık döküktü. Tek şey yoktu ele alınacak. Bir masa, birkaç tane de sandalye vardı ki, Allahlık-

tı hepten! Sedire benzeyen bir şeyin yastıklarından otlar fışkırmıştı. Oldum olası aynı soluk kilimdi yerde ki. Aynamız bile yoktu doğru dürüst. İnsan zor görüyordu içinde kendini. Çay fincanlarımızın sayısının, üçten dörde çıktığını görmemişimdir bir gün olsun! Fazilet'le Osman sağken de, onlar öldükten sonra da değişmemişti hiç, aynıydı. Sabah oldu mu, sıra beklerdik masada. Beklerlerdi, daha doğrusu. Önce benim çayımı koyardı babam. Fazilet, Osman, Sabri: «Ah bi bitirse» der gibi gözümün içine bakarlar, yalvarırlardı adeta. Çocukluk işte! Öyle bir duruşları vardı ki, yemek yiyen birine bakıp bakıp şehvetle yalanan aç bir kedi gibiydiler. Fincanlardan biri kırılmaya görsün, kızılca kıyamet kopar, yas tutulurdu adeta. Kim kırmışsa köteği yediğinin resmiydi. Beni babam değil, annem döverdi. O zamanlar, «Çok paraya alınıyor bu fincanlar zaar!» diye geçirirdim içimden. Aklım ermezdi. Şimdi düşünüyorum da, iki fincan alamayacak kadar yoksul, parasız birisi miydik biz? Sanmıyorum. Ama neden bir fincan kırılmışsa bir, iki fincan kırılmışsa iki fincan alınırdı çarşıdan hep?»

«... Süslü püslü bir fincanımız vardı, onunla içerdim ben. Kendiliğinden kural olmuştu bu. Elinden düşürüp kırıverdi Sabri bir gün. Unutmam hiç, dünyanın en bağışlanmaz suçunu işlemişçesine kalakaldı olduğu yerde. Donmuştu sanki. Sonra hüngür hüngür ağlamaya başladı. Fincanın kırılmasına ben de üzülmüştüm açıkcası. Kendimi bildim bileli onunla içiyordum çünkü. Dünyadaki bütün fincanların kırılacağına inanırdım da onun kırılacağına inanmazdım. Kendimi tutamayıp ağlamaya başladım ben de. Ağladığımı gören Sabri, çok korkmuş, yüzü gözü çarpıl-

mış gibi olmuştu. Bereket yalnızdık evde. İkimizden başka kimse yoktu. Bana habire: «Söyleme nolur, söyleme nolur!» diye yalvarıyordu. Suçu benim üstüme almamı kararlaştırdık sonunda. Annemin dayağından zerre korkmuyordum. Birkaç tokat vururdu vursa vursa. Düşündüğüm gibi oldu. Bir suratıma, bir de kıçıma, okkalı tarafından yapıştırdı. Pişti adeta kıçım. Babam gelince de yetiştirdi hemen: «Hani süslü bir çay bardağımız vardı ya, yendi onun başı da...» «Kim kırdı?» diye bağırdı babam. Yalvaran bir sesle: «Ben» dedim. Çıtını çıkarmadı hiç. O gün dükkânda yaptıklarını falan anlatıp, araya laf sokmaya çalıştı. Böyleydi işte.. Doğru dürüst bir çay fincanımız bile yoktu evimizde. Ama bir de Gümrükçülerin evini görecektin sen! Koskoca radyoları, koskoca buzdolapları vardı. Radyosu, buzdolabı olan parmakla gösterilirdi o zaman! Değme evde olmazdı böyle şeyler. Oldu mu, «amma zengin ha» denirdi. Gümrükçülerin evindeki halıları görecektin bir de! Yığınlaydı. Duvarlar bile halıya kesmişti. Renk renk, çeşit çeşit.. Bardakların, çanakların sayısı belli değildi. Ev değil, züccaciye dükkânıydı sanki! Ne zaman Nusret'lere gitsem, ağzımın suyu akar, bakakalırdım şaşkın şaşkın. Sağa sola bakmaktan oyun bile oynayamazdım. Eve geldim mi, uzun uzun anlatırdım artık. Sabri, masal dinler gibi dinler, çok kez, «Bi da anlat» derdi. Üstelerdi durmadan. Usanmaz, bi da anlatırdım. Gel gör ki, onca mal mülk, onca zenginlik, Nusret'in bir kamyon altında kalıp ölmesini önleyememişti. Anasının aklı bi hoş oldu iyice. Babası tası tarağı toplayıp bir başka şehre attı kapağı. Gümrükçü ailesi permeperişan oldu anlayacağın!»

«Nusret'in kamyon altında kaldığını babamdan

başka gören olmamıştı. Kamyon sahibi, durmadan bizim eve gidip geliyordu. Babama birtakım kağıt paralar uzatıp: «Al şunları» diyordu. Almıyordu babam. «Ölsem almam!» diye diretiyordu, «Yalan söyleyecek, yalancı şahitlik yapacak adam değilim ben!» Bunları söylerken horoz gibi kabarıyor, ayrı ayrı yüzümüze bakıyordu hepimizin. «Böyle bir adamdır işte babanız!» der gibi bir hali vardı. Kızıyordu gerçekten. Kendisine böyle bir öneride bulunulması, onurunu kırmışa benziyordu. Habire beni gösteriyor, «Ya şunu ezseydi senin şoför!» deyip iki yana sallıyordu kafasını. Aklı havsalası böyle bir şeyi alamıyordu sanki! Adam, parayı babamın cebine, dahası, koynuna sokmak istiyorsa da, sokamıyordu birtürlü. Babam koynuna girmiş bir akrebi fırlatırcasına fırlatıyordu paraları! Kamyon sahibi gittikten sonra: «Ne var da almıyorsun sanki? Nolacak?» diye inliyordu annem. O an babamın gözlerini görecektin! Yiyecek gibi bakıyordu anneme! Söyleyecek söz bulamıyor, gelip beni seviyor, «Ya seni ezseydi» diye göğüs geçiriyordu. Hiç umursadığı yoktu Sabri'yi! O oğlu değildi sanki! Bu böyle günlerce sürdü gitti. Sonunda annem kabul etti tanıklık etmeyi. Adama: «Ben çıkarım mahkemeye» dedi, «Ver parayı!» Yüz lira mı ne aldı adamdan? O günün yüz lirası bugünün kaç lirası kimbilir? Babam, annem mahkemeye giderken: «Aptal gibi şaşırma sakın!» dedi. Annem eve gelince, şaşırmadığını söyledi. Annemi ilk o gün, güleç, neşeli gördüğümü söyliyebilirim. Elindeki parayı kutsal bir şeyi tutar gibi tutuyordu. Babam bir akşam, deli boğalar gibi girdi eve. Anneme: «Ver o parayı bakalım!» dedi, «Utanmaz karı seni!» Sabri de ben de, çok şaşırmıştık. «Gümrükçünün oğlunu sen öldürdün» diyordu durmadan. Annemi çok dövdü o

akşam. Belli ki sarhoştu yine. Annem Nuh diyor, Peygamber demiyor, paraları vermiyordu. Babam tokatları yapıştırdıkça, «Vermem, vermem!» diye bağırıyordu basbas. Bir ara boğacak sandım. Kendimi yere atıp, başladım ağlamaya. Benimle Sabri de ağlıyordu. Babam, ağladığımızı görünce, annemi bırakıp, «Ağlamayın, ağlamayın» dedi bize. Günlerce sürdü gitti bu yüz lira savaşı böyle, düşün ki! Sonunda, annemden yüz lirayı alamadı babam. Onca dayak, onca küfür para etmedi. Annem keçi gibi inatçı olurdu bazan. Bir yol ıh dedi mi, ölse caymazdı. Bir akşam yine babam: «Gümrükçünün aldığı haram paralar oğlunun başını yedi» deyip yapışıvermişti annemin saçlarına. Çok sonra olmuştu bu. Sabri'yle beni gösterip: «Bu çocukların başına bir bela, bir uğursuzluk getirmeden ver o parayı, yakalım!» diyordu. «Sahi mi söylüyordu acaba?» diye düşünürüm hâlâ. Annem parayı verseydi, yakar mıydı gerçekten? Bilmem, yakardı belki de. Annem: «Harcadım onu ben» dedi.

«..... Nusret'in ölümü, Sabri'yle beni sudan çıkmış balığa döndürmüştü. Mahallemizde tek sevdiğimiz çocuk oydu çünkü. Çok açıktı eli bir kere. Neyini istesek verirdi hemen. Portakal, elma, fındık, fıstık gibi şeyler getirirdi bize durmadan. Verirken, nasıl sevinirdi, görmeliydin! Hoşlanır, mutlu olurdu. Çocuk ta olsa, yoksulluğumuzu seziyordu besbelli. Babam: «Almayın, hırsız onun babası» dese de alırdık biz. Evimize öyle şeyler kırk yılda bir girerdi hakçası. Bayramdan bayrama. Ne annemin, ne babamın, biz istemeden, metelik verdikleri görülmemişti daha. Annem, Kurban ve Şeker bayramlarında, komşulara

el öpmeye gönderirdi Sabri'yle beni. İstemezdik gitmek. Hele Sabri, gitmiyeceğim diye ağlar, direnirdi. İstemiye istemiye, dayak korkusundan giderdik. Dolaşmadığımız ev kalmazdı mahallede. Her girdiğimiz evde ezilir büzülür, şapur şupur el öperdik. Keyfimize diyecek olmazdı eve dönerken. Kapıdan daha girer girmez, ceplerimizi annemin önüne boşaltırdık. Şekerleri istemezdi. «Yiyin» derdi. Paraydı bütün zoru. Bir bayram günü, «Ben gitmek istemiyorum» demiştim. «Sabri gitsin öyleyse» diye karşılık verdi babam, «El öpmeyi sever o!» Sabri ölecek gibi oldu adeta. Benimle bile zor giden Sabri, nasıl giderdi yalnız başına? «O da gitmek istemiyor» dedim. Babam: «Hayır, gidecek» dedi. «Bayramlarda el öpüp, para alır çocuklar! Adettir bu!» Sabri, o an, kendinden umulmayan bir davranışta bulundu. Babamın yüzüne karşı: «Gitmiyeceğim» dedi. Böyle bir şeyi benim değil de, Sabri'nin yapması, bir çok şeyi göze almak demekti. Ben bile yapamazdım hakçası bunu. Afalladım kaldım. Sabri'nin suratına baktım dik dik. Onun söylediğine inanamamıştım adeta. Babam, Sabri'yi kolundan tuttuğu gibi fırlattı dışarı. «Bütün konu komşuyu dolaşacaksın!» diye bağırdı. Babamın Sabri'yi kapı dışarı etmesinden az sonra, annem de beni kapı dışarı etti. «O çocuk ta, sen çocuk değil misin peki?» dedi. Çıtımı çıkarmadan yürüdüm. Sabri, arkasından geldiğimi görünce, başladı gülmeğe. Ben de gülüyordum. O ev senin, bu ev benim, epey dolaştık öyle. Sabri'yi yolda göreceğin sen! Kime raslasa sülük gibi yapışıyordu koşup. Bazıları tersliyor, elini vermiyordu. Zorla öpüyordu bu sefer. Adamların elini koparacaktı nerdeyse! Genç, yaşlı demiyor, şapur şupur öpüyordu! Binde bir çıkıyordu para veren. On para, bi kuruş o da. Sabri saldırıca-

sına koşuyor, adamların arkasından bağırıyordu. Noldu bu Sabri'ye böyle, diye şaşırmış kalmıştım. Komşu evlerde binbir nazla el öpen, para verilirken yerin dibine geçen Sabri'ye o çocuk aklımla bir anlam veremez olmuştum artık. Halleri bir tuhaftı çünkü. İşi o kadar azıtmıştı ki, çocukların bile ellerini öpüyordu. Ona baktıkça gülesim geliyor, zor tutuyordum kendimi. Aklı sıra, annemle babamdan öç alıyordu herhalde. Hırsından, onlara inat olsun diye öyle yapıyordu..»

«... Mahkemede söyleyecekleri günlerce belletildi anneme. Biz de ezberlemiştik onunla: «Kabahat çocuktaydı... Kağnı gibi yavaş yavaş giden arabanın önüne çıkıverdi ansızın. Şoför sağa kırdıysa da para etmedi...» Söyleyeceği bunun gibi bir şeydi işte! Söyleyemiyordu ama birtürlü! Sağa diyeceğine sola diyor, abuk sabuk laflar ediyordu. Kızıyordu babam. «Ne kalın kafalı karısın be!» diye bağırıyordu, «İki laf edemiyorsun doğru dürüst! Diyeceğin şu işte: «Kağnı gibi yavaş yavaş giden arabanın önüne çıkıverdi ansızın...» Nusret, kağnı gibi yavaş yavaş giden arabanın önüne çıkmamıştı oysa! Kamyon gelmiş, gelmiş, tam kapının önünde ezmişti arkadaşımızı. Evin içine girecekti nerdeyse. Suç, yüzde yüz şofördeydi, biliyorduk bunu hepimiz. Bir gün, babam evdeyken, «Yalan değil mi ama anne?» demiştim de, annem hiç konuşmamış, karşılık vermemişti. Sabri de bir şeyler demişti o gün kızgın kızgın: «Kamyon Nusreti kapının önünde ezmedi mi sanki?»

«İçten içten öfkeleniyor, isyan ediyor, ama bir şey yapamıyorduk. Üzülüyorduk sırf. Küçüklüğü-

müzden iğrenir olmuştuk adeta. Büyük olsak, her şeyin üstesinden gelebilecek, birtakım yanlışları dakkada giderebilecektik sanki! Sabri'yle başbaşa verip neler neler kurmuyorduk ki!»

«Nusret'in babasının evimize gelip, annemle babama: «Nasıl ettiniz bunu, yok mu sizin de çoluğunuz çocuğunuz?» deyip gözyaşı dökmesi gözümün önündedir hâlâ. Suçlu suçlu duruyorduk karşısında. Ne annem, ne babam, ağızlarını açıp, tek şey söylemiyorlardı. Gümrükçü: «Hadi konuşsana» der gibi annemin yüzüne bakıyordu durmadan. Annem dilini yutmuştu sanki! Gık demeden öylece duruyor, başını kaldırmıyordu yerden.»

«Annem, kamyoncudan aldığı parayı ne yaptı, nereye harcadı, bilmiyorum. Bildiğim, çoktandır almayı kurduğu bir Kuranı hemen alıp, demir karyolanın baş ucuna asmasıydı. Özene bezene bir kılıf dikti ona. «Elinizi sürmeyin» diye de sıkı sıkı tembih etti bize. «Çarpılırsınız sonra!» Öyle merak ediyordum ki, çarpılmayı falan göze alıp, baktım içine bir gün. Çarpılmamdan çok annemden korkan Sabri, beni durmadan: «Çıkar gelir şimdi» diye uyarıyordu.»

«Babamın da dediği gibi, Nusret'i ehliyetsiz şoför değil de, annem öldürmüştü sanki! Bu duygudan kurtulamıyordum birtürlü. Ne zaman Nusret'le ilgili bir şey söylesek, annem kızıyordu hemen. Konuşturmuyordu bizi. Yasak koymuştu adeta. Açıkça belliydi ki, gönül azabı çekiyordu. Ne ben, ne de Sabri,

unutamıyorduk Nusret'i hiç. Oysa Fazilet'le Osman'ı ne çabuk unutmuştuk! Aklımıza bile gelmiyordu artık. Gün günden Nusret'i de unuttuk tabi. Her şey silindi gitti. Yüzünü bile hatırlamaz olduk. Kafamızdan çıkmayan, gücümüzü üzen, annemin para için yaptığı o berbat iş olmuştu sade...»

«Fena bir kadın değildi aslında annem. Yufka bir yüreği vardı. İçten içten severdi bizi. Hastalanmıyalım hele, deli divane olur, ne yapacağını, ne edeceğini bilemezdi. Geceleri uyumaz, üzgün, telaşlı gözlerle başımızda bekler, ateşimize bakardı boyuna. Beni Sabri'den zerre ayırdetmez, aynı severdi ikimizi de. Babam gibi değildi yani. Bana bir şey aldı mı, Sabri'ye de alırdı muhakkak. Yaramazlık mı yaptık, cam falan mı kırdık, yalnız Sabri'yi değil, beni de döverdi. Büyüğüm diye daha çok döverdi hem. Beni dövdüğü günler, babamdan çekinir gibi dururdu suçlu suçlu. Anlamasını istemezdi pek. Haksız da değildi. Hiç olmayacak bir şey için, annemin saçlarına yapışır, cıyak cıyak bağırtırdı zavallıyı babam. Sonra sonra, annem de el kaldırmağa başladı. Hiç te ondan aşağı kalmıyordu üstelik. Hele eve sarhoş falan geldi mi babam, dayağı yediğinin resmiydi. Ayakta duracak hali olmazdı çünkü. Öylesine içerdi. Bir akşam, annemle saç saça baş başa kavga ederlerken, burnu kanadı. Oluk oluk akıyordu kan. Hoşuma gitmişti doğrusu. Yüreğim yağ bal bağlamıştı. Sabri, boylu boyunca yerde yatan babamın üstüne kapanmış, hırçkıra hıçkıra ağlıyordu. Annem de, ben de afallayıp kalmıştık. Onlara bakıyorduk belbel. Babam ne yapsa, beğenirsin? Kendisine, «Burnu kanıyor, burnu kanıyor» diye sarılan Sabri'ye bir tokat

atmaz mı? O an nasıl oldum, anlatamam! Kafamı kilimin altına sokup, «Ölmek istiyorum» diye ağladığımı hatırlıyorum dakikalarca!»

«..... Senin de anladığın gibi, canavarın tekiydi babam. Kötülük içine işlemiş derler ya, öyleydi. Bana olan aşırı sevgisinde de, bir yanlışlık, bir çirkinlik var gibi gelirdi hep. Düşün bir kere, burnu kanıyor diye sana sarılan parmak kadar çocuğuna nasıl tokat atmaya varır elin? Akıl havsala alacak şey midir bu? Annem sinir küpü olup çıkmışsa, haksız değildi elbet. Sabahtan öğleye kendi evinde, öğleden akşama da başkalarının evinde silip süpürmeğe, sonra bir de koca kahrı çekmeğe can ciğer mi dayanırdı? Bir keresinde, «Tam on yıl uyumak istiyorum» demişti de, Sabri'yle amma gülmüş, «On yıl uyunur mu anne hiç?» demiştik. Öyle büyük bir ekmek kavgasının, öyle büyük bir hırgürün içindeydi ki, varlığımızdan şöyle böyle haberi vardı sanki! Uyurgezer gibiydi. Koşmuş koşmuş ta, soluk soluğa kalmış derdin. Sabri de, ben de çok acırdık haline. «Büyüyünce çalıştırmayacağız seni anne» dediğimizde, gülümseyemezdi bile. Ağzı burnu çarpılmış gibi olurdu. Alışmamıştı çünkü. Gülümserken, ayıp bir şey yapınışçasına, eliyle tutardı ağzını. Koştuğu maratonun ölmeden bitmeyeceğini biliyordu tabi. Oldum olası tasalı, oldum olası düşünceliydi. Çok kez Tanrıya yüklerdi suçu. Durup durup: «Ne ettim sana ben güzel Allayım?» diye inlerdi.»

«... Annem, babamın Sabri'ye yaptığı haksızlıkların, beni deli gibi sevip ona adeta düşman olmasının

farkında mıydı, bilimiyorum? Ama şurası gün gibi açık ki, en alık insan bile anlardı bunu. Annem sezgisi yerinde olan bir insandı üstelik. Gelgör ki, ağzını açıp tek lakırdı söylediğini hatırlamam babama. Bir yol olsun, «Neden böyle yapıyorsun, Sabri de senin oğlun değil mi?» diye sormamıştır. Babamın Sabri'ye bütün yaptıklarını olağan bulmuştur adeta. Dedim ya, annemde böyle şeylerle uğraşacak, bu gibi kılkırk yarmalarla üstünde duracak yürek gücü yoktu. Sıfırı tüketmişti adamakıllı. Bir gün, «Sabri'ye de doğru dürüst bir çanta alsanıza anne» demiştim de, duymamış ya da söylediğimi anlamamış gibi iki saat yüzüme bakmıştı öyle!»

«Sabri artıkçımdı benim. Yeni bir şey alınmazdı ona nedense. Çokluk, benim kullanmadığım eskileri kullanırdı. Elbise olsun, çanta olsun, oldum olasıya böyleydi. Zerre kadar yadırgamazdı. Şu şöyle, bu böyle demezdi hiç. Diyemezdi daha doğrusu. Diyecek falan olsa, ağzının üstüne yerdi tokadı. Sabri'nin yeni alınmış, gıcır gıcır okul çantalarına bayıldığını bilirdim. Bana ne zaman yeni bir çanta alınsa, gülümseyerek: «İyi kullan, çok eskitme, ha!» derdi. İşe bak ki, iki günde iflahını keserdim bana alınan çantaların! Çok hor kullanırdım. Benden Sabri'ye kalan çantaların ele alınacak hali kalmazdı. Okula gidip gelirken açılıverirdi bazan. Kalemler, defterler, sergi gibi yayılırdı dört yana. Karlı, soğuk günlerde çok zor olurdu toplaması. Parmaklarımız donardı, toplarken! Ellerimiz sızım sızım sızlar, acısından duramazdık. Sabri'nin çok zoruna giderdi bu. Kendi kendine kahreder, ne diyeceğini bilemez, büyük insanlar gibi başını bi o yana, bi bu yana sallardı. Eve

varınca, çantanın orasını burasını dikerdik oturup. «Artık açılmaz» derdim, «iyi oldu!» Ertesi gün yine açılırdı. Hiç unutmam, Sabri çantamı istemişti benden bir gün. «Bugün bende kalsın, yarın veririm» demişti. Bir günlüğüne değiştik çantalarımızı. Görecektin Sabri'nin o günkü halini. O yaratmıştı dünyayı sanki! Gözleri ışıldıyordu sevinçten. O gün okuldan geldikten sonra, «Bir çanta da bana al» diye yalvardı durdu anneme. «Para yok» dedi annem. Hep öyle derdi. Kamyoncudan para aldığı gün de öyle demişti. «Para yok». İlgisizlikten çok uyuşukluk gibi bir şeydi annemdeki. Dedim ya, bir çalışma fırtınasının içindeydi sanki! Bizi var gücüyle sevmeğe, bizim çocuk isteklerimize karşılık vermeğe zerre kadar gücü ve zamanı yoktu. Her şey gibi, sevmek te bir zaman işidir tabi...»

«... Annemle babam kedi köpek gibiydiler. Hırlaşmadan duramazlardı bi saniye. Ne yapar yapar, yaratırlardı kavgayı. Durup dururken hem, ortada incir çekirdeğini dolduracak bir şey yokken. Gına gelmişti artık. Bazan içimden: «Mahsus mu yapıyorlar acaba böyle?» diye geçirirdim, «Yapacakları bir şey olmadığından mı?» Bu yüzden Sabri'yle ders çalışamazdık. Kışın öbür odalar çok soğuk olurdu. Çaresiz dinlerdik dırdırlarını. Var mı, yok mu, para lafıydı hep. Duymamak için kulaklarınızı tıkardık. Giderek alışkanlık oldu bu bende. Çıt bile olmasa, kulaklarımı tıkamadan okuyamaz oldum. Dedim ya, bütün kavga, bütün dırdır para üstüneydi. Paramı aldın vermedin de, paramı elimden alıyorsun da, falan filan.. Gece yarılarına kadar sürerdi böyle. Tek kavgasız günlerini görmemişimdir annemle babamın. Üniversitede,

Alman bir hocamız vardı. Bir gün bize: «Tanrıya inanmayan var mı içinizde?» diye sormuştu. Tek ben kaldırdım parmak. «Annenle baban sık sık kavga eder mi?» dedi bana. Aptal aptal bakakaldım yüzüne. «Ana-baba kavgasının Tanrıya inanmakla inanmamakla ne ilgisi olabilir?» dedim. Alman profesör, her yanından yağ sızıyormuş izlenimini uyandıran şişman bir adamdı. «İlgisi vardır, vardır» dedi. Ses çıkarmadım. İş olsun, züppelik olsun diye kaldırmıştım parmağımı zati. Tanrıya inanmadığımdan falan değil.»

«Bende sonsuzluk duygusunu ilk uyandıran, böyle bir kavramın kafamda oluşmasına ilk neden olan, annemle babamın kavgaları olmuştur, diyebilirim. Bitmeyecek gibi gelirdi hep. Ömrüm ce dinleyecekmişim duygusuna kapılırdım. Dahası, «Ölsem de, aynı kavgaları dinlerim» diye düşünürdüm. Hastalanmıştım bayağı, anlayacağın. Uykumda bile kavga çekiş ederken görüyordum onları. Bazan, içimden, bas bas bağırmak, camı çerçeveyi indirmek gelirdi. Ama dedim ya, korkardım babamdan. Gözümün önüne keserle öldürdüğü kediler gelirdi hep. Ağzımı açıp bir şey söyleyemezdim.»

«..... Rumlardan kalmaydı evimiz. Harapti. Tahtaları döküldü dökülecek gibiydi. Babam, bir gün, mutfağın betonundaki Rumca yazıyı gösterip: «Para olabilir burda» dedi. «Nasıl yani?» dedik. «Nasıl olacak, paralarını, altınlarını gitmeden gömmüştür buraya gavur!» diye karşılık verdi, «Enayi mi Türklere kaptırsın, yanında götürsün de?» Aklımı-

za yatar gibi olmuş, sevinmiştik doğrusu. Babam konuyu ağdalaştırdıkça ağladaştırıyor: «Altın falan çıkarsa, tadına doyum olmaz!» diye söyleniyordu. Konuşurken ağzının suyu akacaktı nerdeyse. Neler neler demiyordu ki daha! Günlerden bir gün, sakladığı paraları, altınları almağa gelecekmiş rum! Önce izin alacakmış bizim hükümetten tabi! Çok kızıyordu babam bunlara. Delirecek gibi oluyordu sinirinden. «Gelsin de alsın bakalım!» diye bağırıyordu boyuna, «Erkekse gelsin!» Durmadan söveyor, keseri eline alıp: «Kedi gibi öldürmezsem onu, adam demesinler bana da!» diyordu. Bazı bazı çılgınlığa varıyordu bu davranışları. Öyle şeyler söylüyordu ki, rum gelmiş te, betonu sökmeğe başlamış derdin! Sabri'yle inanırdık babamın sözlerine. Sahi sanardık. Annem hiç konuşmazdı nedense. Bu konuda tek şey söylediğini hatırlamıyorum. Babamın konuştuklarını çok çocukca buluyordu belli ki. Aylarca bu umutla yaşadı babam. Durup dinlenmeden zenginlik düşleri kurdu. Çıkacak paralarla neler yapacağını masal anlatır gibi anlatıyordu bize. Ağzımızın suyu akıyordu onu dinlerken. Ama kazmıyordu birtürlü. Konuşuyor, düş kuruyordu sade. Bir gün, Sabri'yle «Kaz!» dedik. Ürker gibi oldu. Kuşkulu kuşkulu baktı gözümüzün içine. «Kazsana!» diye üsteledik. Titrek bir sesle: «Koca bir balyoz gerek» dedi. Üç beş gün sözünü etmedi hiç. Sonra yeniden başladı. Ağzını açar açmaz: «Kazsana baba, kazsana baba» diye üsteledim ben, «Yandaki evde kazma var, istersen gidip alalım!» Sustu. Umutlarının güzelliğinden kopmak istemiyordu belki de. Mutfağın orasında bir şey olmadığını o da biliyordu elbet. Evin eski sahibi rum, beton dökmüş, üstüne de tarih atmıştı. Hepsi buydu. İnler gibi: «Ya bir şey çıkmazsa!» diye mırıldandı.

Amma gülmüştük Sabri'yle! Annem bile kendini tutamamış, gülüvermişti. Güldüğü pek görülmezdi oysa. Babam: «Gidin alın, peki» dedi. Gidip aldık kazmayı. Aldık ya, pek gönlü yoktu babamın kazmaya. Yüzünü kara bir bulut sarmıştı sanki! Durmadan: «Kaz baba, kaz baba!» diyordum ben. Gülerek: «Sensin kaz!» dedi. Nasıl katıla katıla gülmüştüm, anlatamam! Sabri önce anlayamamış, anlayınca da başlamıştı gülmeğe. Babam: «Yeter be Sabri!» diye bağırdı. Sabri'ye gülmek yasaktı sanki! «Gelin» dedi bize, «Yardım edin bana!» Dünyanın en zor, en büyük işini yapıyormuşcasına kurumlu, kasıntılıydı. Annem habire: «Ortalığı berbat edeceksin, aklını peynir ekmekle mi yedin sen?» diye söyleniyordu. Gelmedi yanımıza hiç. Sabri'yle bana, siz görürsünüz gibilerden başını salladı. Babam kazmayı «Bismilla» deyip vurdu. Bir, iki derken kırıldı beton. Babamın gözlerini görecektin! Toprağı bir anda yutmak istiyordu sanki! Kazım işi yarım saate yakın sürdü aşağı yukarı. Sonunda, çıka çıka çürümüş bir teneke parçası çıktı. Tepe gibi toprak yığılmıştı mutfağın içine. Sunturlu bir küfür savurdu babam ruma. Sonra kazmayı atıp, çıktı gitti. Mutfağın halini gören annem: :«Güzel Allahım!» diye inledi yine. Sabri'yle beni bir güzel dövdü. Günlerce teneke teneke toprak taşıdık dışarı. Mutfağın tam ortasına yara gibi bir şey açılmıştı. Öylece kaldı orası. Beton falan dökülmedi. Mutfak ıslandıkça, çamura kesiyordu dört bir yan. Annem durmadan babama ileniyor, ama bizden alıyordu hırsını. Ne yapsak, ne etsek kabahatti. Babam bu define işini sittin sene ağzına almadı o günden sonra. Ölürken: «İki metre daha kazın, iki metre daha kazın» diye sayıklamış sözde. Sabri demişti.»

«..... Sabri'nin okumasına diyecek yoktu. İlkokulu pekiyi derece ile bitirmiş, ortaokulda da birden ikiye dosdoğru geçmişti. Üstelik derse merse de çalışmazdı pek. Bir okuyuşta her şeyi kavrardı. Babam, Sabri'yi adeta kıskanır, onun gibi ben olayım isterdi. Sezerdim bunu. Ama olamazdım. Hiç bir yıl bütünlemesiz geçtiğimi hatırlamıyorum daha. Gelgör ki, beni değil de onca güzel okuyan Sabri'yi aldı okuldan babam. Göndermedi. Hem de nasıl biliyor musun, tırnağı etinden söker gibi. «İkinizi birden okutacak halim yok!» dedi. Oysa Sabri hem okuyor, hem bir pastanede garsonluk yapıyordu o günler. Eve para getiriyordu yani. Babam, ikide bir, «parası daha bol olan bir işe sokacam onu» diyordu. «Murat okusun, yeter.. Hem herkes okursa nolur bu işin sonu? Öbür işleri kim görür?» Kendine göre bir mantık yürütüyordu böyle! Kendini kandırıyordu. İkimizden birinin okulu bırakması gerekiyorsa Sabri olamazdı herhalde bu. Kesinkes böyleydi. Ama öyle buyurmuştu babamız! Dediği dedikti. Kim karşı gelebilirdi?.

«Sabri'nin o gün, yüreğinin nasıl olup ta durma-

dığına şaşarım hâlâ. Eridi, bitti, mahvoldu zavallı... Odanın bir köşesine çekilip saatlerce kıpırdamadı yerinden. Yalnız duvara baktı. Gözleriyle duvarı delecekti sanki. Sesi soluğu çıkmıyor, donmuş gibi duruyordu. Saatlerce milim oynamadı yerinden. Neden öyle durdu, neler düşündü, neler yapmak geldi içinden, bilemem?.. Üzgün olup olmadığı zerre kadar belli değildi yüzünden. Nedense yanına gidemiyor, «üzme canını» falan diyemiyordum. «Söylerim babama, almaz seni okuldan!» demeye utanıyor gibiydim nedense... Nutkum tutulmuştu sanki. Bel bel bakıyor, üzülüyordum. Sabri, gözlerini duvara öyle bir dikiş dikmişti ki, duvar bir şey söylüyor da, ona kulak veriyor derdin! Yüreği üzgün, canı bir şeye sıkkın olduğu zamanlar, bir köşeye çekilip yemekten içmekten kesildiğini, ipnotize olmuş gibi saatlerce yerinden kımıldamadığını çok görmüştüm görmesine ya, böylesine hiç mi hiç rastlamamıştım. Korkmuştum bayağı. «Acaba aklını mı kaçırdı?» diye düşünmüştüm. Ne vardı duvarda? Gözlerini kırpmadan neye bakıyordu öyle? Annem gelince gidip söyledim. Bir şey demedi. Yeni görmüşcesine uzun uzun Sabri'ye baktı. Başını sevdi gidip. Saçlarını öptü. Hem hoşuma gitmiş, hem biraz kıskanır gibi olmuştum. Hasta olduğumuz günlerin dışında annemin bizi sevdiğine rastlamamıştım çünkü. Sabri, annemi görmemiş gibiydi. İstifini hiç bozmuyor, duvara bakıyordu hâlâ. Ağzını açıp şu şöyle, bu böyle demiyordu. Annemin de yoktu bir şey dediği. Şaşkın şaşkın Sabri'ye bakıyordu yalnız. Bir ara Sabri'ye gülesim geldi. Öylesine tuhaf bir görünüşü vardı ki, fotoğrafçıya poz verir gibi duruyordu. Annem Sabri'yi unutmuştu bile. Mutfağa girmiş, yemek pişiriyordu. Sinirlerim mi bozulmuştu ne, gülmekten ölecektim. Sabri'nin du-

vara bakmasına gülüyordum. Neden sonra, gülmemi bıçak gibi kesip, «Sabri» diye bağırdım. Karşılık vermedi. Bi da seslendim: «Sabri, Sabri!» Uykudan uyanır gibi kımıldayıp kısık, perişan bir sesle, «abi» diye mırıldandı. Ama duvardaydı gözü hâlâ. Bakmıyordu bana. «Ben babama söylerim» deyip kolundan tutup ayağa kaldırdım. Uyur gezerdi sanki. Yalvarırcasına, «söyle» dedi. «Söylerim, söylerim!» diye üsteledim. «Karışma sen!» Durmadan bana, «söyle, söyle» diyordu. Başka söz bilmez olmuştu sanki. «Söyle... söyle... söyle...» sayıklıyor derdin!»

«Akşam, babam gelince, söyledim. Çıkarmadı sesini. Bir şey yapmayacak mı, böyle davranırdı hep. Bana karşı, «Hayır olmaz!» diye kestirip atamazdı hiç bir şeyi. Susar, konuyu değiştirmeğe, araya laf falan sokmaya çalışırdı. Ben babama söylerken, Sabri karşımızda tapınır gibi duruyordu. Yutkunuyor, ellerini oğuşturuyordu habire. Okula gitmek görülmemiş bir tutkuydu onda. Okul yok diye pazarın gelmesini bile istemezdi. Böylesine okul seven bir çocuk görülmüş müdür dünyada, bilemem? Çok kez hasta hasta, ateşler içinde okula gittiği olurdu. Uzun sözün kısası, Sabri'yi okutmadı babam. Aldı okuldan. Benim bile onca yalvarmam para etmedi. Annem ağzını açıp tek şey söylemedi nedense! Dedim ya, yaşadığı hayat uyuşturmuştu onu. Her şeyin, her olayın dışında gibiydi. Hani bir yeri ağrıyan insan, olanca ilgisini, duyarlığını orasında toplar, çevresinde olup bitenlerle pek oralı olamaz ya, annem de öyleydi işte! Sürekli bir yeri ağrıyordu sanki. Sabri, hem bana, hem anneme, babama söylememiz için yalvar yakar oluyordu bazan. Ben söylüyordum söylemesine ya annem söylemiyordu. Tek lakırdı çıkmıyordu ağ-

zından. Sabri'ye «Tamam, tamam, söyleriz» diyor, babamla karşı karşıya gelince dut yemiş bülbüle dönüyordu. Kocasını tanıyordu besbelli. Ondan söylemiyordu belki de. Sabri, günlerce defterlerini, kitaplarını sevdi. Öpe öpe bi kaldı onları. Hepsini özenle sakladı. Çalıştığı pastaneden döner dönmez, okula gidiyormuş gibi, oturup ders çalıştı. İşten o kadar yorgun geliyordu ki, ders çalışırken sedirde uyuya kalıyor, patt diye yere düşüyordu.»

«..... Kardeşim askere gidene dek garsonluk yaptı. Aynı pastanede hep... Sabahın altısında gider akşamın dokuzunda dönerdi eve. Kazandığını olduğu gibi babamın avucuna sayardı. Metelik almazdı içinden. Bir güncük olsun, «Benim de almak istediğim bir şey var, şu kadar parayı kendime ayırıyorum» dediğini duymamışımdır. Ayakkabılarından parmakları da çıksa, «Ben ayakkabı almak istiyorum» diyemezdi babama. «Sabri'nin ayakkabıları eskimiş» diye ben söylerdim. Bizim ailenin paryasıydı anlıyacağın Sabri! Annem de eziliyor, dünyayı yalnızca çile çekilen bir yer olarak görüyordu ama Sabri gibi değildi yine de! Babama karşı gelebiliyor, sabrı iyice tükenince, «yeter artık» diyebiliyordu. İnadı tutmaya görsün hele, kuruş vermiyordu babama. Sabri öyle değildi tabi. Babama gık diyemez, konuşmaktan geçtim, yüzünü bile buruşturamaz, hoşnutsuzluğunu şu ya da bu biçimde belli edemezdi. Böyle bir şey yapacak olsa, eşek sudan gelinceye kadar dayak yiyeceğini bilirdi. Bazan, babam, Sabri'yi döverken, «Ah bir yumruk da Sabri atsa» diye içimden geçirir, sonra bu düşüncemden ödüm kopardı. Kedileri, kelebekleri öldürmekten alabildiğine zevk duyan bir kimse, insanları da öldürebilirdi pekala! Aklımdan geçenleri seziyor mu diye babamın yüzüne bakardım kuşkulu kuşkulu. Çocukluk işte!»

«..... Sabri'nin gönderdiği paralarla okudum ben. Fakülteyi öyle bitirdim. Kazandığını bana gönderiyordu her ay. Bundan hoşlanıyordu üstelik, mutluluk duyuyordu. Bir yaz İstanbul'dan döndüğümde, baktım ki üstü başı permeperişan kardeşimin. Babamın yaptığı hergelelik o zaman dank etti kafama işte! Hergelelik diyorum, başka laf bulamıyorum çünkü. Sabri, çalışıp didinecek, onun bunun ağzının kokusunu çekecek, üstü başı lime lime dolaşacak, bense beyler paşalar gibi İstanbul'larda yaşayacak, Mühendislik öğrenimi görecektim. Çok ağrıma gitti bu. Ağlamaklı oldum adeta. Bir gün Sabri'yi bir köşeye çekip, içimdekileri olduğu gibi söyledim. Ne varsa koydum ortaya. «Bağışla beni» dedim. «Seni harcayarak, seni kullanarak okutuyor babam beni..» Daha bir yığın şey söyledim böyle. Sabri gülümsüyor, hiç bir şey demiyordu. Sabri'nin gülümsemesini bilirsin, koruyucu bir zırh gibiydi suratında. Yaşamak denilen şeyin olanca kahrına, olanca çilesine, bu gülümsemeyle karşı koymuştur hep. Biraz saygı, biraz acıma, biraz sevgi uyandıran bir gülümsemedir bu. Yeni ölmüş insanların suratındaki gülümsemeyi andırır...»

«Okulun bitmesine birkaç ay vardı ki, Sabri'den tel aldım. (Annem ağır hasta, gel) diyordu. Hemen gittim. Gerçekten çok hastaydı annem. Avurtları çökmüş, iğne ipliğe dönmüştü zavallı! Gözlerinde fer mer kalmamıştı. Elimi alnına dokundurunca, içim nasıl bir hoş oldu, anlatamam. Sobaya dokunmuştum sanki. Alev alev yanıyordu yüzü gözü. Dudakları pul pul olmuştu ateşten. Öksürürken bile yorulduğu belliydi. Bana bir bakışı vardı, ilk görüyordu sanki! Gözlerini Sabri'ye çevirip, «Doktor mu?» dedi. «Benim anne» dedim. «Oğlun, Murat..» Bakışları kuşkuluydu hâlâ nedense. «Tanımadı herhalde» diye düşünürken, birden doğrulup sarılıverdi boynuma. Nasıl ağlıyordu hıçkıra hıçkıra, görmeliydin! Bıraktım kendi haline, «Boşansın» dedim. Sabri de başlamıştı ağlamağa. Konuşmuyor, annemin saçlarını seviyordum durmadan. Vücudu yaprak gibi titriyordu. Birbirimize sarılmış epey kaldık öyle. Az sonra babam geldi. Yanıma sokularak, «Annen hasta biraz galiba?» dedi. Karşılık vermeyip, «Sus» der gibi ters ters yüzüne baktım. Öyle bir hali vardı ki, dünya umurunda değildi sanki. Annem hastaymış, ölecekmiş, aldırdığı yoktu zerre kadar. Durmadan, «Geçer, geçer, yok bi şeyi» diyordu. Annem, yorgun, küçümseyici gözlerle babama bakıyor, derin derin göğüs geçiriyordu habire. Bir ara ne olduysa, ha ha ha diye bir kahkaha attı babam. Cinler toplanıverdi o an başıma. Ok gibi yerimden fırlayıp dikildim karşısına. Ne yapacağımı, ne diyeceğimi ben de bilmiyordum. Sabri, kolumdan tutup, «Otur abi» dedi. Oturdum. Çok dalgındı annem. Buzlu bir camın arkasından bakıyordu sanki dünyaya! Babam, eliyle omuzumu dürtüp, «Ne yaptım sanki ben?» dedi. O gece öldü annem.»

«..... Benim Mühendis olmamın faturasını Sabri'yle annem ödemişlerdir en çok. Diploma aldığım günün akşamı görecektin halimi sen. Yurdun odasında bağıra bağıra ağladım. Arkadaşlar da şaşırdı noluyor diye? Saatlerce susturamadı kimse. Belli bir şeye değil de, her şeye ağlıyor gibiydim. Yılların acılı birikimi en mutlu olacağım günde bir lağım gibi patlayıvermişti! Diploma almıştım da, mühendis olmuştum da, nolmuştu sanki? Annemle, Sabri'nin hayatlarının nasıl ziyan sebil olduğunu gösteren bir belge değil miydi elimdeki o kağıt parçası? Yırtmak, yakmak, geliyordu içimden!»

«Evet, okulu bitirmiş anlı şanlı bir maden mühendisi olmuştum. Hemen aldılar işe tabi. Babamın halini görecektin, ona buna beni gösteriyor, «Mühendis olan oğlum, işte bak» diyordu. O böyle böbürlendikçe ifrit kesiliyordum ben. Her şeyi kendine yontar gibi bir hali vardı çünkü. Bana olan sevgisi mühendis olduktan sonra, daha da artar gibi olmuştu. Tiksiniyordum bense ondan. Bazan bu duyguma bir anlam veremiyor, kendi kendime kızıyordum. İçimden, «Neden olduğu gibi kabul etmiyorum babamı sanki» diyordum. «Ne de olsa babam işte... Üstelik çok seviyor beni...» Yapamıyordum gelgelelim. Aklıma Sabri'yle annem geldikçe, yüreğimde bir yer cızz ediyordu. Domuza bakar gibi bakıyordum babama. Dikine dikine konuşuyor, ne yapsa, ne dese, tersliyordum. Ağzını açmaz olmuştu yanımda.»

«..... Fakülteyi bitirip işe girdiğim yıl, Sabri askere gitti. Babamla ikimizdik evde artık. Bir ak-

şam baktım ki, iki gözü iki çeşme. «Noldu?» dedim. «Usta iş vermiyor» dedi. «Dikemiyormuşum». Doğruydu, dikemiyordu. Elleri titriyor, gözleri iyi görmüyordu pek. «Dikemiyormuşum» derken yalvarır gibi bir hali vardı. «Çalışma» dedim. «Nasıl olsa kazanıyorum işte ben!» Sevindi. Işıl ışıl oldu gözleri. Benim böyle dememi bekliyormuş gibi ne diyeceğini, ne yapacağını bilemedi.. «Muratbey... Oğlum» diye söylendi kendi kendine. Doğrusu bu «Murat bey» sözü çok tuhafıma gitmişti o gün. Bir baba, nasıl «bey» derdi oğluna? Babama ilk kez o gün içim acıdı. Bana duyduğu sevginin, saygının sonsuzluğunu göstermiş oluyordu belki böylece ama, yine de ters bir şeydi. Gülünçtü üstelik. Bunu o zaman yoğun bir çaresizliğin, yürek karartıcı bir yarın korkusunun anlamlı bir ses olup dudaklardan çıkması diye düşünmüştüm!»

«..... Babamın evde yapmadığı iş yoktu. Çamaşır yıkıyor, ortalığı silip süpürüyor, yemek pişiriyordu. Akşam geliyordum ki, pırıl pırıl ortalık...

Süt dökte yala derler ya, öyle. Nasıl çalışmışım dercesine gözümün içine bakardı hep. Bir şey demezdim. Sessizce yemeğimi yer, odama çekilir, kitap falan okurdum. Az sonra tık tık kapı vurulurdu «Murat?» «Gir» demez öksürürdüm. «Gir» demekti bu. Babam elinde kahveyle girer, «Sana kahve yaptım» derdi. «Kimbilir ne kadar yorulmuşsundur bu gün? Ocağa girdin mi yine?» Her akşam aynı sözlerdi... Değişmezdi hiç. Kafamı sallar, susardım.»

Bazan babama acır, ona yaptığım davranışları sevmezdim. O kadar: «yapmayım, doğru dürüst dav-

ranayım şuna» der, ama kendime söz geçiremezdim. Bir akşam, yine öyle kahve yapıp getirmişti bana. Kahveyi verdikten sonra çekilip gitmek bilmiyordu birtürlü. Dikilmiş duruyordu karşımda. Söyliyeceği bir şey var da söyliyemiyor gibiydi. Yüzüne dik dik bakmış: «Ne?» demiştim sertçe. Sarardığı, titrediği gözümün önündedir hâlâ. «Bit kadar da mı sevmiyorsun babanı Murat?» diye sorup, odadan çıkıp gitmesi bir oldu. Ağzımı açıp tek lakırdı etmeme vermedi izin. Belki de, «Hayır, sevmiyorum» falan dememden korkmuştu. O zamanlar çok koydu bana bu. Tutumumu değiştirip, konuşmağa, sorularına karşılık vermeğe başladım. Arasıra, uzun uzun konuştuğumuz, dertleştiğimiz bile oluyordu. Yüreğime zamk gibi yapışmış o iğrenme duygusunu atamıyordum ne ki. Basbayağı rol yapıyor, seviyor görünüyordum. Nasıl sevinçli, nasıl mutluydu, bilemezsin! Şarkılar türküler çağırıyordu evin içinde. Arada bir yanıma gelip: «Rahatsız etmiyorum ya Murat seni?» diyordu. Küçükken üstüme nasıl titriyorsa öyleydi yine. Fakülte yıllarını saymazsak, on sekiz, on dokuz yılımı geçirdiğim o hela kokulu evden çıkmış, saray gibi bir eve taşınmıştık. Değiştirmediğimiz tek eşya taşınmıştık. Değiştirmediğimiz tek eşya kalmamıştı. Her şeyi dipten doruğa yenilemiştik. Dünyaya yeni gelmiş gibiydik adeta. Babam, halbire: «O bok kokulu evden kurtulduk, demi Murat?» diye soruyordu. Küçükken, en yakındığım buydu çünkü. İki odanın arasındaydı helâmız. Kapısı sofaya açılıyordu. Evimiz tahta olduğundan, birisi girmeye görsün, kokudan duramazdık artık. Misafir falan geldi mi, anneme çiş etmek yasak olur, utancından giremezdi helaya. Misafirler daha kapıdan çıkar çıkmaz, yıldırım bibi atardı kendini. İşte o pis kokulu, o berbat evden kur-

tulduğumuza seviniyordu babam! Gelgörki, ordan çıktıktan sonra da, uzun süre o aynı hela kokusunu duymuşumdur ben! Ara ara gelivermiştir burnuma! İçim cızz ederek, annemi, ölen kardeşlerimi düşünmüşümdür hep!..»

«..... Sabri, terhis olup askerden dönünceye kadar böyle sürdü gitti bu. Ay bir deyince para telliyordum ona hemen. Elimden geldiğince bol gönderiyordum. Para sıkıntısı çeksin istemiyordum bir de! Çok çekmişti çünkü. Anasından emdiği fitil fitil gelmişti burnundan! Gönderdiği mektuplarda, rahatının iyiliğinden, hiç bir sıkıntısı olmadığından falan dem vuruyordu habire. Babam seviniyordu sözde. «Rahatı iyiymiş, oh, oh..» diyordu. O böyle konuştukça, nasıl sıçrıyordu kan beynime, anlatamam. Kızdığımı anlıyor, sıvışıyordu hemen...»

«..... Sabri'yi, askerden döner dönmez, kimi kimsesi olmayan, yoksul, hanım hanımcık bir kızla everdik. Anası babası yıllar önce ölmüş, amcasının yanında kalıyordu. Çıtı pıtı, güzelce bir şeydi. Sabri gibi o da bitirememişti ortaokulu. Gelgelelim, bilmediği, elinden gelmediği iş yoktu. Çok becerikliydi. Sabri'yle öyle yaraşmışlardı ki birbirlerine, o kadar olur! Sabri garson falan değildi tabi artık. Vergi dairesinde çalışıyordu. Askerden döner dönmez ben koymuştum. Yirmi üç, yirmi dört yıl, tâ ölünceye kadar aynı yerde çalıştı düşün ki! Bu arada, neler neler geldi başına, neler neler gördü!

«Altı ay mı ne yaptım askerliğimi ben? O zamanlar kısaydı yedek subaylık. Gitmemle dönmem bir oldu. Döndüğümde Sabri'nin bir oğlu olmuştu. Aynı kendisiydi. Kara kuru, cin gibi bir şey... O ara ben de evlendim. Babam Sabri'nin yanında kalıyordu. Pek yüz vermememe karşılık yine de benim yanıma gelmek istiyor, rahat edemediğinden, sıkıntıdan patladığından, mutfakta bile yatmağa razı olduğun-

dan falan dem vuruyordu. Her şeye razıydı, anlayacağın! Yanıma gelsin de, nolursa olsundu! Onun için yaşamak, benimle birlikte olmak demekti. Yalvarmasını görsen, şaşardın! İki gözü iki çeşme, çocuklar gibi ağlıyor, «Beni Sabri'nin elinden kurtar!» diye yalvarıyordu.

Yalandı hep. Sabri de, Sabri'nin karısı da, gözü gibi bakıyorlardı ona. Bir dediğini iki etmiyorlar, nasıl davranacaklarını bilemiyorlardı. Sabri'nin karısı, «Babacığım, babacığım» diye fır dönüyordu çevresinde. Sabri'nin hâlâ babamı, nasıl sevebildiğine, hâlâ ona nasıl «baba» diyebildiğine şaşıp kalıyordum doğrusu. Düşün ki, ona yaptıkları yüzünden babamdan ben soğumuştum da, o soğumamıştı. Küçükken «baba» bile diyemeyen Sabri, «Babacığım» diyordu artık. Onca zulmu, onca işkenceyi, onca haksızlığı kendine yapan o «babacığım» dediği adam değil de, başkasıydı sanki! Sabri benzemezdi bana tabi, apayrı bir yaradılıştaydı o! Bahar güneşi, dünyaya, insanlara nasıl bakarsa, Sabri'de öyle bakardı her şeye. Sıcacık, kucaklar gibi...

«Bir gece yarısı, çat kapı, Sabri geldi. «Noldu?» dedim. «Babamın bir yanı tutmuyor» dedi. «İnme indi galiba.» Bir doktor alıp gittim hemen. Sağ yanı tutmaz olmuştu. Zar zor konuşuyordu. Beni görünce başladı ağlamağa. Nasıl hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. doktor da şaştı. Başını okşayıp, «Ağlama» dedim. O zaman daha bir coştu. Ağlamıyor, uluyordu adeta. Kendimi o an suçlu gibi hissettim nedense biraz. Beni onun sevdiği gibi kim sevebilir ki diye düşündüm. İçimde bir şeyler kopar, parçalanır gibi oldu. Yüreğimi şöyle bir yoklayınca, onun beni sevdiği kadar değilse de, benim de onu sevdiğimi anladım.»

«İyileşeceğine, gün günden kötüleşti babam. Sonra sonra, sol yanı da tutmaz oldu. O hale geldi ki, çişe bile gidemedi. Sabri'nin karısı götürüyordu helaya. Ayıp mayıp kalmamıştı aralarında artık. Kızcağız: «Nolacak, babam o benim!» diyordu. Gün geldi, bez tutmaya başladık! Başa çıkılacak gibi değildi çünkü. Küçüğünü, büyüğünü yapıyordu altına. Parmak kadar kadın, koskoca adamı kucağına alıp nasıl çiş ettirebilirdi? Kokudan yattığı odaya giremiyordum doğrusu ben. Öğüresim geliyordu. Günde kaç boy altına sürgü sürülüyor, temizleniyor, ama para etmiyordu yine de. Evin içini buram buram bir pislik kokusu sarmıştı! Sabri evde oldu mu, babamla o uğraşırdı hep. «Sen dinlen biraz!» derdi karısına. Hiç unutmam, bir pazar günü, babamı bezlerken üstüne vardım Sabri'nin. Koca adamı dipten doruğa soymuş, küçük çocuklar gibi bezliyordu. O an, öyle bir gülesim geldi ki, zor attım kendimi dışarı!»

«..... Babam durmadan beni çağırtıyordu Sabri'yle. Oysa her gün işe giderken uğruyordum. Yetmiyordu. Hemen her akşam Sabri eve geliyor, «Gel abi, seni çağırıyor yine» diyordu. Gidiyordum. Son gidişimde, beni görür görmez irkildi. Dinelmek istediyse de dinelemedi. Şaşkın şaşkın yüzüme bakıp: «Murat sen misin?» dedi güçlükle. Ağzı burnu yılmıştı adamakıllı. Konuştuğu zor anlaşılıyordu. Başımı salladım. Eliyle «gel» der gibi bir şey yaptı bana. Yaklaştım. Öpmek istiyor ama öpemiyordu bir türlü. Bulamıyordu yüzümü dudaklarıyla. Anlaşılmaz bir sesle: «Yanıma gir, yanıma gir» diyordu. Belli ki, tuhaflaşmıştı iyice. Ben gittikten sonra, Sabri'ye: «Çocukluğundaki gibi süt kokuyor yüzü hâlâ»

demiş. «Aynı kokuyu duydum yine!». O zamanlar evli barklı, kazık kadar heriftim oysa! Sabri'nin karısı da, bir gün: «Şu dünyada her şeye doydum da, Murat'a doyamadım!» dediğini söylemişti bana.

«..... Babamın ölümünden sonra dertten beladan kurtulamadı Sabri. Önce oğlu, ardından karısı öldü. Oğlunun ölümü hepimizin gözü önünde olmuştu. Kurban bayramıydı galiba.. Sabri'ler bizdeydiler.. Bir ara balkonlu odadan, «Ölüyor, yetişin» diye bir ses duyduk. Karımın sesiydi. Basbas bağırıyor, yırtıyordu ortalığı. Çocuğun adı Yüksel'di. Beş altı yaşlarında anca vardı. Yavrucak, yerde dört dönüyor, kendini ordan oraya atıyordu. Yüzü gözü mosmor olmuştu. Bizim hanım, «Balon kaçtı boğazına, balon kaçtı boğazına» diye yırtınıyor, saçını başını yoluyordu. Şişirirken kaçırmış boğazına meğer! Çocuğun ağzını açıp, parmağımı gırtlağına kadar soktum. Bacaklarından başaşağı sarkıtıp güm güm vurdum sırtına. Nafileydi her şey! Ne yaptık, ne ettiksek kurtaramadık. İnleye inleye, çırpına çırpına öldü gözümüzün önünde yavrucak! Telefon ettiğimiz doktor nice sonra gelmişti. Sabri'nin karısı bayılmış ölü gibi yatıyordu sedirin üstünde. Anababa günüydü ortalık. Kardeşimin halini görecektin, oğlunun üstüne yatmış duruyordu öyle. Başka bir şey yaptığı yoktu hiç. Uyuyor derdin. Oğlunu çok severdi. Kendi babasından görmediği sevgiyi ona vermek ister gibiydi hep. Mezarına gidemedi. Odanın bir köşesine çekilip, çocukluğundaki gibi saatlerce durdu öyle. Donmuştu sanki. Kılı kıpırdamıyordu. Okuldan alındığı gün de böyle yapmıştı.»

«..... Sabri'nin karısı, oğlunun ölümüne dayanamadı. Yemekten içmekten kesilip iğne ipliğe döndü gün günden. Ne desek, ne yapsak para etmiyordu. Söz, öğüt, avuntu boşunaydı hep... Günün birinde mum gibi eridi bitti! Sabri o gün de gidemedi mezara. Yine odanın bir köşesine çekilip donmuş gibi durdu. Hiç unutmam, karısını gömmüş, mezardan yeni dönmüştük. Kolundan tutup kaldırdım: «Yürü Sabri benimle!» dedim. Yürüdü. Alıp eve götürdüm bizim. Tam kapıdan girerken; «Sanki çok gizli, görünmeyen bir örgüt var da, benimle uğraşıyor abi hep» dedi.»

«..... Bence, Sabri'nin en güzel, en tatlı günleri, ölen karısı ve çocuğuyla geçirdiği günlerdir! Ne kadar mutluydular, bilemezsin! Kendilerine dert edinmezlerdi babamı hiç. Beş altı yıl anca sürdü ama bu! Bitiverdi sonra her şey! Bir başına kaldı Sabri! Karınla, onca acıya dayanamaz diye düşünmüş, yanımıza almak istemiştik. Dayandı ama. O iyilik dolu gülümsemesi bir saniye solmadı yüzünden. Herkese, herşeye, eskiden olduğu gibi, mutlu, seven gözlerle baktı. Ne dediysek, ne yaptıysak getiremedik yanımıza. Gelmem melmem demedi ama gelirim de demedi. Başını eğip sustu. Hayır demesini bilmezdi çünkü. Bir şeye hayır diyecek mi öyle yapardı hep. Eğer başını, dururdu. Üstüne varmadık biz de.»

«... Doğrusu ya, Sabri'nin direncine çok şaşmıştım o günler! Canı gibi sevdiği iki insanı yitirdikten sonra yıkılır gider diyordum artık. Çocukken, babamın öldürdüğü o güzelim kelebekler, o puluş kediler

mahvederdi onu çünkü! Günlerce etkisinden kurtulamazdı. Değil insanların, hayvanların ölümüne, çiçeklerin sararıp solmasına bile dayanamazdı yüreği. Bir çiçeğin bir yaprağı düşmeye görsün; «Yazıkk, ölüyorr» diye iç geçirirdi. Bana kalırsa çektiği acılar sertleştirmişti Sabri'yi. Dayanıklılığını böyle açıklıyorum ben. Kim ne derse desin, böyle diyorum. Onca güçsüz, onca yufka yürekli bir kimsenin ardında gelen iki büyük acı karşısında, o her şeyi sineye çeken tavrına ne denir ki başka? Babamın hasta davranışları öyle bir yoğurmuş, öyle bir çelikleştirmişti ki onu, dertler, acılar işlemez olmuştu artık. Mermi gibi vızır vızır gelip geçiyor, tek çizik yapmıyorlardı üstünde. Dünyaya gülerek bakmasına engel olamıyorlardı. Ama şu da var ki, babamın kendisine taktığı çelmeyi her dakka, her saniye duymuştur bacaklarında Sabri! Ne yapsa, ne etse kurtulamamıştır bu duygudan! Oldum olası düştü düşecek gibi yaşamıştır. Koskoca bir babanın, bacak kadar oğluna taktığı bir çelmeydi çünkü bu! Yaşlandıkça ayaklarda büyüyen, aşılamıyan, engel olunamıyan bir çelme... Sabri'nin yüreğinde insan sevgisi olarak billurlaşan bir çelme...

«..... Sabri, başı dertte biri görmesin, unuturdu kendi dertlerini. Kim olursa olsun, yardım etmek için çırpınır, nesi var, nesi yok, kordu ortaya. Beğenilsin, aferin denilsin diye yapmazdı ama. Huyu öyleydi. İçinden öyle gelirdi. Bazan işin tadını kaçırdığı da olmaz değildi hani. Olur olmaz her şeye burnunu sokardı. Bir gün, bizim eve giderken, yaşlı bir hamalın koca bir kömür küfesiyle arkaya doğru kaykıldığını görüp deli gibi koştuğunu hatırlıyorum.

Ben durmuş bakıyordum öyle. Sabri, sağa dönüyor, sola dönüyor, ne yapacağını bilemiyordu. Önemli bir şey yoktu ortada. Hamal, kaldırıma oturmuş, küfenin iplerini omuzlarından çıkarmıştı bile. Yanlarına ben de yaklaşmıştım. Adam, sırıta sırıta: «Küfenin üstüne çık ta seni de taşıyım!» diyordu Sabri'ye. «Vız gelir bana böyle küfeler... Neler neler taşıdım ben!»... Belli ki, küfeyi taşıyamadığının görülmesi onuruna dokunmuş, bunu kendine yedirememişti. Sabri hâlâ: «Oldu mu bi şey, oldu mu bi şey?» diye soruyordu. Kolundan çekip: «Yürü be» dedim.»

«..... Sabri yıllarca evlenmedi. Anılarla yaşadı hep. Çok sevdiği karısının, gözünün içine baktığı oğlunun anılarıyla oyalandı durdu. Konuşmaz, bir şey demezdi ama bilirdim böyle olduğunu. Evin içini müze gibi yapmış, onların eşyalarıyla donatmıştı baştan aşağı. Resimlerini hiç yanından eksik etmez, her fırsatta çıkarır, gizli gizli bakardı. Başkalarından saklamasına bir anlam veremezdim. Yüksel'in terlikleri masanın altında, küçük mavi ceketi, az sonra gelip giyecekmiş gibi askıda dururdu hep. Hele kısa konçlu iki küçük çorap vardı ki, Sabri ikinci karısıyla evleninceye kadar, bir gün olsun yatak denginin üstünden indiğini görmemişimdir onların. Ölen karısının urbaları da öyleydi. Dört bir yana sergilenmişti hepsi. Kimse yokken, onları bir bir okşayıp öpüyordu herhalde! Bazı bazı içimden, «Kaldır şunları Sabri be!» demek geliyorsa da duygusallığıyla oynamak istemiyordum. Avunuyordu besbelli. Oğluyla, karısıyla yaşıyormuş gibi oluyordu. Anlıyamadığım, kafamın almadığı, canından çok sevdiği insanların bir zamanlar kullandığı, o eşyalara, her an bakabilmesi, onlara yüreğinin dayanabilmesiydi.»

«..... Sabri yıllar sonra, bir tanıdığımızın aracılığıyla evlendi. Kadın duldu. Ama evlenmekle öyle bir bela sardı ki, başına, anlatamam! Biz karı koca karışmadık hiç. Sormaya gelmişti bir gün. Eskiden, biz evlen dedikçe, evlenmem diye diretiyordu oysa. Şaştık kaldık. «Sen bilirsin valla Sabri,» dedik, «tanımıyoruz kadını biz!» Hiç bir şey demeden gitti. Kararını vermişmiş meğer. Az bir zaman sonra evlendi. Öyle bir canavar çıktı ki kadın, dünyaya geldiğine geleceğine pişman etti Sabri'yi! Serseme, aptal tavuğa çevirdi! Neymiş efendim, evi varmış! Evde eve benzese hani bir! Çürük çarık, kötü bir şey! Ama gel de anlat! Evim de evim der, başka demez... Yok efendim, babasından kalmışmış ta, şimdi satsa şunca para edermiş te, falan filan... O çürük evi nasıl kullandı biliyor musun, şamar oğlanı etti bizimkini tam! «Bedava evde, benim evimde oturuyorsun!» diyor, başka demiyordu. Arasıra kovuyordu bile. Sabri kaç gece bize gelmiştir öyle. Gece saat bir, iki, tıkk kapı...

— Ne o?

— Kovulduk yine...

«Kovulduk yine» derkenki halini görecektin sen! Gülümsüyor mu, ağlıyor mu belli olmazdı. Bir pazar günü, «kahve içmeğe» gitmiştim Sabri'lere. Tanrı seni inandırsın, tam beş boy çarşıya gönderdi bizimkini kadın. Kocası değil, emirberiydi sanki! Ne hikmetse tek tek aldırıyordu alacaklarını. Bi dakka, bi saniye rahatlık yoktu Sabri'ye. Gık demeden gidip gidip geliyordu. Suratında en ufak bir yakınma, en ufak bir aman sende der gibi bir hal hak getireydi. Kurulmuş bir makina gibi gidip gidip geliyor, karısının dediklerini yerine getiriyordu. Kendimi evden dışarı zor attım. Çıkarken: «Konuşacaklarım var se-

ninle, eve gel bizim!» dedim. Kafamın tası adamalı atmış, kadından çok Sabri'ye kızmıştım. Beş on gün bekledim, gelmedi. Telefon ettim bir gün: «Seni bekliyorum bu akşam evde, gel» dedim. Geldi. Açtım ağzımı, yumdum gözümü. Şaşırmıştı. Beni böyle görmemişti çünkü hiç. Bir gün bağırarak konuşmamış, bir gün gönlünü incitmemiştim. Sözlerimi, «Evinin içine ederim o karının» diye bitirdim. Gülümsüyor, «Sen böyle nelerle uğraşıyorsun» der gibi bakıyordu gözlerime. «Anladın mı?» diye sordum. «Anladım» dedi.»

«Anlamıştı ama anlamamıştı. Kendi bildiğinden şaşmazdı çünkü hiç. Öyle ezik, pörçük görünürdü ya değildi. Bir içi vardı, granit gibiydi. Oldum olasıya bildiğini okur, kendi ne karar vermişse onu yapardı. Ama sorardı önce. Şunu şöyle yapıyım mı, derdi.

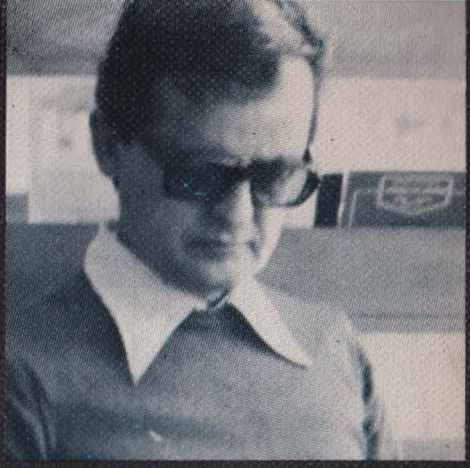
«..... Bazıları, Sabri'yi görünce gıdıklanırlardı adeta. Alaya almak isterlerdi. Onunla karşılaşır karşılaşmaz, oyun isteyen küçük kedilerin davranışlarına benzer davranışlar yaparlardı sulu sulu. Bu, Sabri'nin vücut yapısından mı, yoksa giyime kuşama önem vermeyişinden mi geliyordu, bilemem. Karısı bile durmadan, «kıyafetsiz herif!», «çirkin herif» derdi. Kardeşim, zerre sesini çıkarmaz, gülümseyerek dinlerdi hep. Bir köpeğin durup dinlenmeden havlamasına, bir kedinin ikide bir miyavlamasına kulak verir gibiydi. Arada bir, «Öyle mi Şükran? Peki Şükran, nasıl istersen Şükran...» gibi sözler çıkardı ağzından kesik kesik. Kavgaydı, çekişti, yoktu onun dünyasında. Öyle şeylerden uzaktı çok. Bir gün, gözümün önünde ne yaptı o Allahın belası kadın, bili-

yor musun? Yüksel'le annesinin elbiselerini çatır çatır yırttı hırsından. Tek şey söylemedi Sabri. Kuzu kuzu baktı sade. Sabri'yi adam yerine koymadığı gibi benden de çekinmiyordu. Atıverdi beynim o an. Bir güzel verdim veriştirdim. Geleni söyledim ağzıma. Artık çok oluyordu! Kuzu gibi birini bulmuş, kullanıyordu bayağı! Kimsenin uşağı değildi Sabri! Bir süre konuşmadık, gidip gelmedik birbirimize. Daha doğrusu Sabri geliyordu da, karısı gelmiyordu...»...

«Ne diyim başka, bilmem ki? Ne söyliyim? Her şey bir düş gibi geldi geçti işte! Babamın bir amcası vardı, durmadan: «Hayat üç gündür, enayilik etmeyin, yaşamağa bakın!» derdi. O zamanlar çıkaramazdım bu sözün anlamını? Ne demek «Hayat üç gün» diye düşünürdüm kendi kendime. Şimdi anlıyorum o sözün doğruluğunu. Hayat üç günmüş gerçekten! Ölen kardeşlerim, annem, babam, Sabri..... Hepsini düşte görmüş gibiyim..»

«Sabri'ye inanamıyorum hele hiç! Son günlerde oldu bu. Sanki hiç yaşamamışta, bir filimde, bir romanda tanımış gibiyim onu! Nasıl iş, anlamıyorum? Bulanıveriyor kafam birden. Bazan susamış gibi özlüyorum kardeşimi! Hani gece uyanır da, susuzluktan cayır cayır yanar ya içimiz, öyle işte! Bir başkaydı Sabri... Adam mayasıydı tam... Kopar kopar adam yap... Has adam ama...

40

TÜRK
YAZARLARI

irfan yalçın

İRFAN YALÇIN, 1934'de Zonguldak'ta doğdu. İlk ve orta öğrenimini bu kentte yaptıktan sonra, 1960 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Anadolu'nun çeşitli kentlerinde öğretmen olarak görev aldı. 1972'de İstanbul'da bir kitapçı dükkânı açtı. 1975 Milliyet Roman Yarışması'nda "Pansiyon Huzur"la ikincilik ödülü, 1977'de aynı yarışmada "Fareyi Öldürmek"le mansiyon aldı. Yazarın 1978'de "Genelevde Yas", 1979'da "Ölümün Ağzı" romanları yayımlandı.

85 lira